

Türkiye: Arka Plan ve ABD İlişkileri

Jim Zanotti

Orta Doğu İlişkileri Uzmanı

Clayton Thomas

Orta Doğu İlişkileri Başkanlık Yönetim Üyesi

26 Ağustos 2016

Ercan Caner

9 Haziran 2017

Kongre Araştırma Servisi

7-5700

www.crs.gov

R41368 Türkiye: Geçmiş ve ABD İlişkileri

Congressional Research Service

Özet

Türkiye'nin iç ve dış politika meselelerinden bazılarının ABD'nin çıkarları ile önemli ölçüde bağlantısı vardır ve ABD Kongresi, Türkiye ile ABD ilişkilerinin şekillendirilmesi ve gözetiminde aktif bir rol oynamaktadır. Kongre üyeleri, diğer konuların yanı sıra aşağıda belirtilen alanlarda, düzenli olarak gözetim ve yasama faaliyetlerine katılmaktadırlar:

- Silah satışları ve yardımlar dâhil ABD – Türkiye askeri iş birliği,
- Türkiye'nin Ermenistan, Kıbrıs ve İsrail gibi ülkelerle etkileşimleri,
- Türkiye'nin genel iç meseleleri,
- Hristiyanlar, Yahudiler ve diğer dini azınlıklarla ilgili sorunlar,
- İkili ticaret.

Bu rapor, Türkiye hakkında temel bilgiler sunmakta ve Kongre Üyeleri için olası politik meseleler ve hususları incelemektedir. ABD'nin, uzun süredir NATO müttefiki olan Türkiye ile ilişkileri zaman içinde gelişme göstermiştir. Türkiye'nin **ekonomik dinamizmi** ve **jeopolitik konumunun önemi** bölgesel ve küresel etkisini desteklemektedir. Türkiye, siyasi ve stratejik destek açılarından hala ABD ve diğer NATO müttefiklerine bağımlı ve Avrupa Birliği ile yakın ekonomik bağlantıları olsa da Soğuk Savaş sonrası dönemde artan **ekonomik ve askeri özgüveni**, Türkiye'ye dış politikada göreceli olarak iddialı bir rol oynama fırsatı sağlamaktadır. Obama yönetimi döneminde ABD ile Türkiye arasındaki iş birliği karmaşıktır. Obama dönemi bir dereceye kadar, geçmiş ABD Yönetimlerinin, genel dış politika hedeflerini uzlaştırmada Türkiye ile karşı karşıya kaldıkları, önemli ölçüde anlaşmazlıklar da içeren karmaşıkları yansıtmaktadır.

Türkiye'nin, on yıldan fazla bir süredir Cumhurbaşkanı (geçmişte Başbakan) Recep Tayyip Erdoğan ve İslamcı kökenli Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından liderlik edilen, giderek artan bağımsız hareket edebilme kabiliyeti ve süregelen politik dönüşümünün birbirlerini karşılıklı olarak destekledikleri görülmektedir. Bununla beraber Türkiye'nin, Türk milliyetçiliği ve Sünni Müslüman değerleri savunan çoğunluktaki görüşler ile laik yönetim sistemi ve kişisel özgürlükler ile Kürt vatandaşları ile ilgili olanlar dahil azınlık haklarını nasıl uzlaştıracığı hala belirsizliğini korumaktadır.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu problemler ve ABD-Türkiye ilişkilerindeki artan gerilim, Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve hükümetin halen sürmekte olan tepkileri nedeniyle daha da kötüleşmiştir. Türk parlamentosunun üç aylık olağanüstü hâl uygulama kararı ile darbe sonrası gösterilen şiddetli tepki, Türk Silahlı Kuvvetlerini ve diğer temel kurumları yeniden yapılandırma ve Türkiye'yi, Fethullah Gülen'in etkisinden arındırmayı hedeflemektedir. Geçmişte, Türkiye'de devlet görevlisi bir imam olan Fethullah Gülen, şu anda ABD'de ikamet etmektedir ve öğretileri, Türkiye ve dünyanın her yerinde, birtakım kişiler ve eğitim kurumları ile diğer organizasyonlar için temel esin kaynağıdır.

Türk yetkililerinin, Fethullah Gülen'in Temmuz 2016 başarısız askeri darbe girişiminden sorumlu olduğu yönündeki iddiaları, Türk basını ve kamuoyunda Amerikan karşıtı duyguları ve komplo teorilerini oldukça körüklemiştir. Türk yetkililer Birleşik Devletlerden Fethullah Gülen'i derhal iade etmesini talep

etmiş ve bazı yetkililer, ABD'nin bu talebi yerine getirmemesi durumunda ikili ilişkilerin zarar göreceği yönünde söylemlerde bulunmuşlardır. ABD yetkilileri ise uygulanabilir bir ikili anlaşma çerçevesinde, Türkiye'nin Gülen'in sınır dışı edilmesi yönündeki talebini değerlendirmeye hazır olduklarını ifade etmiştir.

Başarısız darbe girişimi sonrasında artan iki taraflı gerilimlerin, İslami Devlet ve daha geniş kapsamlı tehditlere karşı mücadelede, ABD-Türkiye iş birliğini potansiyel olarak olumsuz yönde etkilemesi söz konusudur. Bazı darbecilerin, askeri darbe esnasında aleni bir şekilde İncirlik Hava Üssünü kullanmaları, ABD'nin Irak ve Suriye'de yürüttüğü askeri operasyonları geçici bir süre kesintiye uğratmış ve Türkiye'nin istikrarı ve güvenliği ile Türk topraklarının ABD ve NATO unsurları tarafından kullanılabilirliği hakkında ortaya soruların atılmasına neden olmuştur.

ABD ve uluslararası yetkililer, Erdoğan'ın başarısız askeri darbe girişimini, Türkiye üzerindeki iktidarı ve kontrolünü daha da sağlamlaştırma maksadıyla kullanabileceği yönündeki endişelerini dile getirseler de kanıtlar, hükümet tarafından alınan tedbirlerin, Erdoğan'ın politik rakipleri arasında dahi geniş bir ***kabul gördüğünü*** ortaya koymaktadır.

Başarısız askeri darbe girişimi sonrası Türkiye'nin askeri kapasitesi ve kararlılığı ile ilgili artan spekülasyonlar bağlamında, ABD ve Türk yetkilileri Suriye ile ilgili bir dizi hassas sorunlar ile yüz yüze gelmeye devam etmektedirler. Bu sorunlar (1) ABD'nin, Türkiye'deki Kürt militanlar ile aynı çizgideki Suriyeli Kürtler ile iş birliği; (2) ABD ve Türkiye'nin Rusya ve İran dâhil bir dizi farklı paydaşlar ile olan askeri ve diplomatik bağlantıları ve (3) Türkiye'nin sınırlarındaki savaşçı ve mülteci geçişlerini durdurma veya kontrol etme gayretleridir. Türkiye 2016 yılında, yıllardır sürmekte olan Batı ile bağlantıları hakkında spekülasyonlara neden olan, Rusya, İran ve İsrail ile olan ilişkilerini geliştirmek için önemli adımlar atmıştır. Birleşik Devletler, Ağustos 2016 ayı içinde kuzey Suriye'de operasyon icra eden Türk birliklerine hava desteği sağlamıştır. Bu tür hava operasyonlarının, yukarıda bahsedilen sorunların çözülmesinde önemli sonuçlar doğurabileceği öngörülmektedir.

İÇİNDEKİLER

Özet	2
Giriş ve Kongre için Sorunların Açıklanması	6
Ülkenin Genel Görünümü ve Erdoğan Dönemi	8
Temmuz 2016 Başarısız Askeri Darbesi ve Sonrası.....	13
Olağanüstü Hal ve Ölüm Cezası Tartışması	16
Kürt Meselesi.....	18
Son Şiddet Olayları ve Darbe Sonrasının Gelecekteki Yansımaları	20
Ekonomi.....	23
Enerji	25
ABD – Türkiye İlişkileri	27
İncirlik Hava Üssü	27
Başarısız Darbe Girişimi ve Fethullah Gülen’in İadesi Meselesi	28
Türkiye’de ABD ve NATO Varlığı	30
Stratejik Değerlendirme	31
Politik Değerlendirme.....	34
Türkiye’ye ABD Silah Satış ve Yardımları	35
Özel Orta Doğu Meseleleri	36
Suriye.....	38
Yabancı Savaşçılar ve Kaçakçılık	42
Irak.....	44
Türk Dış Politikası: ABD İlişkilerinde Diğer Meseleler.....	46
İsrail	46
Rusya Federasyonu.....	49
İran İslam Cumhuriyeti	50
Avrupa Birliği	51
Mülteci Meselesi ve AB Anlaşması	53
Ermenistan	56
Kıbrıs	57
Diğer Uluslararası İlişkiler	60
Türkiye’nin İçteki Gelişmeleri Üzerinde ABD ve Uluslararası Görüşler	60
İkili Ticaret	60
Türkiye’de Dini Azınlıkların Statüsü	61
Hristiyanlar ve Yahudiler	61

Aleviler.....	63
Sonuç.....	64
EK-A Türkiye’nin Önde Gelen Profilleri.....	66
Recep Tayyip Erdoğan	66
Binali Yıldırım.....	68
Kemal Kılıçdaroğlu	69
Devlet Bahçeli.....	70
Selahattin Demirtaş	72
Abdullah Öcalan	73
EK – B Birleşik Devletler’deki Türkiye Bağlantılı Organizasyonlar	74
EK – C 2006 Yılı Sonrasında ABD Kaynaklı Türkiye’ye Yapılan ve Yapılması Olası Silah Transferleri	75
EK – D Osmanlı İmparatorluğu Dönemindeki 1915-1923 Ermeni Olaylarıyla İlgili “Soykırım” Tabirinin Kullanılmasına Yönelik Kongre Komite Raporları	76
İletişim	76
Yazar İletişim Bilgileri.....	76

Giriş ve Kongre için Sorunların Açıklanması

ABD çıkarlarına yönelik küresel sorunlar zaman içerisinde değiştiklerinden, ABD'nin, Soğuk Savaş döneminden itibaren önemli bir NATO müttefiki olan Türkiye ile ilişkileri de evrim geçirmiştir. Türkiye'nin birkaç iç ve dış politika meselesi ile ABD'nin çıkarları arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır ve Kongre, ABD'nin Türkiye ile olan ilişkilerinin şekillendirilmesi ve denetiminde aktif bir rol oynamaktadır. ABD ve Türkiye'nin birçok ortak çıkarları bulunmasına rağmen, iki ülke periyodik olarak önceliklerini ve faaliyetlerini uyumlaştırmada sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durum kısmen, iki ülkeden herhangi birinin, çıkarlarını güvence altına alma, geliştirme ve buna göre ikili ilişkilerde hangi ölçüde uyuşacağına karar vermede, diğerinin önemini değerlendirmedeki farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir.

Kongre üyeleri, düzenli olarak Türkiye'yi kapsayan temel meseleler ile ilgilenmek zorunda kalmaktadır. Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve Türk hükümetinin gösterdiği tepkiler ışığında bu meseleler aşağıda sıralanmıştır.

Son dönemde ABD-Türkiye ilişkilerindeki gerginliğin fotoğrafı; Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, özel görüşme sonrası ABD Başkanı Donald Trump ile basın toplantısı öncesinde.

ABD-Türkiye Genel İlişkileri. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birleşik Devletlerden darbe girişiminin arkasında olduğuna inandığı, uzun bir süredir ABD' yaşayan Fethullah Gülen'i iade etmesini talep etmiştir. Siyasi ve hukuki problemler, ikili ilişkiler üzerindeki yansımalarıyla birlikte iade problemini çevrelemektedir. Batı ve Türk yetkililer ile medya kaynakları tarafından yapılan çeşitli yorumlar, gerilimleri hem körüklemiş hem de yatıştırmıştır. Darbe girişimine tepki olarak Türk hükümeti, önemli ölçüde personel ve kurumsal değişiklikler yapmış ve ülke içinde ve bölgede ciddi problemlerle karşı karşıya olan hükümet on binlerce kişiyi gözaltına almıştır.

Suriye ve Irak, Anti- İslam Devleti Koalisyonu ve Kürtler: Bu alanlarla ilgili sorunlar, İslami Devlete karşı olan koalisyonun yanı sıra, Türkiye içinde ve dışındaki Kürtler, Türkiye'ye karşı çeşitli terör tehditleri, diğer devlet ve devlet dışı aktörler ve 2016 yılı Ağustos ayı içinde Türk operasyonlarına ABD'nin hava

desteği sağladığı, sınır kasabası Jarablus gibi Suriye'deki tartışmalı bölgeler hakkındaki ABD-Türkiye dinamiklerini içermektedir.

Türkiye'nin NATO'daki Rolü: Türkiye'de yer alan ve İslami Devlet ile diğer mütecaviz aktörlere karşı kullanılmak ve müşterek tatbikatların icrası ile uzak bölge operasyonları için bulundurulmuş ve kullanılan ABD/NATO üsleri ile Türkiye'ye dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı kullanılmak üzere konuşlandırılan hava savunma bataryaları ve AWACS uçakları dâhil NATO yardımlarıdır.

Silah Satışları ve İkili Askeri İlişkiler: ABD'nin Türkiye'ye silah satışları ve gelecekteki potansiyel satışları F-35 modeli gelecek nesil savaş uçaklarını kapsamaktadır. ABD her yıl Türkiye'ye güvenlik ile bağlantılı yaklaşık olarak 3-5 milyon ABD dolar tutarında yardımda bulunmaktadır.

İç İstikrar ve İnsan Hakları: Hükümetin hukukun üstünlüğü, insan hakları, ekonomi, Kürtler ve Hristiyanlar ile Yahudiler dâhil diğer azınlıklara olan yaklaşım ve yaklaşık olarak üç milyon kadar Suriye ve diğer yerlerden gelen göçmenlerle ilgili hususları kapsamaktadır.

Sınırlarla ilgili Kaygılar: Türkiye, diğer uluslararası aktörlerle uyum içerisinde, sınırlarından mülteci, göçmen ve olası savaşçı ve teröristlerin geçişlerini kontrol edebilme imkân ve kabiliyetine sahiptir.

Türkiye'nin Diğer Temel Aktörler ile İlişkileri: Bu aktörler; İsrail, Rusya, İran, Avrupa Birliği (AB), Ermenistan ve Kıbrıs'ı içermektedir.

Türk-Amerikan ilişkilerine olumlu katkılarda bulunan bir sivil toplum kuruluşu olan Amerika Türk Koalisyonu (Turkish Coalition of America- TCA)'na göre; Ağustos 2016 rakamlarına göre Temsilciler Meclisinde en az 150 üye (145'i oy kullanabilen) ve Türkiye ve Amerikalı Türkler Kongre Kurulunda dört senatör bulunmaktadır.¹

Bir Bakışta Türkiye

Coğrafya

Yüzölçümü: 783,562 kilometrekare.

¹ Bakınız <http://www.tc-america.org/in-congress/caucus.htm>

Halk

Nüfus: 78.741.053 (2015) En kalabalık kentler: İstanbul 14,4 mil, Ankara 5,2 mil, İzmir 4,1 mil, Bursa 2,8 mil, Antalya 2,2 mil (2014)

14 yaş ve altı nüfus yüzdesi: 25,5% (2015)

Etnik Gruplar: Türk 70%-75%; Kürt 18%; Diğer azınlıklar 7%-12% (2008)

Din: Müslüman 99,8% (Sünni 75%-88%, Alevi 12%-25%), Diğerleri (çoğunlukla Hristiyan ve Yahudi) 0,2%

Okuma Yazma Oranı: 95% (erkek 98,4%, kadın 91,8%) (2015)

Ekonomi

Kişi Başına Gelir (satın alma gücü paritesine göre): \$20,396 (2015)

Gerçek Artış: 3,1%

Enflasyon: 8,0%

İşsizlik Oranı: 9,8%

Bütçe Açığı % of GSYİ H: 2,0%

Kamu Borcu: % of GSYİ H: 32,7%

Dış Borç: % of GSYİ H: 55,4%

Cari Hesap Açık Miktarı % GSYİ H: 4,3%

Kaynak: Grafik CRS (Kongre Araştırma Servisi) tarafından oluşturulmuştur. Haritadaki sınırlar ve bilgiler Hannah Fischer tarafından, genel olarak Department of State Boundaries (2011); Esri (2014); ArcWorld (2014); DeLorme (2014) verilerine göre hazırlanmıştır. Sunulan bilgiler (aksi belirtilmemiş ise 2016 yılı tahminleridir) International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu), Global Economic Outlook (Küresel Ekonomik Bakış); Turkish Statistical Institute (Türkiye İstatistik Kurumu); World Bank (Dünya Bankası); Economist Intelligence Unit (Economist İstihbarat Birimi); ve Central Intelligence Agency (Merkezi Haberalma Ajansı) ve The World Factbook'a ait verilerdir. (Çevirenin Notu: CRS tarafından oluşturulan harita büyük hatalar içerdiğinden çeviren tarafından benzer bir harita ile değiştirilmiştir).

Ülkenin Genel Görünümü ve Erdoğan Dönemi

1980'li yıllardan günümüze kadar geçen sürede Türkiye, özellikle Sünnî Müslüman değerlere önem veren, Anadolu ana karasındaki orta sınıfın ekonomik açıdan güçlenmesine tanık olunan temel ve köklü bir iç değişim yaşamıştır. Bu radikal değişiklik, AKP'nin iktidar çoğunluğunu kazandığı 2002, 2007, 2011 ve 2015 seçimlerinden sonra, Türkiye ekonomisinde genellikle **büyüme** ve **istikrar** görülen dönemde, İslam eğilimli Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Cumhurbaşkanı (önceden başbakan) Recep Tayyip Erdoğan tarafından liderlik edilen politik dönüşüme yardım etmiştir. Kurulduğu 1920'li yıllardan itibaren yaklaşık 40 yıl süresince Türkiye Cumhuriyeti, onu politik ve ideolojik aşırılıklardan korumak adına, en azından bazı demokratik esasların da feda edildiği süreçte; silahlı kuvvetler, yargı sistemi ve Kemalist (Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün adından esinlenerek koyulan bir isim) laik elitlerin diğer kalelerine dayanmıştır.

AKP'nin seçim zaferleri, halk oylamaları, mahkeme kararları ve mevcut anayasal sistemdeki diğer siyasi gelişmeler sonucunda Türkiye, yeni orta sınıfın Pazar ekonomisine ve muhafazakâr değerlere giderek artan bağlılığını da yansıtan, daha sivil bir sisteme geçiş yapmıştır. Bununla birlikte birçok Türk vatandaşı ve dış gözlemci, Erdoğan ve AKP'nin, Türkiye'yi daha otoriter bir istikamete sürüklediği ve iktidarlarını sağlamlaştırmanın yollarını aradıkları hususunda endişelerini dile getirmektedirler.²

² Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları hakkında genel bilgiler için ABD Dışişleri Bakanlığının, 2015 Yılı İnsan Hakları Uygulamaları isimli Ülke Raporuna bakınız. Şubat 2014 tarihli **Özgürlükler Evi** raporu, Erdoğan ve çalışma arkadaşlarını, yıllardır medya, özel şirketler ve diğer sivil toplum kuruluşlarını, operasyonlarına aktif olarak katılma ve hükümet yanlısı sonuçlara zorlamak maksadıyla mevzuat değişiklikleri dâhil çeşitli yöntemlerle yaygın olarak sindirme ve manipüle ettikleri için eleştirmektedir. Özgürlükler Evi, Krizdeki Demokrasi: Yolsuzluk, Medya ve Türkiye'de İktidar, Şubat 2014.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 1997 yılında Siirt'te düzenlenen bir açık hava toplantısında topluluğa yaptığı konuşmada kullandığı ifadeler ve okuduğu bir şiir sebebiyle "halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" gerekçesiyle 10 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Belediye başkanlığı görevinden ayrılarak 26 Mart 1999 günü girdiği Pınarhisar Cezaevinde, dört ay on gün yattıktan sonra 24 Temmuz 1999 tarihinde tahliye edilmiştir.

Türkiye’de içteki kutuplaşma ve ayrışma 2013 yılından sonra şiddetlenmiştir; İstanbul Gezi Park’ta başlayan ve ülke geneline yayılan hükümet karşıtı protestolar 2013 yılında meydana gelmiş ve Erdoğan’ın hükümet içi ve dışındaki³ çalışma arkadaşlarıyla ilgili yolsuzluk iddiaları ortaya atılmıştır. Bunların yanı sıra Erdoğan ile ilgili endişeler, cumhurbaşkanının ilk kez halkoylarıyla seçildiği Ağustos 2014 cumhurbaşkanlığı seçimi ve **“Başkanlık Sistemi”** vasıtasıyla gücünü artırmayı ve uzatmayı öne sürmesi sonrasında giderek artmıştır.⁴

³ **Özgürlükler Evi, Krizdeki Demokrasi: Yolsuzluk, Medya ve Türkiye’de İktidar**, Şubat 2014. Kamu ihaleleri ve imar tahsislerinde bazı Türk iş adamlarının, ihaleleri ayarlama veya kendi tekliflerinin kabul edilmesi karşılığında kamu görevlilerine rüşvet vermelerine ilave olarak, Türk bakanların da içinde yer aldığı, Mart 2012 (İran’a uluslararası para transferlerinin SWIFT sistemi aracılığı ile yasaklandığı tarih) ile Temmuz 2013 (İran ile değerli metaller kullanılarak yapılan enerji ticaretinin ABD yaptırımlarına konu olduğu tarih) tarihleri arasında İran ile yapılan **“enerji için petrol”** ticareti en geniş kapsamlı suçlamalardır. Yolsuzluk suçlamaları Ekim 2014 ayı içinde tamamen düşmüş ve Ocak 2015 ayı içinde Türk Parlamentosu olayın içinde yer alan **dört bakanı aklamıştır**. ABD yetkilileri **Reza Zarrab’ı** 21 Mart 2016 günü, ABD yaptırımlarını kanunsuz bir şekilde deldiği için Miami’de tutuklamış ve hükümetin yakın çevresi dışında kalan Türk medyası ve sosyal medya, Zarrab davası ve soruşturmasının Türkiye’nin üst düzey liderleri hakkındaki sırları ortaya çıkaracağı spekülasyonlarında bulunmuştur. “İran’ın Türkiye Bağlantısı: Altın İhbarı”, Economist, 11 Haziran 2016.

⁴ Türkiye’nin yürürlükte olan anayasasına göre cumhurbaşkanı **tarafsız** olmak zorundadır ve başbakana nazaran, direkt olarak yönetim faaliyetlerine katılamamaktadır. Cumhurbaşkanı olduktan sonra Erdoğan, politik olarak aktif bir tutum benimsemiş, mevcut anayasa hükümleri çerçevesinde daha fazla **ayrıcılık** talep etmiş ve iktidarını güçlendirecek ve cumhurbaşkanına çok daha fazla yetkiler veren, bir anlamda ABD ve diğer başkanlık sistemlerine nazaran çok daha az kontrol ve denge unsurlarını gözetken anayasal değişikliklerin yapılmasını önermiştir. Anayasa değişikliği yönünde bir halkoylaması kararının alınabilmesi parlamentoda nitelikli çoğunluk gerektirmekte ve AKP’nin meclisteki milletvekili sayısı buna yetmemektedir.

Gezi Parkı olaylarında direnişin simgesi haline gelen Kırmızılı Kadın

Son yıllarda Erdoğan ve AKP yönetimi altında Türkiye aşağıdakilere tanıklık etmiştir:

- Adalet sistemine getirilen temel personel ve yapısal değişiklikler ile Erdoğan'ın yakın çevresinden olan çalışma arkadaşlarına karşı suçlama ve mahkûmiyet kararlarının düşmesi.⁵ Askeri liderlerin, Fethullah Gülen hareketinin polis ve yargısal faaliyetleri harekete geçirmek için kendi ajandasını kullandığı ve Türkiye'yi kontrol etmek maksadıyla bir **"paralel devlet"** kurma niyetinde olduğuna yönelik hükümet suçlamalarına maruz kalması;⁶
- Korkutma, personel değişiklikleri, kovuşturma ve hatta temel kurumlara direkt el koyma yöntemleri ile medya yayınlarının etkilenmesine yönelik resmi veya ilgili özel gayretler;⁷
- Gelebilecek protestoları engellemek maksadıyla, polis şiddetinin uygulanması, sosyal medyaya getirilen kısıtlamalar ile resmi ve hükümet yanlısı medya organlarının Türkiye'de iktidara yönelik muhalefetin, büyük ölçüde küçük azınlıklar ve yabancı çıkar grupları ile etkileşim sonucu ortaya çıktığına yönelik iddialar;⁸
- 2016 yılı Mayıs ayında, eski Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun AKP hükümetinin, Erdoğan'a daha saygılı olan Başbakan Binali Yıldırım ve diğerleri ile yer değiştirmesi⁹ ve

⁵ Tim Arango, "Türkiye'deki Skandal Hakkındaki Bazı Suçlamalar Düştü," New York Times, 17 Ekim 2014.

⁶ Piotr Zalewski, "Erdoğan Güleciler ile İktidar Savaşında "Paralel Devlet" Financial Times, 6 Mayıs 2014.

⁷ Dışişleri Bakanlığı, 2015 Yılı İnsan Hakları ve Uygulamaları Raporu, Türkiye, 14 Haziran 2016 tarihinde güncellenmiştir; "Turkey's Zaman: Devir alma sonrasında editöryal ton değişiklikleri" Al Jazeera, 7 Mart 2016.

⁸ Lisel Hintz, "Yaralamaya Hakaret Ekleme: Türkiye'nin Gezi Protestolarına Karşı İftira Hamlesi," Project on Middle East Political Science, 6 Haziran 2016

⁹ Reuben Silverman, "Başkanın Bazı Adamları: Yıldırım, Davutoğlu ve Darbe Öncesinde Saray Darbesi," reubensilverman.wordpress.com, 1 Ağustos 2016.

- ABD ve Avrupa'nın, Türkiye'nin sivil özgürlükleri hedef alan tedbirleriyle ilgili endişelerini dile getiren ve hukukun üstünlüğü ile politik ve ekonomik istikrarın altını oyabileceği değerlendirilen potansiyel gelişmeler hakkındaki açıklamaları.¹⁰

Erdoğan hakkında yapılan analizler ona bazen; sokaktaki Türk insanının yansıması, kurnaz ve pragmatik bir popülist, kimsesizlerin kimi ve sessiz yığınların sesi, yeni ortaya çıkmakta olan bir otoriter, vazgeçilmez bir kişilik veya İslami bir ideolog gibi sıfatların bir veya daha fazlasını yakıştırmaktadırlar.¹¹

Türk vatandaşları başarısız darbe girişimi sonrasında demokrasi nöbetlilerine katılmışlardır.

Çevirenin Notları: Louise Callaghan'dan çeviren Ercan Caner. Ayrıntılı bilgi ve Türkiye'nin Demir Adamı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başlıklı yazının tamamını okumak için bakınız: <http://sunsavunma.net/analiz/turkiyenin-demir-adami-cumhurbaskani-recep-tayyip-erdoganin-hikayesi/>). Avrupalı politikacıları dehşete düşürse de Erdoğan, Batının bekçisi olmanın verdiği gücün tadını çıkarmaktadır. Elindeki en büyük koz, Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ve Avrupa'nın almamak için her şeyi yapabileceği, sayıları 2,7 milyona ulaşan Suriyeli mültecilerdir. Bir zamanlar söylediği gibi Avrupa Birliği'nin ona olan ihtiyacı, onun AB'ye olan ihtiyacından çok daha fazladır. Erdoğan hiç de haksız değildir. Erdoğan'ın küstahça dayılanması, onun yükselen diğer kuvvetli adamlar tarafından da sevilmesine neden olmuştur. Özellikle Rusya Başkanı Vladimir Putin'in gözünde Erdoğan, aşağılanan bir düşman statüsünden **yakın bir müttefik** konumuna yükselmiştir. Bu ikili, maçoçluk ve batıya ait yeni liberal dünya düzeni hakkındaki hoşnutsuzlukta birleşmişlerdir. Rusya'nın Türkiye büyükelçisinin, Kasım

¹⁰ 2015 Yılı Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Uygulama Ülke Raporları; Avrupa Komisyonu 2015 Yılı Türkiye Raporu, 10 Kasım, 2015, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20.151.110_report_turkey. web sitesinden erişilebilir.

¹¹ Bakınız Mustafa Akyol, "Türkiye'nin Otoriterliğe Kayışı," New York Times, 10 Kasım 2015; Nora Fisher Onar, "Popülizm/Gerçeklik Boşluğu; Türkiye'nin politikaları ve dış politikasındaki belirsizliği yönetmek," Brookings Institution, 4 Şubat, 2016; Mustafa Akyol, "Erdoğan Kendi İslami Devletini mi İstiyor?" Al-Monitor Turkey Pulse, 29 Nisan, 2016; Burak Kadercan, "Erdoğan için Köprüden Önce Son Çıkış: Otoriterlik, Demokrasi ve Türkiye'nin Geleceği," War on the Rocks, 28 Temmuz 2016.

2016 ayı içerisinde Ankara’da bir Türk polis memuru tarafından suikastla öldürülmesi, onları birbirlerine daha da yaklaştırmıştır. Bu ikili hâlihazırda, **birbirlerine karşı olan tarafları destekledikleri** Suriye iç savaşında, ABD’yi dışlayarak bir politik çözüm arayışı içindedirler. Erdoğan’ın elleri arasında İslam, yenilenen bir güç olmuştur. Eski laik elit kesimler dağılmaya başlamış ve 1923 yılında başkent yapılan, orta Anadolu’da tozlu bir kent olan Ankara’ya sıkışıp kalmışlardır. Aksine, Erdoğan’ın şehri, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan, onun kartını taşıyan iş çevreleri tarafından inşa edilen gökdelenler ve köprülerin olduğu İstanbul’dur.

Ülkenin Alevi azınlığı ile ayrımı asla istismar etmeyen Recep Tayyip Erdoğan, Trump ile görüşürken

Rakiplerinin ve Batının bitmek tükenmek bilmeyen öfke ve kızgınlıklarına rağmen, Erdoğan’ın hiçbir zaman Türkiye’yi **Suudi Arabistan veya İran’a dönüştürme arzusu olmamıştır**. O, Türkiye’nin, vatandaşlarına bir orta çağ İslam zihniyetini dayatan, köktenci bir devlet olmasını istememektedir. Cumhurbaşkanının, Türklerin çoğunluğu gibi Sünni olması gerçeğine rağmen ülkenin, Şii İslam mezhebi ile bağlantısı olan ve geleneksel olarak CHP’yi destekleyen Alevi azınlığı ile ayrımı **asla istismar etmemiştir**. Bunun yerine dini, taraftarlarını birleştirmek maksadıyla bir toplanma merkezi olarak kullanmıştır. Darbe gecesi İstanbul Taksim Meydanında askerlerle karşı karşıya gelen kalabalıklar, **“Allahü Ekber”** diye haykırmışlardır. Haftalar öncesinde, Ramazan ayında dini bir çete, müşteriler bira içiyor diye bir müzik stüdyosuna saldırmıştır. Yavaş fakat emin adımlarla dini tutuculuk ve laikliğe karşı hoşgörüsüzlük giderek artmaktadır. Taraftarları dine sarılsalar da İslam, Erdoğan için ideolojik bir itici güçten ziyade **politik bir araçtır**.

Erdoğan ile Rusya, İran ve Çin gibi ülkelerdeki liderler arasında, kişilik, psikoloji veya liderlik stili açılarından benzerlikler olduğunu ileri süren analizciler, bu ülkelerin kendi rotaları arasında olası benzerlikler sunmaktadırlar.¹² Bununla beraber bu tür analizler, Türkiye’yi diğer ülkelerden ayırabilecek

¹² Bakınız Oral Çalışlar, “İki Rambonun Hikâyesi: Putin ve Erdoğan Batı ile Kapışıyor,” Al-Monitor Turkey Pulse, 2 Aralık 2014; Douglas Bloomfield, “Washington Watch: Erdoğan Yeni Ahmadinejad mı?” Jerusalem Post, 17 Temmuz 2013; “Türkiye’ye Yanlış Sinyal Vermek,” New York Times, 19 Nisan 2016.

faktörleri ortaya koymamaktadırlar. Örneğin, Rusya ve İran'ın aksine Türkiye ekonomisi, dış gelir kaynakları veya yatırımlar kesildiğinde, doğal kaynaklardan gelen önemli ölçüdeki gelirlere bel bağlayabilecek durumda değildir. Rusya ve Çin'in aksine Türkiye, kendi komuta ve kontrolü altında olan nükleer silahlara da sahip değildir. İlave olarak, diğer üç ülkenin aksine Türkiye'nin ekonomik, politik ve ulusal güvenlik kurum ve gelenekleri, onlarca yıldır batıninkiler ile yakın olarak irtibatlıdır. Türkiye'nin gelecekte nerede olacağı, büyük bir olasılıkla liderlik, jeopolitik, tarih ve ekonomideki değişiklikler ile şekillenecektir.

Başarısız 15-16 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında, Erdoğan'ın yönetim stiline ve etkisinin, geçmişte otoriter eğilimleri olan Türk liderlerden daha fazla veya daha az endişeler doğuracağı hakkındaki tartışmalar devam etmektedir. Erdoğan ve AKP'nin eleştirilmesi ve daha fazla çoğulculuk ve hukukun üstünlüğü için yapılan çağrılar, Türkiye'nin geçmiş dönemlere nazaran daha demokratik, refah içinde ve farklı hayat tarzlarına daha toleranslı olduğu yönünde birçok gözlemci tarafından yapılan iddialar karşısında paramparça olmuş durumdadır. Bazı yorumcular bunun yanı sıra liderin değişmesi durumunda neler olacağını belirsiz olduğunu da dikkat çekmektedirler. Erdoğan ve diğer anahtar konumdaki Türk kişilikler (politik parti liderleri dâhil) EK-A'da sunulmuştur.

Bir zamanların ayrılmaz ikilisi; ABD'de sürgün olarak yaşayan imam Fethullah Gülen ve ona ne istediye verdiğini ifade eden Recep Tayyip Erdoğan

Temmuz 2016 Başarısız Askeri Darbesi ve Sonrası

15-16 Temmuz 2016 günleri, emir komuta zinciri dışında hareket eden Türk ordusundan bazı unsurlar, politik iktidarı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım'dan almak maksadıyla, hava ve kara kuvvetlerini harekete geçirdikleri başarısız bir darbe girişiminde bulunmuşlardır.¹³

¹³ Metin Gürcan, "Türkiye darbesinin neden şansı yoktu," Al-Monitor Turkey Pulse, 17 Temmuz 2016.

Hükümet yetkilileri, Türk vatandaşlarını darbeye karşı harekete geçirmek üzere çeşitli geleneksel ve sosyal medya platformlarını kullanmış¹⁴ ve cami hoparlörlerinden alarm vermiştir.¹⁵ Hükümete sadık güvenlik kuvvetleri ve sivil halkın, İstanbul ve Ankara'nın kritik yerlerinde karşı koyması darbenin önlenmesini sağlamış,¹⁶ her iki taraftan yaklaşık olarak 270 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁷ Türkiye'nin muhalefet parti liderleri ve kilit durumundaki askeri komutanlar da derhal girişimi kınayarak askeri darbeye karşı koyulmasına yardımcı olmuşlardır.¹⁸

Darbeye katıldıkları gerekçesiyle gözaltına alınan generaller

Türk yetkililer darbenin suçunu açık bir şekilde, geçmişte devlet tarafından görevlendirilen bir imam olan ve halen ABD'de daimî olarak ikamet eden Fethullah Gülen ile bağlantısı olan askeri personelin üzerine yıkmıştır (ABD-Türkiye ilişkilerine yansımaları için aşağıda sunulan “Başarısız Darbe Sonrası ve Gülen’in İade Problemi” alt başlığına bakınız). Bir zamanlar müttefik olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Gülen hareketinin araları, 2013 yılında, Türkiye'deki iktidar ve politik özgürlüklerle ilgili karmaşık çıkar çatışma ve mücadeleleri sonrasında tamamen açılmıştır. Gülen, darbeye bağlantılı olduğu yönündeki iddiaları şiddetle yalanlamakta, fakat bazı takipçilerinin darbe girişimine karışmış

¹⁴ Uri Friedman, “Erdoğan’ın Son Ajandası,” The Atlantic, 19 Temmuz 2016; Nathan Gardels, “Eski Türk Danışman Erdoğan’ın Neden Darbenin En Büyük Kazananı Olduğunu Açıklıyor,” Huffington Post, 19 Temmuz 2016.

¹⁵ Pinar Tremblay, “Erdoğan camileri darbeyi önlemede nasıl kullandı,” Al-Monitor Turkey Pulse, 25 Temmuz 2016.

¹⁶ Gardels, a.g.e.

¹⁷ Ray Sanchez, “Başarısız Türkiye Darbesi Hollywood Filmine Benziyor,” CNN, 31 Temmuz 2016.

¹⁸ Kareem Shaheen, “Türk yetkililer darbenin çok iyi planlandığını ve neredeyse başarılı olacağını açıkladılar,” Guardian, 18 Temmuz 2016

olduğu yönündeki iddiaları ise kabul etmektedir.¹⁹ Gülen ve Gülen hareketi hakkında daha fazla bilgi için, Jim Zanotti tarafından hazırlanan CRS IF10444 sayılı, *Fethullah Gülen, Türkiye ve Birleşik Devletler başlıklı rapora bakınız.*

Son yıllarda birçok gözlemci, Türk sivil politikası üzerindeki askeri vesayetin sona erdiği sonucuna varmıştır.²⁰ Söylenenlere göre bunun en önemli nedeni, hükümet ve Fethullah Gülen bağlıları veya sempatisanlarının, Erdoğan'ın başbakanlık yaptığı 10 yıllık sürede (2003-2014 yılları arasında başbakan olarak görev yapmıştır), ordunun geleneksel laik politik gücünü azaltmak için iş birliği içinde yürüttüğü çabalarıdır.²¹

1923	1960	1971	1980	1997	2016
Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu	Yıllar süren kutuplaşma şiddetli protestolara neden olmuş, ordu Başbakan Adnan Menderes'i devirmiş ve asmıştır. İkinci Cumhuriyeti simgeleyen yeni bir anayasa yapılmıştır.	Yaygın grevler, politik şiddet ve terörle mücadele eden Türkiye'de askeri liderler iktidarı ele geçirme uyarısı yapmış ve hükümet istifa etmiştir.	Şiddet, yiyecek ve yakıt yoklukları ve hükümet tıkanıklığı iç savaş tehlikesi doğurmuştur. Silahlı kuvvetler direnç görmeden yönetimi ele geçirmiş, sol kesim işkencelere maruz kalmış ve özgürlükler kısıtlanmıştır.	Askeri liderler hükümeti İslami politikalara kayışın sonuçları hakkında uyarmıştır. İslami bir partinin de olduğu koalisyon geri adım atmıştır.	

Kaynak: *The Washington Post.*

Bununla beraber son yıllarda artan iç ve dış gerilimler, tehditlere karşı koyabilmek ve istikrarı sürdürebilmek için Türkiye'yi askeri güce daha bağımlı bir hale getirmiş olabilir, bu durum politikaya yeni bir askeri müdahale olduğu yönünde spekülasyonlarının yapılmasına da neden olmuştur.²² Darbe girişimcilerinin motivasyonunun tam olarak ne olduğu belli değildir, fakat Türkiye'nin askeri ve siyasi liderleri arasında, ülkenin geleceği ve belirli politikalar üzerindeki görüş farklılıkları olabilir.²³ Birçok gözlemci darbe girişiminin söylenenlere göre yaklaşan kesin tasfiyeleri engellemek amacıyla yapıldığını ileri sürmektedirler.²⁴

Askeri darbe sonrasındaki karmaşa ve güvensizlik ortamında Türkiye hükümeti, silahlı kuvvetler, yargı, kamu personeli ve eğitim sisteminden on binlerce kişiyi tutuklamış veya işlerinden uzaklaştırmış ve çeşitli şirketler, okullar ve medya organlarına el koymuştur.²⁵ Alınan önlemler, direkt olarak

¹⁹ Stephanie Saul, "Sürgündeki İmam Darbede Önemli Rol oynadığını İnkâr Ediyor," New York Times, 16 Temmuz 2016.

²⁰ Steven A. Cook, "Türkiye birçok darbe yaşadı: İşte Bunun Başarısız Olmasının Nedeni." washingtonpost.com, 16 Temmuz 2016; Patrick Kingsley, "Darbelerin geçmişte kaldığını sanıyorduk: Türkiye nasıl hazırlıksız yakalandı" Guardian, 16 Temmuz 2016

²¹ Raziye Akkoç, "Erdoğan ve Gülen: Huzursuz müttefikler can düşmanına dönüştüler," Agence France Presse, 17 Temmuz 2016.

²² Bakınız Lars Haugom, "Türk Ordusu için Politik Geri Dönüş mü?" Turkey Analyst, 11 Mart 2016; Michael Rubin, "Türkiye'de Bir Darbe Olabilir mi?" American Enterprise Institute, 21 Mart 2016; Gönül Tol, "Türkiye'nin Bir Sonraki Askeri Darbesi," Foreign Affairs, 30 Mayıs 2016; Cengiz Çandar, "Türk ordusu restore edilmiş konumunu nasıl kullanacak?" Al-Monitor Turkey Pulse, 24 Nisan 2016.

²³ Bakınız Borzou Daragahi, "Belgeler Türkiye'nin Başarısız Darbe Girişimcilerini Darbeye İten Gerçek Nedenleri Açıklıyor," BuzzFeed, 28 Temmuz 2016.

²⁴ Joe Parkinson ve Adam Entous, "Türkiye'nin Casusları Darbenin Geldiğini Göremediler" Wall Street Journal, 30 Temmuz 2016; Metin Gürcan, "Türkiye darbesinin neden şansı yoktu" a.g.e.

²⁵ Tülay Karadeniz ve diğerleri, "Baskı derinleşirken Türkiye ordusu dağıtıyor, medya organlarını kapatıyor," Reuters, 28 Temmuz 2016; Ayla Jean Yackley, "Türkiye darbe sonrası şirketlere el koyuyor," Reuters, 18 Ağustos 2016; Joe Parkinson ve Emre Peker, "Türkiye Baskı ve Tehditleri Artırıyor," Wall Street Journal, 25 Ağustos 2016.

etkilenenler üzerinde daha büyük sonuçlar doğursa da hükümet yaptıklarını, etkilenenlerin büyük oranda Gülen hareketiyle bağlantıları olduğunu iddia ederek haklı çıkarmaya çalışmaktadır.²⁶ Uluslararası Af Örgütü bazı tutukluların dayak, işkence ve diğer insan hakkı ihlallerine maruz kaldıklarını iddia etmektedir.²⁷ Gülen hareketiyle açık bir şekilde bağlantıları olan okul ve organizasyonların dünyanın her yerine yayılmış olması nedeniyle Türk hükümeti, diğer hükümetlere bu kuruluşların kapatılmasını çağrısını yapmıştır. Bazıları bu talebi yerine getirmiş, bazıları yerine getirmeye hazır olduklarını belirtmiş, bazıları ise Türk hükümetinin bu talebine uymamıştır.²⁸

17 Eylül 1961 tarihinde asılarak idam edilen Türkiye Başbakanı Adnan Menderes

Birleşik Devletler, çeşitli Avrupalı liderler ve BM Genel Sekreteri, Türkiye’yi hukukun üstünlüğü ilkesine uyması yönünde uyarmıştır.²⁹ Batılı ülkelerin Türk hükümetinin darbe sonrasındaki tutumuna yönelik eleştirileri, normal olarak Erdoğan’a karşı muhalefet edenler dahil, hükümetin darbe sonrası tepkisini geniş olarak destekleyen ve darbe girişiminin bsrtilması sonrasında Batının, Türk halkıyla daha sağlam bir dayanışma göstermesini ümit eden birçok Türkü rahatsız etmiştir.³⁰

Olağanüstü Hal ve Ölüm Cezası Tartışması

*Türkiye Parlamentosu 21 Temmuz 2016 günü, üç ay süreli olağanüstü hâl ilan edilmesi ve gerekirse uzatılması yönünde oy kullanmıştır. Olağanüstü hâl uygulaması hükümete ülkeyi kanun hükmünde kararnemelerle yürütme yetkisi vermiştir. Türkiye bunun yanı sıra, Fransa, Belçika ve Ukrayna örneklerini göstererek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini de kısmen askıya almıştır.*³¹

²⁶ “Türkiye’nin Batıya Öfkesi: İkiyüzlü Darbe,” Economist, 20 Ağustos 2016.

²⁷ Merrit Kennedy, “Amnesty International: Türkiye’de Başarısız Darbe Sonrasında Bazı Tutuklulara İşkence ve Tecavüz Edildi,” NPR, 25 Temmuz 2016.

²⁸ “Gülenci Avı: İade Soruşturması,” Economist, 20 Ağustos 2016.

²⁹ Bakınız Duncan Robinson ve Mehul Srivastava, “ABD ve AB Liderleri Türkiye’nin Erdoğan’ını Darbe Donrası Baskılar İçin Uyardı” Financial Times, 18 Temmuz 2016; “BM’nin başı Türkiye’de süregelen tutuklamalar hakkında derinden endişeli,” Hürriyet Daily News, 28 Temmuz 2016.

³⁰ Kadercan, a.g.e. Özgür Ünlühisarcıklı, “Darbe Girişimi Türkiye’yi Birleştiriyor – Fakat Batıyı Uzaklaştırıyor,” Birleşik Devletler Alman Marshall Fonu, 2 Ağustos 2016.

³¹ “Türk Kanun Yapıcıları Erdoğan’a Yeni Ezici Güçler Verdi,” Associated Press, 21 Temmuz 2016

İlave olarak Türkiye, ülke çapında ölüm cezasını yeniden uygulamaya koyma yönünde bir tartışma başlatmıştır. Darbe karşıtı gösterilerde ölüm cezasının geri getirilmesini talep eden halkı işaret eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, parlamentodan böyle bir karar çıkması durumunda imzalayacağını ifade etmiştir.³² Avrupa Birliğine giriş şartı olduğundan Türkiye’de ölüm cezası 2004 yılında kaldırılmıştır. Bazı Avrupa Birliği yetkilileri, ölüm cezasını hukuk sisteminde muhafaza eden bir ülkenin AB’ye giremeyeceğini bir kez daha tekrarlamışlar,³³ ölüm cezasının geri getirilmesinin Türkiye’nin uzun süredir süren üyelik hayallerini çok daha uzak bir olasılık haline getireceğini ifade etmişlerdir.³⁴

İhraçları protesto eden akademisyenler

Gözlemciler tasfiyelerin ne kadar süreceğini ve etkilerini³⁵ ve başarısız darbe girişimi ve geçmişteki Türk askeri müdahalelerinin yankılarının gelecekteki askeri ve hükümet faaliyetlerini nasıl etkileyebileceğini tartışmaktadırlar.³⁶ Temmuz ayı sonlarında Türkiye’nin Yüksek Askeri Şûrası (YAŞ) hükümete sadık kalan ve başarısız darbe esnasında **esir alınan** ülkenin en üst düzey generallerinin mevkilerini muhafaza etmelerine karar vermiştir.³⁷ Hemen sonrasında da hükümet, Türkiye’de emir komuta zincirini dramatik ölçüde değiştirerek ve orduyu daha sıkı bir şekilde sivil hükümetin kontrolü altına sokarak sivil hükümete Yüksek Askeri Şûra (YAŞ)’da büyük ve ezici bir kontrol sağlayan değişiklikleri uygulamaya koymuştur. Erdoğan, orduyu daha sıkı bir şekilde sivil hükümetin kontrolü altına sokmuş ve milli

³² “Erdoğan: Parlamentodan geçerse ölüm cezasını onaylayacağım,” Hürriyet Daily News, 7 Ağustos 2016.

³³ Selen Girit, “Türkiye’nin başarısız askeri darbe girişimi ölüm cezasına geri dönüş anlamına mı geliyor?” BBC News, 19 Temmuz 2016.

³⁴ Kürşat Akyol, “Türkiye ölüm cezasını geri mi getiriyor?” Al-Monitor Turkish Pulse, 29 Temmuz 2016.

³⁵ Ben Hubbard ve diğerleri, “Başarısız darbe, katılanların tasfiyelerini hızlandırdı.” New York Times, 22 Temmuz 2016.

³⁶ Bakınız Tim Arango, “Ordu Kargaşa içinde, Türkiye’de Bir Abide Yıkıldı” New York Times, 29 Temmuz 2016. Emir komuta zinciri dışında yapılan geçmişteki darbeler için (İlk darbe 1960 yılında ve diğer iki başarısız darbe 1962 ve 1963 yıllarında gerçekleşmiştir) Nick Danforth tarafından kaleme alınan “Darbe Sonrası ABD-Türkiye İlişkileri için Dersler” başlıklı yayına bakınız. 26 Temmuz 2016; Aaron Stein, “Türk Ordusunun Kırılması” Atlantic Council, 20 Temmuz 2016

³⁷ Emre Peker, “Türkiye Ordu Üzerindeki Baskıyı Artırıyor” Wall Street Journal, 29 Temmuz 2016.

istihbarat teşkilatını direkt olarak kendisine bağlama ve askeri eğitim ve öğretim kurumlarını yeniden düzenleme yönündeki planlarını uygulamaya koymuştur.³⁸

15 Temmuz 2016 günü görevde olan generallerin neredeyse yarısı tutuklanmış³⁹ ve/veya görevden uzaklaştırılmıştır,⁴⁰ Türk Silahlı Kuvvetlerinin, özellikle IŞİD ve PKK terör örgütlerine karşı yürütülen olmak üzere, Türkiye’ye yönelik tehditleri bertaraf etme etkinliğini kaybettiğine yönelik şüpheler bulunmaktadır.⁴¹ Personel ve kurumsal değişikliklerin ötesinde, birçok gözlemciye göre darbe sonrasında açığa çıkan iç bölünmeler, Türk silahlı kuvvetlerinin bütünlüğü ve moralini olumsuz yönde etkileyecektir.⁴²

Kürt Meselesi

Geçmiş

Sayıları ile ilgili iddialar değişkenlik gösterse de etnik Kürtlerin, Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak %18’ini oluşturduğu bilinmektedir. Kürtler, büyük oranda ülkenin güneydoğusundaki, göreceli olarak fakir olan bölgelerde yoğunlaşmış olsa da Kürt nüfus ülkenin her yerinde, kent merkezleri dahil yerleşmiş durumdadır. Ülkenin güneydoğusundaki çeşitli yerlerde; İran, Irak ve Suriye’de yaşayan Kürtler ile hükümetleri arasında olduğu gibi, Türk devletinin otoritesini tanıma yönündeki Kürt isteksizliği ve Kürt kimliği ile insan hakları temelli iddia ve talepleri bastırma yönünde Türk hükümetinin uyguladığı sert tedbirler, cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından itibaren periyodik olarak aradaki gerilimi tırmandırmış ve giderek daha da kötüleştirmiştir. 1984 yılından itibaren Türk ordusu, Kürdistan İşçi Partisi (PKK) tarafından yürütülen ayrılıkçı isyan hareketi ve kentlerdeki terör eylemlerini bastırmak amacıyla aralıklı olarak mücadelesini sürdürmektedir.⁴³ Başlangıçta ayrılma yönündeki PKK talepleri, görünüşe göre çok daha az hırslı olan, kültürel ve politik özerklik taleplerine dönüşmüş durumdadır.⁴⁴

Türk yetkililer ve PKK arasındaki mücadele 1990’lı yıllarda en şiddetli dönemlerini yaşamış, bir durgunluk döneminden sonra, 2003 yılında ABD liderliğindeki koalisyon güçleri tarafından Irak’ın işgal

³⁸ Cinar Kiper ve Elena Becatoros, “Türkiye’nin Erdoğan’ı Orduyu Hükümetin Kontrolüne Soktu” Associated Press, 1 Ağustos 2016; Yeşim Dikmen ve David Dolan, “Türkiye yaklaşık 1.400 kişiyi ordudan attı ve üst düzey askeri konseyi yenileştirdi” Reuters, 31 Temmuz 2016.

³⁹ Arango, “OrduKargaşa İçinde, Türkiye’de Bir Abide Yıkıldı,” a.g.e.

⁴⁰ Peker, a.g.e.

⁴¹ Aaron Stein, “Başarısız Darbenin Kalıntıları” American Interest, 16 Ağustos 2016; Metin Gürkan, “Kritik toplantı darbe sonrasında Türk kuvvetlerinin kaderini belirleyecek” Al-Monitor Turkey Pulse, 25 Temmuz 2016; Hümeysra Pamuk ve Gareth Jones, “Darbe girişimi sonrasında parçalanmış Türk ordusu” Reuters, 26 Temmuz 2016.

⁴² Soner Çağaptay, “Türkiye’nin Problemleri Dönüşü” Foreign Affairs, 19 Temmuz 2016; James Stavridis, “Türkiye ve NATO: Sırada Neyin Olduğu Belirsiz” Foreign Policy, 18 Temmuz 2016.

⁴³ 2 Eylül 2011 tarihli raporda yezan bir dipnotta Uluslararası Kriz Grubu, Türk hükümetinin tahminlerine göre, 1980’lerin ilk yıllarında başlayan çatışmalar neticesinde, **12.000’e** yakın Türkün öldürüldüğünü belirtmektedir. Bu rakama, Türk güvenlik kuvvetleri ve PKK savaşçısı olarak nitelendirilmeyen Türkiyeli Kürt siviller de dâhildir. Aynı rapora göre, aynı dönemde yaşanan PKK ölümlerinin sayısı 30.000 ile 40.000 arasındadır. Uluslararası Kriz Grubu, Türkiye: PKK Kalkışmasını Sonlandırmak, Avrupa Raporu No: 213, 20 Eylül 2011.

⁴⁴ Milliyetçi Kürt liderler, 1982 tarihli Türk anayasasında yapılacak değişikliklerin, Kürtlerin etnik kimlik ve dillerini baskı altına almamasını talep etmektedirler. Anayasanın üçüncü maddesi: **Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir** şeklindedir. Anayasaya göre ilk üç madde değiştirilemez ve değiştirilmesi dahi teklif edilemez, bu nedenle bu yönde yapılacak teklifler yargısal engellere tabidir. Kürtler aynı zamanda seçim kanunun değiştirilmesini ve barajın düşürülerek (halen %10) daha fazla Kürt milliyetçisinin parlamentoda yer almasını da talep etmektedirler.

edilmesi sonrasında yeniden şiddetlenmiştir. ABD hükümetine göre PKK etkinliklerini kısmen, Avrupa'ya da yayılan uyuşturucu trafiği de dâhil suç faaliyetleri ile finanse etmektedir.⁴⁵ PKK, kuzey Irak topraklarında, sözde Irak Kürdistanı Bölgesel Yönetimi (KBY) kontrolü altındaki güvenli sığınakları kullanmaktadır. Türk ordusunun PKK'yı etkisiz hale getirme yaklaşımı, Batılı hükümetler ve insan hakları organizasyonları tarafından, etnik Kürtlere çok sert davranıldığı ileri sürülerek rutin bir şekilde eleştirilmektedir. Bugüne kadar binlerce Kürt tutuklanmış ve yüz binlercesi yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmış veya geçim kaynakları PKK faaliyetlerine katıldıkları veya sempati duydukları gerekçesiyle ellerinden alınmıştır.

Suriye'de 2011 yılından beri devam etmekte olan iç çatışmalar esnasında, PKK'nın Suriye'deki kardeş organizasyonu olan Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekitiya Demokrat veya kısaca PYD), Suriye-Türkiye sınırı yakınlarında Kürt nüfusun yaşadığı bir kısım bölgelerde kontrolü ele geçirmeyi başarmıştır. Başlangıçta bu gelişme, Türkiye tarafında, PKK'nın eğitim, liderlik ve operasyonlarının desteklenmesinde bir diğer üs olacağı yönünde kaygılara neden olmuştur.⁴⁶ Bununla beraber, PYD milisleri ve Halk Koruma Birlikleri (Yekineyen Parastina Gel veya kısaca YPG) tartışmalı da olsa, Suriye'de IŞİD terör örgütüne karşı sürdürülen savaşta, ABD'nin en etkili ortakları olmuşlardır. PYD ve YPG, 2014 ve 2015 yıllarında toprak kontrollerini daha da genişleterek sağlamlaştırmış ve bütün bu olaylar, Türkiye'deki etnik Türk-Kürt kopma dinamiklerinin, diğer faktörlerin yanı sıra aşağıdakiler tarafından da beslenmesini sağlamıştır;

- Suriye ve Irak'taki Kürtlerin beklentilerinin daha fazla özerklik ve bağımsızlık yönündeki taleplerinin, Türkiyeli Kürtler ile hükümet arasındaki ilişkileri ve karşılıklı algıları nasıl etkileyeceği ve
- Büyük Kürt nüfusun yoğunlaştığı aynı sınır bölgelerinde, ev sahipliği yaptığı Suriyeli mülteciler ve topraklarını kullanabilecek veya transit geçebilecek militanlardan kaynaklanan Türkiye'nin karşılaştığı güvenlik ve sosyoekonomik kaygılar.

ABD Hükümetinin PKK Tanımlamaları	
Tanımlama	Yıl
Dış Terör Örgütü	1997
Özel Olarak Tanımlanmış Küresel Terörist	2001
Önemli Dış Uyuşturucu Kaçakçısı	2008

2014 yılı ortalarından günümüze kadar, İslami Devletin geri püskürtülmesi ve kuzey Irak'ta Kürdistan Bölgesel Yönetimi kontrolünde olan bölgenin savunulması için yapılan direkt PKK askeri faaliyetleri, Türkiye'nin grubun gücünü azaltmak için dış yardım almaması yönündeki gayretlerini karmaşık bir hale getirmiştir. PKK'nın İslami Devlete karşı savaşması ve bugüne kadar ABD'yi hedef almaması, bazı yorumcular tarafından grubun ABD'nin terör örgütleri listesinde kalıp kalmayacağını sorgulanmasına neden olmuştur.⁴⁷

⁴⁵ ABD Hazine Bakanlığı Basın Bildirisi, "Beş PKK Lideri Uyuşturucu Kaçakçısı Olarak Nitelendirildi" 20 Nisan 2011.

⁴⁶ Bununla birlikte kuzey Suriye'nin daha açık olan arazisi ve nispeten daha küçük ve dağınık durumdaki Kürt nüfusu, Irak'a nazaran Suriye'yi, yürütülecek operasyonlar için daha az uygun hale getirebilir. Suriye 1998 yılına kadar PKK liderlerine ev sahipliği yapmıştır ve Suriyeli Kürtler ile PKK arasında tarihi ve kişisel bağlar hala sürmektedir.

⁴⁷ David L. Phillips, "ABD neden PKK'yı terör listesinden çıkarmalı" CNBC, 9 Ekim 2014; Michael Rubin, "ABD PKK'yı terör örgütü olarak nitelendirmeyi tekrar değerlendirilmeli" American Enterprise Institute, 12 Kasım 2013.

Son Şiddet Olayları ve Darbe Sonrasının Gelecekteki Yansımaları

Başarısız darbenin, Erdoğan'ın Kürtlere karşı son yıllarda değişen tutumunu nasıl etkileyeceği henüz belirsizliğini korumaktadır. 2015 yılı bahar aylarına kadar Erdoğan, PKK liderleri ile silahlı çatışma yerine politik açıdan uyuşmayı tercih ediyor gibi görünmektedir.⁴⁸ Bununla birlikte, PKK bağlantılı Kürt grupların Suriye'deki süregelen başarıları ve 2015 yılı Haziran seçimlerinde Kürt Yanlısı Halkın Demokrasi Partisi (HDP)'nin çok önemli kazanımlar elde etmesi sonrasında Erdoğan, PKK ve HDP'yi eleştiren çok daha milliyetçi bir tutum takınmıştır.

Bombalı saldırı sonrası dehşet anı

Hemen hemen aynı zamanlarda, PKK'nın da Türkiye'nin güneydoğusunda çatışmaların yeniden başlama olasılığına karşı hazırlık yaptığı rapor edilmiştir.⁴⁹ Hükümet ile PKK arasındaki güç dengesi en azından kısmen de olsa, 2014 yılında ABD'nin PYD/YPG'ye artan desteğinden etkilenmiştir.⁵⁰ ABD, 1997 yılından itibaren PKK'yı bir terörist örgüt olarak görse de bu nitelendirmeyi PYD/YPG için yapmamaktadır.⁵¹

⁴⁸ Başbakan olarak Erdoğan, Kürt meselesini, iktidara geldiği ilk yıllardaki AKP'nin, Türkler ve Kürtler arasındaki ortak İslami bağın, etnik farklılıkları ortadan kaldıracak yönündeki politikasına uygun şekilde, geleneksel güvenlik temelli yaklaşıma ilave olarak, politik, kültürel ve ekonomik gelişme yaklaşımı ile çözmek için çaba göstermiştir. Suriye'deki çeşitli Kürt gruplar ve bunların Türkiye merkezli gruplar ve Türk devletiyle olan ilişkileri hakkında daha fazla bilgi için, Jim Zanotti ve Bolko J. Skorupski tarafından kaleme alınan CRS IF1035 sayılı Irak, Türkiye, Suriye ve İran'daki Kürtler başlıklı rapora bakınız.

⁴⁹ Uğur Ergen, "Saldırıları, barış görüşmeleri esnasında PKK'nın savaş hazırlığı yaptığını ortaya çıkardı: Analyst," Hürriyet Daily News, 21 Ağustos 2015; Aliza Marcus, "Türkiye'nin Kürt Gerillaları Savaşa Hazır" Foreign Policy, 31 Ağustos 2015.

⁵⁰ Semih İdiz, "ABD'nin Suriyeli Kürtlere desteği Türkiye'yi allak bullak etti" Al-Monitor Turkey Pulse, 4 Ağustos 2015.

⁵¹ 21 Eylül 2015 tarihli günlük basın brifinginde Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, Birleşik Devletlerin YPG'yi bir terör örgütü olarak görmediğini ifade etmiştir. 23 Şubat 2016 günü basın brifinginde Savunma Bakanlığı sözcüsü YPG'ye verilen destek konusunda, endişelerini anlamakla beraber, Türkiye ile aynı fikirde olmamayı sürdüreceklerini ve IŞİD terör örgütüne karşı mücadele eden Kürt gruplara yardımın süreceğini açıklamıştır. 28 Nisan 2016 tarihli

Kürt yanlısı göstericilere karşı düzenlenen İslami Devlet bağlantılı terör saldırıları, PKK'nın Türk hükümetine yönelik saldırıları teşvik etmesi veya suç ortaklığı yönündeki iddiaları ve Türk güvenlik güçlerine karşı kurulan ölümcül pusular gibi karmaşık olaylar dizisi, hükümet güçleri ile PKK arasındaki savaşın 2015 yılı yaz aylarında yeniden başlamasına neden olmuştur. Şiddetin geri dönüşü Erdoğan'a kısa vadede yardım etmiş ve bazı Kürtler, PKK'nın tekrar çatışma durumuna geçmesi nedeniyle Kasım 2015 seçimlerinde HDP'den vazgeçerek AKP'ye oy vermişlerdir.⁵²

Türk askerleri bir operasyon esnasında

Yeniden canlanan Türkiye-PKK şiddeti, Türk yetkilileri, güneydoğudaki önemli kentlerde PKK tarafından inşa edilen hendek ve siperler için acil tedbirler almaya yönlendirmiştir.⁵³ Türkiye Sağlık Bakanlığı verilerine göre; 2015 yılı Aralık ayından günümüze kadar en az 350.000 kişi yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmış ve bölgenin altyapısı önemli ölçüde zarar görmüştür.⁵⁴ Şiddet, olası insan hakları ihlalleri hakkında uluslararası endişeleri de körüklemiştir.⁵⁵ Rakamların teyit edilmesi zor da olsa Erdoğan 2016 yılı Mart ayında, saldırılarda 5.000 PKK militanı ve 355 güvenlik görevlisinin öldüğünü iddia etmiş⁵⁶ ve ABD Dışişleri Bakanlığı da Aralık 2015 ayında düzinelerce sivilin hayatlarını kaybettiğini bildirmiştir.⁵⁷ 2016 yılında, PKK ve bağlantılı gruplar yerleşim birimlerine önemli saldırılar düzenlemiş,

Senato duruşmasında Savunma Bakanı Ash Carter, YPG'nin PKK ile bağları olup olmadığı yönündeki soruya **“evet”** cevabını vermiş fakat sonrasında YPG'nin terör listesinde olan bir örgüt olmadığını tekrarlamıştır.

⁵² Piotr Zalewski, “Türkiye’nin Kürt yanlısı partisi, AKP tekrar iktidara gelirken sendeledi” Financial Times, 2 Kasım 2015

⁵³ Orhan Coşkun, “Türk savaş uçakları, Ankara’nın bomba eylemi için Kürt militanları suçlaması sonrasında kuzey Irak’ı vurdu,” Reuters, 14 Mart 2016.

⁵⁴ Zia Weise, “Türkiye, Suriye Gibi,” Politico Europe, 21 Mart 2016.

⁵⁵ Suzan Fraser, “Türk ordusu ülkenin güneydoğusunda çoğunlukla Kürt olan en büyük kentte, üç aydır sürdürdüğü operasyonu bitirdi” Associated Press, 9 Mart 2016.

⁵⁶ Şeyhmus Çakan, “Temmuz’dan beri 5000’den fazla Kürt militan öldürüldü: Türkiye’nin Erdoğan’ı” Reuters, 28 Mart 2016.

⁵⁷ Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları 2015 Yılı Ülke Raporları, a.g.e.

ABD yetkililerine göre bu saldırılarda siviller ve güvenlik güçleri mensubu birçok personel hayatlarını kaybetmiştir, Türkiye'nin saldırılara karşı kendisini koruma hakkına saygı duyduğunu açıklayan ABD yetkilileri Türkiye'ye, PKK'ya karşı sınırlı ve orantılı güç kullanılmasını tavsiye etmişlerdir.⁵⁸

Güneydoğuda PKK'ya karşı sürdürülen askeri operasyonlar, komutanı darbe bağlantısı nedeniyle tutuklanan İkinci Ordu tarafından icra edilmektedir.⁵⁹ Bazı analizciler, darbe sonrası komuta kademesi ve personel bazında yapılan büyük değişikliklerin, Türk ordusunun harbe hazırlık seviyesini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürmektedirler.⁶⁰ Türk ordusu darbe sonrasındaki günlerde, muhtemelen, en azından kısmen de olsa süreklilik ve istikrarı göstermek maksadıyla kuzey Irak'taki PKK hedeflerine hava saldırıları düzenlemiştir.⁶¹

2015 yılı sonlarında Türk gözlemciler, HDP liderleri tarafından yapılan bazı açıklamaların silahlı Kürt direnişini desteklediğini iddia etmişlerdir. Recep Tayyip Erdoğan meclise, HDP'li milletvekillerinin parlamento üyeliklerinin düşmesi ve yargılanmaları için dokunulmazlıklarının kaldırılması yönünde çağrı yapmıştır.⁶² 2016 yılı Mayıs ayında, çoğunluğu AKP ve MHP'den olmak üzere milletvekilleri, anayasayı değiştirerek bu değişikliği onaylamışlardır.⁶³

Başarısız darbe öncesinde birçok analizci, HDP ve belki de ana muhalefet partisi CHP'den bazı milletvekillerine, Erdoğan'ın büyük bir hevesle kurmak istediği başkanlık sistemi oylamalarında ona bir avantaj sağlamak maksadıyla, en azından kısmi bir müdahale yapılmasını beklemişlerdir. Analizciler, Kürt milliyetçilerin gerçekten haklarından mahrum edilmelerinin artan ve yaygınlaşan Türkiye-PKK şiddetini nasıl etkileyeceği üzerinde spekülasyonlarda bulunmuşlardır.⁶⁴

Başarısız darbe girişimi sonrasında PKK ve HDP konusunda gelecekte atılacak adımlar ve Türkiye-PKK görüşmelerinin yeniden başlama olasılığı belirsizliğini korumaktadır. HDP'nin, parlamentodaki diğer partilerle birlikte hareket ederek darbeyi süratle kınamasına rağmen, Erdoğan partiler arası görüşmeler ve olaylarda HDP'yi dışlamaya devam etmektedir.⁶⁵ Bazı HDP yetkilileri, CHP ve MHP'nin AKP ile olan dayanışmasının kendilerini izole edebileceği veya hükümetin gelecekteki bir darbesine maruz bırakabileceği hususundaki endişelerini dile getirmişlerdir.⁶⁶ 2016 yılı Ağustos ayında yayımlanan raporlara göre savcıların, anahtar konumdaki HDP üyeleri için iddianame hazırladıkları söylenmektedir.⁶⁷

⁵⁸ Bakınız "Obama, Ankara saldırısı hakkında görüşmek için Erdoğan'ı aradı, Suriye" Anadolu Ajansı, 19 Şubat 2016.

⁵⁹ Kadri Gürsel, "Türkiye'nin başarısız darbesi, **ordu içinde ordu** olduğunu ortaya çıkardı" Al-Monitor Turkey Pulse, 22 Temmuz 2016.

⁶⁰ Bakınız Aaron Stein, "Başarısız darbe ve Türkiye'nin parçalanmış ordusu" War on the Rocks Platformu, 20 Temmuz 2016.

⁶¹ "Türkiye'nin hava saldırıları kuzey Irak'ta PKK savaşçılarını öldürdü" Al Jazeera, 20 Temmuz 2016.

⁶² "Türkiye'nin Erdoğan'ı: Demirtaş'ın Kürt özerklik talebi ihanettir" BBC News, 29 Aralık 2015

⁶³ "Türkiye siyasetinin dokunulmazlığını kaldırın yasayı kabul etti" Al Jazeera, 20 Mayıs 2016.

⁶⁴ Kadri Gürsel, "Kürt parlamento üyelerinin milletvekillerinin düşürülmesi Türkiye'de ayrılıkçılığı tehdit ediyor" Al-Monitor Turkey Pulse, 23 Mayıs 2016.

⁶⁵ Bakınız "Türk liderlerin zirvesine davet edilmemek HDP'yi kızdırdı" Hürriyet Daily News, 25 Temmuz 2016.

⁶⁶ Diego Cupolo, "Türkiye muhalefeti için acil durum" dw.com, 25 Temmuz 2016.

⁶⁷ "HDP liderleri için Türkiye'de terör propogandası yaptıkları yönünde iddianame hazırlandı" Anadolu Ajansı, 14 Ağustos 2016.

Türkiye-PKK şiddet ve politik görüşmelerinin gelecekteki yörüngesi aşağıda sunulan birkaç faktöre dayanabilir:

- Hangi Kürtler ve Kürt grupların (PKK terör örgütünün kurucusu tutuklu Abdullah Öcalan- EK-A'da özgeçmişi sunulmuştur, çeşitli PKK liderleri, sözde şiddeti benimsemeyen HDP) etkili olduğu ve olayları yönlendireceği,
- Erdoğan'ın Kürt meselesiyle ilgili Türk hükümetinin politikasına olan yaklaşımı ve etkisi. Erdoğan geçmişte birçok iç ve uluslararası gözlemci tarafından, soruna barışçıl bir çözüm bulabilecek kadar kuvvetli olan tek Türk lider olarak görülmüştür, şimdi ise birçokları Erdoğan'ın milliyetçi söylemlerine bakarak bu varsayımlarını sorgulamaktadır,
- 2015 yılından günümüze kadar süren şiddetin Türkiye'nin iç istikrarını, yönetim kurumlarını ve özellikle başarısız darbe girişimi sonrasında orduda yapılan radikal değişiklikler ışığında hükümetin güneydoğuyu yönetme kabiliyetini nasıl etkileyeceği,
- Birleşik Devletler ve belki de Avrupalı aktörlerin, meselelerin öncelikleri hakkındaki görüşlerine bağlı olarak, hangi ölçüde teşvikler sunacağı veya şiddetin durdurulması ve taraflar arasındaki farklılıklara politik çözümün sağlanmasında Türkiye ve PKK'ya hangi ölçüde teşvik edeceği veya bedel ödeyeceği.

Ekonomi

Genel Bakış

AKP'nin politik başarıları, 2000'li yılların ilk yıllarından itibaren yaşanan önemli ölçüdeki ekonomik canlanma ve büyüme tarafından desteklenmiştir. Kent merkezlerindeki geleneksel Koç ve Sabancı gibi çeşitli Türk holdingler kadar, ülkenin çeşitli yerlerine dağılmış durumdaki, küçük ve orta ölçekli dış satım odaklı **“Anadolu Kaplanları”** tarafından teşvik edilen ve desteklenen büyüme oranları, 2000'li yıllardan itibaren Çin, Hindistan ve diğer gelişen büyük ekonomilerle karşılaştırılabilir seviyelere ulaşmıştır. 2014 yılı Mart ayında yapılan bir analize göre Türk vatandaşları bu tarihte, Erdoğan'ın başbakan olduğu 2003 yılına nazaran, ekonomik açıdan %43 daha iyi durumdadır.⁶⁸ Dünya Bankasına göre Türk ekonomisi, 2015 yılında Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)'ya göre dünyanın 18'inci büyük ekonomisi olmuştur.

Türk ekonomisinin yabancı sermaye ve dış satıma bağlı olması, Türkiye'nin ana ticaret ortağı olan AB'deki ekonomik durgunluk ve ABD Merkez Bankasının sıkı para politikasından kaynaklanan nedenler son yıllarda ekonomiyi zora sokmuştur. 2011 yılında %9 olan yıllık büyüme oranı, sonraki yıllarda yavaşlamış ve sadece %2 ve %4,2 arasında değişmektedir.⁶⁹

Hükümet düzenlemeleri ve müdahalelerinin, Türk ekonomisinin yönünü belirlemede potansiyel bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye Merkez bankasının anahtar politikası paralelinde, 2014 yılı başlarında %10 olan faiz oranını, 2015 yılında %7,5'e düşürmesine rağmen, Cumhurbaşkanı Erdoğan daha fazla faiz indirimi yapılması çağrısında bulunmuştur. Meselenin politik hale gelmesi, turizm gelirlerinde büyük ölçüde düşüşe neden olan güvenlik endişeleri ile birlikte Türk lirasının dolar karşısında düşmeye devam etmesine neden olmuş görünmekte⁷⁰ ve yükselen piyasa birimlerinden bir tanesi olan Türk

⁶⁸ Christopher de Bellaigue, “Türkiye Kontrolden Çıktı” New York Review of Books, 3 Nisan 2014.

⁶⁹ Veriler Uluslararası Para Fonu (IMF) Dünya Ekonomik Bakış veri bankasından alınmıştır.

⁷⁰ Isobel Finkel ve Constantine Courcoulas, “Havaalanı saldırısı Türkiye'nin zaten kötü durumdaki turizm endüstrisini vurdu” Bloomberg, 30 Haziran 2016.

lirasındaki aşağı doğru baskı, gelecekte Federal Rezerv faiz oranlarının yükselmesini beklemektedir.⁷¹ Türk ekonomi analizcileri Türk ekonomisinin mali durumu ve bankacılık sistemi üzerinde iyimser olmasına rağmen, Türkiye'nin göreceli olarak büyük cari hesap açığı, onu birçok ekonomiden daha fazla ABD borçlanma maliyetlerine karşı hassas bir hale getirmektedir.

Türkiye, 2016 yılının ilk çeyreğindeki yüzde 4,8'lik büyüme oranıyla, Avrupa ekonomileri arasında ilk sıraya yerleşmiştir.

Temmuz 2016 başarısız askeri darbesi Türkiye'deki siyasi belirsizlikler hakkındaki endişeleri artırmıştır. Darbe girişimi sonrasında, zaten zayıf olan Türk Lirası daha da değer kaybetmiş ve Standard and Poor's, ülkenin ödemeler dengesini sürdürebilmesi için gereken sermaye girişlerini sınırlayabileceğini öngördüğü potansiyel istikrarsızlığı gerekçe göstererek, Türkiye'nin kredi notunu düşürmüştür.⁷² Bununla beraber uzun vadeli yansımaların sonuçları henüz belli değildir. Türk hükümeti darbenin etkisinin çok küçük seviyede olacağını ve en büyük potansiyel riskin uluslararası yatırımcıların gözündeki olumsuz imaj ve etki olacağı yönündeki görüşlerini muhafaza etmektedir.⁷³ Bu nedenle Türk hükümeti darbe sonrasında, kısmen de olsa Rusya'ya yakınlaşmasına da neden olan, yabancı direkt yatırımların peşine düşmüştür.⁷⁴

Geleceğe bakıldığında bazı gözlemciler, geçtiğimiz on yıldaki ekonomik başarının itici gücü olan “kolay lokma” olarak nitelendirilen sayısız büyük altyapı projeleri ve düşük teknoloji imalatının aynı sonuçları getirmeyeceğini ileri sürmektedirler.⁷⁵ Örneğin bir gözlemci, Türkiye'nin gerçek ekonomik sorununun

⁷¹ Constantine Courcoulas ve Tuğçe Özsoy, “Lira Zayıfladı, Tahvil ve Hisse Senedi Fiyatları Düştü” Bloomberg, 20 Ağustos 2015.

⁷² Gabrielle Coppola, “S&P, Politik Belirsizlik Nedeniyle Türkiye'nin Kredi Notunu Düşürdü” Bloomberg, 20 Temmuz 2016.

⁷³ Kerim Karakaya, “Türk Başbakan Yardımcısı: Darbenin ekonomik yaralarını sarmak kolay” Al-Monitor Turkey Pulse, 9 Ağustos 2016.

⁷⁴ Nuran Erkul, “Türkiye 24 milyar dolar dış yatırım arayışında” Anadolu Ajansı, 11 Ağustos 2016.

⁷⁵ Bakınız World Bank, Türkiye'nin Geçişleri: Entegrasyon, İçerik, Kurumlar, Aralık 2014.

fiziksel ve siyasi güvenlikten ziyade yapısal zayıflık olduğunu ileri sürmektedir.⁷⁶ Türkiye için yapısal ekonomik hedefler; Türkiye'nin teknolojik yenilik ve küresel rekabetçiliğini artırmak, gelecekteki işgücü için eğitim sistemini uyarlamak, iç tasarrufu teşvik etmek ve artan enerji ihtiyacını karşılamak için enerji tedarikini artırmak ve çeşitlendirmek maksadıyla daha fazla araştırma ve geliştirmeyi teşvik etmektir.

Enerji ⁷⁷

Türkiye'nin bölgesel bir enerji ulaştırma merkezi olması, dünya enerji pazarında ilgi odağı olmasını artırırken, Türkiye'nin kendi iç enerji ihtiyacını karşılaması için de fırsatlar sunmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu onu, ABD ve Avrupa tarafından oluşturulmak istenen çeşitli kaynaklardan elde edilen doğal gaz güneydoğu koridorunun transit geçişi açısından anahtar bir ülke haline getirmektedir.⁷⁸ Bununla birlikte Türkiye'nin, özellikle Rusya ve İran doğal gazı olmak üzere, dış kaynaklara bağımlı olması dış politikasını bir şekilde sınırlandırabilir.⁷⁹ Türkiye geçmişte, *“Türk Akımı”* olarak adlandırılan bir boru hattının, Türk toprakları ve/veya karasularından geçtiği Rus projesine, büyük bir olasılıkla Rusya'dan alınan doğal gaz fiyatında indirim yapılması şartıyla onay vermiştir. Bu önerinin uygulanma olasılığı, uzun süreden beri spekülasyonlara neden olsa da uygulanabilirliği, daha geniş kapsamlı Türk-Rus ilişkilerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgiler için aşağıda sunulan Rusya başlıklı bölüme bakınız.⁸⁰

Türkiye enerji stratejisi, ülkenin enerji kaynakları açısından birkaç ülkeye olan mevcut bağımlılığını azaltmaktır, Türkiye enerji dış alımlarını çeşitlendirmek için gayretlerini sürdürmektedir. 2011 yılı sonlarında, Türkiye ve Azerbaycan, doğal gaz akışının 2018 yılında başlayacağı, Türkiye'ye ulaşan ve Türkiye'den transit geçecek doğal gazın, önerilen Trans-Anatolian Pipeline (TANAP) ile aktarılması üzerinde anlaşmaya varmışlardır.⁸¹ İki ülke arasında varılan anlaşmalar, Rusya ve İran enerjisi dışında başka bir enerjiyi Avrupa'ya taşıması nedeniyle potansiyel bir örnek olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. 2013 yılının Haziran ayında, Azerbaycan doğal gaz yataklarının kontrolünü elinde bulunduran konsorsiyum, doğal gazın İtalya'ya ulaştırılması için, TANAP boru hattının Trans Adriatic Pipeline (TAP) boru hattına bağlanma önerisini seçmiştir.⁸² Türkiye aynı zamanda Irak'tan da Kürdistan Bölgesel

⁷⁶ H. Akın Ünver, “Türkiye ekonomisi için gerçek tehdit terörizm değil” Harvard Business Review, 8 Temmuz 2016.

⁷⁷ Enerji politikaları uzmanı Michael Ratner, bu alt bölümün yazılmasına katkıda bulunmuştur.

⁷⁸ ABD'nin Avrupa enerji stratejisi, Avrupa'nın enerji ihtiyacının karşılanmasının çeşitlendirilmesi için yeni imkânlar aranmasında, Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği ile iş birliğini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. ABD'nin gayretleri, Hazar ve Orta Doğu doğal gazının Avrupa'ya boru hatları ile taşınması için genel olarak Türk topraklarından geçen bir güney koridoru üzerinde yoğunlaşmıştır. Temsilciler Meclisi üyelerinin, Güney Gaz Koridoru açılarak Avrupalı müttefiklerin enerji güvenliğine katkı sağlanması yönündeki düşüncelerini ifade eden H. Res. 188 sayılı karara bakınız.

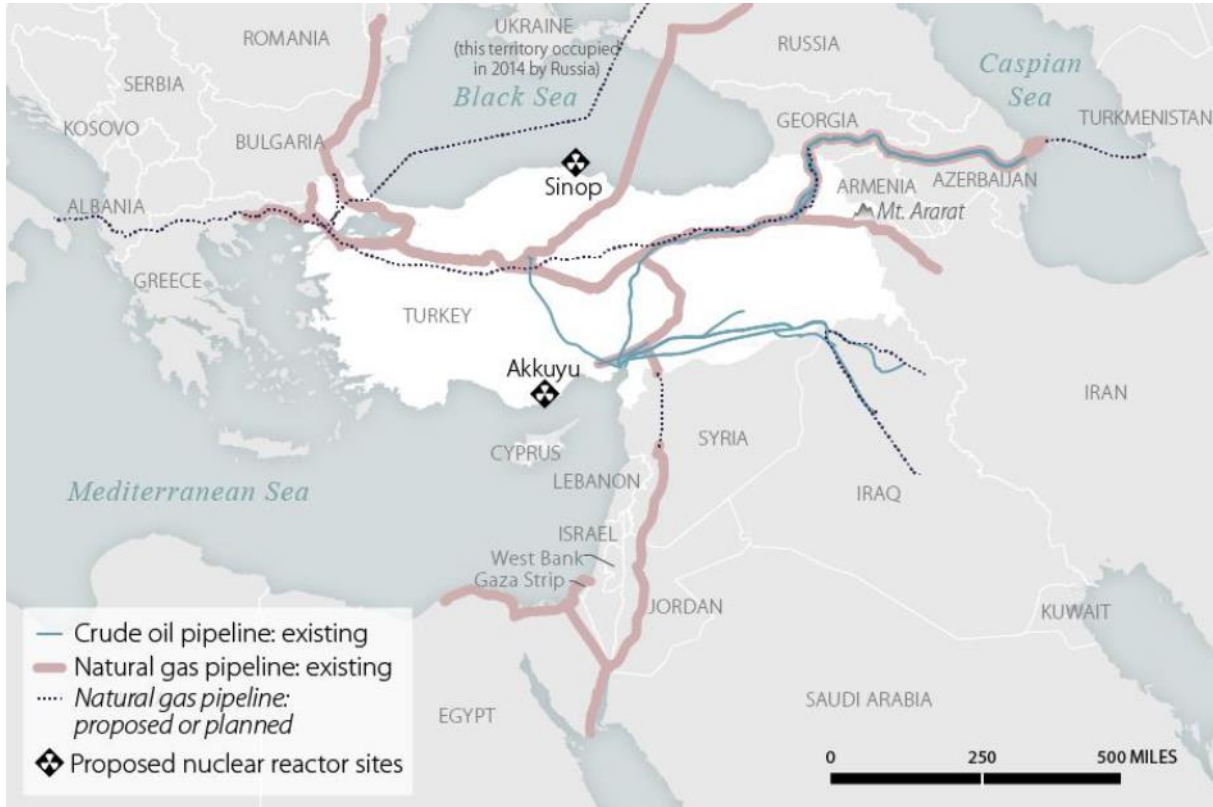
⁷⁹ Rusya, Türkiye'nin enerji tüketiminin yaklaşık olarak %20'sini sağlamaktadır. “Rusya v Türkiye: Sınır Hattında” Economist, 28 Kasım 2015. Türkiye son yıllarda İran petrolüne daha az bağımlı hale gelmiştir, fakat 2015 yılı hükümet rakamlarına göre ithal ettiği petrolün hala %22'sini (şu anda %45'den fazlası Irak'tan sağlanmaktadır), doğal gazın ise % 15,3'ünü İran'dan almaktadır (doğal gaz ihtiyacının % 58'den fazlası ise Rusya'dan alınmaktadır). Bakınız <http://www.mfa.gov.tr/turkeys-energy-strategy.en.mfa>. ABD hükümetinin Türk enerji dış alımlarıyla ilgili bilgiler için bakınız <http://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=TUR>.

⁸⁰ Bakınız Barın Kayaoğlu, “Türkiye yeni gaz boru hattı için Rusya ile dikkatli adımlar atıyor” Al-Monitor Turkey Pulse, 12 Ağustos 2015.

⁸¹ Türkiye ile Azerbaycan arasında varılan anlaşmaya göre 565 milyar-700 milyar kübik feet (bcf) doğal gaz Türkiye üzerinden geçecek ve 210 bcf doğal gaz Türkiye tarafından kendi iç tüketiminde kullanılacaktır.

⁸² BP Basın Açıklaması; “Shah Deniz Doğal Gazı, Trans Adriatik Boru Hattı (TAP) üzerinden İtalyan ve Güneydoğu Avrupa gaz pazarlarını hedeflemektedir”. 28 Haziran 2013. Konsorsiyum, gelecekte daha fazla doğal gaz üretilmesi durumunda, önerilen ve Avusturya'ya ulaşan Nabucco Batı boru hattını da dışlamamakta, fakat böyle

Yönetimi ile yaptığı anlaşmalar yoluyla, kuzey Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz dâhil enerji tedarikini artırmak için çaba göstermektedir.

Kaynak: Grafik CRS tarafından oluşturulmuştur. Sınırlar ve veriler ise Hannah Fischer tarafından Devlet Bakanlığı (2015), Esri (2014), IHS Boru Hattı Verileri (Haziran 2015 ve Ağustos 2015), Gazprom (http://www.gazprom.com/f/posts/64/656707/map_tur_potok_eng.jpg) ve BOTAŞ Haritası (http://www.botas.gov.tr/images/maps/BotasGenel_full.png) bilgilerine dayanarak üretilmiştir.

Not: Bütün yerler yaklaşık olarak gösterilmiştir.

*Çevirenin Notları: “Türkiye, Irak’ta bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına olan itirazından; **kendi iç politikaları, enerji ihtiyacı, ekonomik zorunluluklar** ve Irak ile Suriye’de giderek artan **belirsizliklerden** kaynaklanan nedenlerden ötürü vaz geçmiştir.” Sivil Türk hükümeti, geçmişte askerlerin hâkim olduğu rejimler döneminde olduğu gibi Türkiyeli Kürtleri artık bir tehdit olarak görmemektedir. Kürt liderler de bağımsızlık yerine **otonom bir Kürt bölgesi** talep etmektedirler. Bu gelişmeler nedeniyle Ankara, bağımsız bir Irak Kürdistanı’nın kendi Kürt nüfusu içinde ayrılıkçı akımları körükleyeceği korkusunu artık bırakmış durumdadır.” RAND Raporuna göre; “Türkiye, Haziran 2015 seçimlerinde Kürtlerin hâkim olduğu bir partinin başarı kazanarak, iktidardaki partinin çoğunluğu kaybetmesine neden olması sonrasında geri adım atmıştır.” Türkiye’nin bölgeye yaptığı yatırımlar nedeniyle Irak Kürdistan’ı giderek artan oranda önemli bir **ekonomik ortak** konumuna gelmiştir. Türkiye’nin büyüyen ekonomisi petrol ve doğal gaz ihtiyacı duymaktadır. Güney sınırında istikrarlı bir Kürdistan Türkiye’nin yararına ve Türkiye Bağdat’taki Şiiilerin hâkim olduğu hükümete güvenmemektedir. RAND raporunda bağımsız Kürdistan devletinin aniden ilan edilmemesi durumunda ve yavaş ve dikkatli hareket edildiği*

bir sonuç TAP güzergâhının seçimi ışığında pek olası görülmemektedir. Daha fazla bilgi için, Michael Ratner tarafından kaleme alınan, CRS R42405 sayılı Avrupa Enerji Güvenliği: Doğal Gaz Çeşitlendirilmesinde Opsiyonlar ve Zorluklar başlıklı rapora bakınız.

*takdirde Türkiye hükümetinin buna hiçbir itirazının olmayacağı, hatta bu durumun Türkiye'ye çok büyük **ekonomik ve politik avantajlar** sağlayacağı iddia edilmektedir.*

Türkiye'nin enerjiye daha az bağımlı olmaktan kurtulabilmek için bir diğer stratejisi de içte enerji üretimini artırmaktır. Türkiye, Rusya devleti tarafından işletilen nükleer şirketin bir alt kuruluşu olan Rosatom Devlet Nükleer Enerji Şirketi ile Türkiye'nin ilk nükleer santrali olacak Akdeniz Mersin limanı yakınlarında kurulacak olan Akkuyu santralının kurulması ve işletilmesi üzerinde bir anlaşma imzalamıştır. Birkaç yıl öncesine planlanan, fakat kısmen de olsa 2011 yılında Japonya'da meydana gelen Fukushima Daichi nükleer santrali kazasından kaynaklanan güvenlik nedenleri ile geciken inşaat faaliyetlerine, 2015 yılı Nisan ayında başlanmıştır. Medya raporlarına göre ikinci bir nükleer santral de Fransız-Japonya konsorsiyumu tarafından, Kara Deniz kıyısındaki Sinop kentinde inşa edilecektir, yeri henüz belirlenmeyen üçüncü bir nükleer santralin inşası da planlanmıştır.⁸³

ABD – Türkiye İlişkileri

Onlarca yıllık NATO müttefikliği döneminde Birleşik Devletler ve Türkiye'nin ortak olarak hareket ettiği birçok durumlar olmasına rağmen, iki ülke arasındaki stratejik ilişkiler, karmaşık ve zorluklarla dolu bir geçmişe de sahiptir. Bu durum büyük oranda, ülkelerin farklı coğrafi konumları, tehdit algılamaları ve bölgesel ve küresel bağlamdaki politik ve güvenlik mimarilerine bağlı olarak, iki ülke liderlerinin kendi ülkelerinin çıkarlarını değerlendirmedeki farklılıklara dayanmaktadır. İki ülkedeki iç politikalar da bu durumun oluşmasında rol oynamışlardır. Yine de iki ülke liderleri, aralarındaki stratejik ilişkinin sürmesinin önemini ifade etmeye devam etmişlerdir. Son yıllarda iki ülke arasında bazı politika farklılıkları ortaya çıkmış durumdadır. Bu farklılıkların, yapısal gerilimlerin son tezahürleri mi yoksa iki ülke arasındaki ilişkilerde meydana gelecek çok önemli değişikliklerin işareti mi oldukları ise henüz belirsizliğini korumaktadır.

İncirlik Hava Üssü

İncirlik hava üssü uzun bir süreden beri ABD'nin Türkiye'deki varlığının sembolü ve lojistik merkezi olmuştur. Son 15 yıl boyunca İncirlik hava üssü, ABD'nin Irak ve Afganistan'da yürüttüğü operasyonların desteklenmesinde kritik bir rol oynamıştır. İncirlik hava üssünde halen ABD liderliğinde, IŞİD terör örgütüne karşı Irak ve Suriye'de hava saldırıları düzenleyen koalisyon hava araçları ve yaklaşık olarak 1.500 ABD personeli bulunmaktadır. İncirlik hava üssünde bulunan personelin ailelerine İncirlik ve diğer ABD tesislerini ve Türkiye'yi 2016 yılı Mart ayında terk etme emri verilmiştir⁸⁴.

Darbe girişimi esnasında ve hemen sonrasında üsse verilen elektrik kesilmiş ve üzerindeki hava sahası bazı ABD hava araçlarına, darbe yanlılarının havaalanını kullandıkları ve ihtiyaç malzemelerini burada depoladıkları ortaya çıktıktan sonra kapatılmıştır. ABD personeli ve tesisler, faaliyetlerine yedek jeneratörleri kullanarak devam etmişlerdir⁸⁵.

⁸³ Burak Akıncı ile Stuart Williams, "Türkiye'nin ilk nükleer santrali için protestolar başladı" Agence France Presse, 14 Nisan 2015.

⁸⁴ Andrew Tilghman "ABD askerlerinin ailelerine Türkiye'yi terk edin emri verildi" Military Times, 29 Mart 2015

⁸⁵ Michael S. Schmidt ve Tim Arango, "İlişkileri sürdürme çabası, Türkiye ifadesini değiştirdi", New York Times, 2 Ağustos 2016. Selin Nası "Türk-ABD ilişkilerinde türbülans: İncirlik Krizi" Hürriyet Daily News, 21 Temmuz 2016

Bu olaydan sonra ABD'nin IŞİD terör örgütüne karşı yürüttüğü hava saldırıları kaldığı yerden devam etmiştir. İncirlik hava üssünün Türk komutanının, darbeye katıldığı iddiası ile tutuklanması, Türkiye'de bazı çevrelerde, ABD'nin darbeyi önceden bildiği yönünde şüphelere neden olmuştur⁸⁶.

İncirlik Hava Üssüne konuşlandırılan A 10 Thunderbolt 2 modeli tank katilleri.

Başarısız Darbe Girişimi ve Fethullah Gülen'in İadesi Meselesi

Türkiye'nin bölgesel önemi ve NATO üyeliği göz önüne alındığında, Temmuz 2016 başarısız askeri darbe girişimi ve Türkiye'nin darbe sonrası izleyeceği yol, Birleşik Devletler ile Türkiye arasındaki ilişkileri önemli ölçüde etkileyebilir.⁸⁷ NATO müttefikleri arasında, Türkiye'den daha fazla aktif asker sayısına sahip olan ordu sadece ABD ordusudur.⁸⁸

Bazı Türk yetkililer ve Türk medyası, Birleşik Devletleri Temmuz 2016 darbesini önceden bildiği veya darbeye rol aldığı yönünde suçlamışlardır.⁸⁹ Başkan Obama 22 Temmuz 2016 günü, **"açıkça yanlış"** olarak nitelendirerek bu iddiaları yalanlamış ve ABD ile Türkiye arasındaki bağları tehdit ettiğini ifade etmiştir.⁹⁰ Bu iddialar, kısmen de olsa ABD'nin Türk ordusuna olan tarihi yakınlığı konusundaki popüler Türk hassasiyetlerinden kaynaklanıyor olabilir. ABD yetkililerinin, darbe sonrasındaki askeri personel değişikliklerinin, ABD ile Türkiye arasındaki iş birliğini etkileyebileceği yönündeki endişelerini dile getirmesi, ABD'nin darbe ile bağlantısı olduğu yönündeki iddiaları daha da kuvvetlendirerek,

⁸⁶ Oriana Pawlyk ve Jeff Shogol, "İncirlik'e tekrar elektrik verildi fakat Türkiye görevinin geleceği belirsizliğini koruyor" Military Times, 18 Temmuz 2016.

⁸⁷ Tim Arango ve Ceylan Yeğinsu, "Darbe Sonrası Erdoğan'ın Zaferi, Fakat Türkiye'nin Kaderi Belirsiz" New York Times, 18 Temmuz 2016.

⁸⁸ "Türkiye: Yönetici Özeti" IHS Jane's Sentinel Güvenlik Değerlendirmesi – Doğu Akdeniz, 25 Temmuz 2016.

⁸⁹ Tim Arango ve Ceylan Yeğinsu, "Türkler Bir Tek Şeyi Kabul Ederler: ABD Başarısız Darbenin Arkasında mıydı?" New York Times, 2 Ağustos 2016.

⁹⁰ Beyaz Ev, Başkan Obama ve Meksika Başkanı Pena Nieto'nun ortak basın konferansındaki yorumları, 22 Temmuz 2016.

Erdoğan'ın eleştirilerine hedef olmuştur.⁹¹ Bu dinamiklerin, Türk toplumundaki Amerikan karşıtlığını körükleyebileceği değerlendirilmektedir.⁹²

Yukarıda bahsedildiği gibi, Türkiye'nin darbe sonrasındaki tepkisiyle ilgili birçok Türk ve Batılı gözlemci arasındaki belirgin kopukluk, ABD-Türkiye ilişkilerini etkileyen bir faktör olabilir.⁹³ ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, 16 Temmuz günü yaptığı açıklamada; geniş kapsamlı bir tasfiye hareketinin Recep Tayyip Erdoğan'ın Avrupa, NATO ve herkesle olan ilişkilerinde çok büyük zorluklar ve sorunlar yaratabileceği uyarısında bulunmuştur.⁹⁴

Fethullah Gülen ve Recep Tayyip Erdoğan – Geçmişte kalan güzel günlerden bir anı.

ABD ile Türkiye arasındaki ilişkileri daha da karmaşıklaştıran, darbe sonrasında Türkiye hükümetinin 2014 yılına kadar gerilere giden⁹⁵ ABD'den Fethullah Gülen'i iade talebi olmuştur.⁹⁶ Anketlere göre Gülen'in iadesi Türkiye'de yaygın kamuoyu desteğine sahiptir.⁹⁷ Erdoğan ile 19 Temmuz günü yaptığı telefon görüşmesinde Başkan Obama, Birleşik Devletlerin Türk yetkililere darbe girişimiyle ilgili soruşturmalarda gereken yardımı sağlamaya hazır olduğunu ifade etmiş ve Türk yetkililerin yürüttükleri

⁹¹ Dion Nissenbaum ve Paul Sonne, "Türk Cumhurbaşkanı ABD'li Generali Azarladı" Wall Street Journal, 30 Temmuz 2016; David Ignatius, "Amerika'nın şef casusundan Orta Doğu hakkında gerçeklik kontrolü" Washington Post, 21 Temmuz 2016.

⁹² William Armstrong, "Türkiye ve Batı Ayrılmaya Doğru Gidiyor" War on the Rocks Platformu, 1 Ağustos 2016; "Türkiye'nin Yeni Amerikan Karşıtlığı" New York Times, 4 Ağustos 2016.

⁹³ Bakınız Ünlühisarcıklı, a.g.e.

⁹⁴ Gardiner Harris, "John Kerry Türkiye Darbesine ABD'nin Karıştığı Yönündeki İddiaları Reddetti" New York Times, 17 Temmuz 2016.

⁹⁵ Gülşen Solaker, "Türkiye'nin Erdoğan'ı ABD'ye rakibi Gülen'i iade çağrısında bulundu" Reuters, 29 Nisan 2014.

⁹⁶ Jessica Durando, "Türkiye, imam Fethullah Gülen'in ABD'den iade edilmesini talep etti" USA Today, 19 Temmuz 2016.

⁹⁷ "Birçok Türk darbenin arkasında gizli bir Müslüman tarikatı olduğuna inanıyor" Economist, 28 Temmuz 2016.

darbe soruşturmalarında, demokratik kurumlar ve hukukun üstünlüğüne olan kamuoyu güvenini güçlendirecek şekilde hareket etmeleri uyarısında bulunmuştur.⁹⁸ Dışışleri Bakanlığı, Ağustos 2016 ayı içinde, darbe girişimiyle ilgili meseleler nedeniyle Türkiye'nin Fethullah Gülen'in iadesini resmi olarak talep ettiğini ve Türkiye'nin muhtemelen henüz darbeye ilgili ilave belgeler üzerinde halen çalışmakta olduğunu açıklamıştır.⁹⁹ İade meselesiyle ilgili ABD-Türkiye arasındaki dinamikler hakkında daha fazla bilgi için Jim Zanotti tarafından kaleme alınan CRS IF10444 sayılı, *Fethullah Gülen, Türkiye ve Birleşik Devletler başlıklı rapora bakınız. ABD devletinin iade süreciyle ilgili genel bilgiler için ise Charles Doyle tarafından hazırlanan CRS RS22702 sayılı, Birleşik Devletler İade İşlemleri başlıklı kısaltılmış özete bakınız.*

Bazı Türk yetkililer ABD'nin Gülen'i iade etmesini, ABD ile Türkiye arasındaki olumlu ilişkiler açısından kritik olarak gösterme çabası içine girmişlerse de¹⁰⁰ Gülen'in derhal veya hiç iade edilmemesinin potansiyel sonuçları belirsizliğini korumaktadır. Ağustos 2016 ayının ilk günlerinde, Müşterek Kuvvetler Komutanı General Joseph Dunford'un Türkiye'ye yaptığı ziyaret esnasında Türk yetkililer kendisine, ABD'nin İncirlik hava üssü ve diğer üsleri kullanmaya devam edebileceği yönünde teminat vermişlerdir.¹⁰¹ Türkiye, üç gün öncesinde haber vermek kaydıyla, ABD'nin İncirlik hava üssünü kullanma iznini iptal etme hakkını saklı tutmaya devam etmektedir.

Türkiye'de ABD ve NATO Varlığı

Türkiye'de bulunan ABD sivil ve askeri personel ve tesisleri, Temmuz 2016 başarısız askeri darbe girişimi esnasında herhangi bir zarar görmemişlerdir. Bununla beraber darbeye ilgili İncirlik Hava Üssünde olan olayları saran endişeler, bazı analizciler arasında Türkiye'deki üslerin, ABD ve NATO tarafından kullanılmaya devam edilmesinin uygunluğu hakkındaki tartışmaların fitilini ateşlemiştir.¹⁰² Analizcilerin tartıştıkları hususlar arasında, havadan atılabilen ve İncirlik'te bulunan nükleer silahlar da bulunmaktadır.¹⁰³ Daha fazla bilgi için Amy F. Woolf tarafından kaleme alınan Türkiye'deki ABD Nükleer Silahları başlıklı CRS IN10542 sayılı rapora bakınız.

Çevirenin Notları: Charles F. Wald'den çeviren Ercan Caner. İncirlik'ten Ayrılma Vakti Geldi. Temmuz 2016 ayında Türk hükümeti ABD'yi, kamuoyu önünde, açık ve net bir şekilde başarısız darbe girişimini desteklemekle suçlamıştır. Daha geçenlerde Rusya ile ilişkilerini derinleştirme sözü veren Ankara, ABD tarafından desteklenen ve IŞİD terör örgütüne karşı savaşı Suriyeli Kürt birliklerini bombalamış ve Musul için Bağdat yönetimi ile ters düşerek, savaşı karmakarışık bir hale getirmiştir. Savunma Bakanı Ash Carter'ın Türkiye'ye son ziyareti sonrasında, Washington açısından İncirlik Hava Üssüne bağımlı kalmayı yeniden değerlendirmesi için bundan daha iyi bir zaman olamaz. İncirlik Hava Üssü ve buradaki

⁹⁸ Beyaz Ev, Başkanın Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile telefon görüşmesi metin çıktısı, 19 Temmuz 2016.

⁹⁹ Dışışleri Bakanlığı Günlük Basın Brifingi, 23 Ağustos 2016.

¹⁰⁰ Schmidt ve Arango, a.g.e.

¹⁰¹ Thomas Gibbons-Neff ve Erin Cunningham, "Pentagon'un üst düzey generali Türkiye'deki Amerikan karışıklığını dindirmenin yollarını arıyor" Washington Post, 1 Ağustos 2016.

¹⁰² Rathke ve Samp, a.g.e.

¹⁰³ Aaron Stein, "Türkiye'deki nükleer silahlar istikrarsızlık yaratıyor, fakat sandığınız nedenden değil" War on the Rocks Platformu, 22 Temmuz 2016; Sharon Behn, "Türkiye'deki Nükleer Silahlar Ne Kadar Güvenli?" Voice of America, 5 Ağustos 2015; Tobin Harshaw, "ABD neden Türkiye'deki nükleer silahları çıkarmalı" Bloomberg, 25 Temmuz 2016; Jeffrey Lewis, "Amerika'nın Türkiye'deki Nükleer Silahları Artık Güvende Değil" Foreign Policy, 18 Temmuz 2016; Eric Schlosser, "Türkiye'deki H-Bombaları" New Yorker, 17 Temmuz 2016.

ABD varlığı, çok uzun bir süreden beri Washington'un Türkiye'yi savunma yönündeki taahhüdünün bir sembolüdür, ama Ankara yönetiminde, nedense Birleşik Devletlerin Türkiye'ye olan ihtiyacının, Türkiye'nin ABD'ye olan ihtiyacından çok daha fazla olduğuna dair bir algı mevcuttur. Bu algı, Türk hükümetinin, ABD yönetimine baskı yapmak maksadıyla; savaşa parçalanmış Suriye'ye komşu ve ABD birliklerine ev sahibi olarak, jeostratejik rolünü kullanma istekliliğinde açıkça görülmektedir. Başarısız darbe girişiminin çok öncesinde dahi Türk hükümeti, iç ve dış ilişkilerinde **sorgulanma korkusu olmadan hareket ediyor gibi görünmektedir**. Türkiye yurt içinde, basın ve ifade özgürlüğüne büyük bir baskı uygulamaktadır. Bölgesel olarak da defalarca, ABD'nin IŞİD terör örgütünü yenme çabalarını en iyi ifadeyle **“desteklemekten”** sürekli olarak kaçınmış, en kötü anlamda da **“altını oymaktan”** hiç çekinmemiştir. Bütün bunlar ne yazık ki ABD hükümeti tarafından da doğrulanan, ülkenin stratejik önemi nedeniyle, ABD eleştirilerinden muaf tutulmasının sonuçlarıdır.

Bu arada, Türkiye'nin artan istikrarsızlığı da ABD'nin operasyonlarını tehlikeye sokmaktadır. Başarısız darbe girişimi esnasında, İncirlik Hava Üssüne verilen elektrik bir hafta süresince kesilmiş ve bu, IŞİD terör örgütüne karşı İncirlik Hava Üssünden yapılan operasyonların birkaç gün süreyle durmasına ve diğer hava üsleri üzerindeki yükün artmasına neden olmuştur. **Bu kabul edilemez bir durumdur**. Birleşik Devletler ve müttefikleri, IŞİD terör örgütünün elindeki toprakları geri almak için büyük adımlar atmaktadırlar, koalisyon güçlerinin operasyonlarını engellemek, çok önemli bir endişe kaynağı olarak görülmelidir.

Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin birkaç küresel sorunlu bölgeye yakın olması, ABD ve NATO açısından önemli ve değerli olan silah, malzeme ve personelin bulundurulması ve ulaşımı açısından, topraklarını sürekli kullanılabilir hale getirmektedir. Türkiye'nin bir ABD/NATO füze erken uyarı savunma radar sistemine ev sahipliği yapması ve bu on yılın başlarında, İzmir'de bulunan NATO hava komuta biriminin kara kuvvetleri komutanlığına dönüştürülmesi, Türkiye'nin NATO ittifakı için stratejik önemini artırmış görünmektedir. Türkiye aynı zamanda boğazlar vasıtasıyla, 1936 tarihli Montreux anlaşması uyarınca, Kara Denize giriş ve çıkışları da kontrol etmektedir. Türkiye'nin, Soğuk Savaş yıllarında Birleşik Devletler ve NATO ile bütünleşmesi, Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki Türkiye ve elindeki stratejik deniz giriş noktalarını, Sovyet etki alanına dâhil etmeyi hedefleyen faaliyetlerine bir tepki olarak gerçekleşmiştir.

Ordunun Türkiye'deki politik etkinliği azaldıkça sivil liderler, ulusal güvenlik kararlarının alınmasında esas sorumlu rolünü almış ve başarısız darbe girişimi sonrasında kontrolü daha da fazla ellerine geçirmişlerdir. Türk iktidar yapısındaki değişiklikler, ikili ilişkilerde askeri muhataplara alışmış olan ABD'li yetkililer açısından bir sorun teşkil etmektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁴ ABD yetkililerinin Türkiye ile iş birliğini yönetmekte karşılaştıkları zorluklar, ABD hükümetinin Türkiye ile birlikte çalışmak üzere oluşturduğu yapı nedeniyle büyümüş olabilir. Eski ABD Türkiye elçisi Mark Parris “Kendisini tanımlamasına göre ve Soğuk Savaş mantığı açısından bakıldığında, Türkiye bir Avrupa ulusu olarak görülmektedir. Bu nedenle, Dışişleri bakanlığı bünyesinde bu ülkedeki politika geliştirme ve uygulamaları için Avrupa'dan sorumlu Avrupa Bürosu (EUR), Pentagon'da Avrupa Komutanlığı (EUCOM), Ulusal Güvenlik Konseyinde ise Avrupa Direktörlüğü vb. gibi alt bölümler oluşturulmuştur. Bununla beraber, Soğuk Savaşın sona ermesinden itibaren, 1990-91 Körfez Harbi ve 9/11 saldırıları sonrasında da giderek artan oranda, en ciddi ve giderilmesi en zor ABD-Türkiye ilişkileri, Avrupa dışındaki alanlarda ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmazlıkların

Bunun da ötesinde Türk parlamentosunun 2003 tarihli, ABD kuvvetlerinin kuzey Irak cephesini açması için ülke topraklarının kullanılmasına izin veren tezkereyi reddetmesi, ABD-Türkiye ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiş ve ABD'ye, geçmişteki iş birliği ve yakın ilişkilerde olduğu gibi artık Türk ordusuna güvenemeyeceğini açık bir şekilde göstermiştir.

ABD-Türkiye ilişkilerinin tarihi boyunca bazı olaylar ve gelişmeler, Türkiye'ye yapılan ABD askeri yardımlarının kesilmesine veya Türkiye'nin ABD'ye topraklarını ve hava sahasını kullanmada sınırlamalar getirmesine neden olmuştur. Bu olaylar aşağıda sıralanmıştır:

- 1962 yılında gerçekleşen Küba Füze krizi esnasında ABD'nin nükleer başlıklı Jüpiter füzelerini Türkiye'den çekmesi,
- Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi sonrasında, Kongre tarafından 1975 yılında uygulanmaya başlanan ambargoya tepki olarak, Türkiye'nin birçok ABD savunma ve istihbarat tesislerini kapatması (1978 yılında ambargonun sona ermesi sonrasında bu tesisler, NATO himayesinde olarak, 1980 yılında ise ABD tarafından yeniden kullanılmaya başlanmıştır),
- Yukarıda bahsedilen, 2003 Irak savaşında, ABD'nin kuzeyden ikinci bir cephe açmak için Türk topraklarını kullanmasını engelleyen parlamento oylaması.

*Türlere, topraklarını kullanmamıza izin vermesi için aylardır **baskı** yapıyorduk, böylece 4'üncü Piyade Tümeni'nden 15 bin askeri kuzeyden Irak'a sokabilecektik. Ekonomik ve askeri yardımda bulunma, Türkiye'ye Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) önemli programlarına erişim sağlaması için yardım etme ve Türkiye'nin AB'ye katılımına güçlü desteğimizi sürdürme sözü vermiştik. Bir noktada, izni alacağız gibi görünüyordu. Abdullah Gül'ün kabinesi, **talebimizi onaylamıştı**. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1 Mart'ta tezkereye ilişkin nihai oylamayı yaptığında, tezkere az farkla kabul edilmedi. Hayal kırıklığına ve hüsrana uğramıştım. Şimdiye kadar yaptığımız en önemli taleplerimizden birinde, NATO müttefikimiz Türkiye, Amerika'yı **yarı yolda** bırakmıştır. ABD Başkanı George W. Bush.*

İlave olarak, Birinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye Cumhuriyeti öncesindeki Osmanlı İmparatorluğu tarafından Ermenilere karşı gerçekleştirilen olayları Kongrenin soykırım olarak nitelendirilmesi durumunda Türk yetkililer, ABD'nin Türk üslerine girişlerinin engelleneceği yönünde tehditlerde bulunmuşlardır.

çoğunluğu aslında, Washington'da kurulan Orta Doğu'dan sorumlu Yakın Doğu İlişkileri Bürosu (NEA), Pentagon'daki Merkezi Komutanlık (CENTCOM), Ulusal Güvenlik Konseyindeki Yakın Doğu ve Güney Asya Direktörlüğü gibi kurumlardan kaynaklanmaktadır. Ömer Taşpınar, "Türk Milliyetçiliğinin Yükselişi: Türk-Amerikan İlişkilerini Doğru Anlamak" Türkiye Bakışı, 13 No:1 Kış 2011. Mark Parris'in 2008 yılında yayınlanmamış bir çalışmasından alıntı.

- 1 Müttefik Kara Komutanlığı - NATO/ABD
- 2 Süratle Kullanılabilen Kuvvetler - NATO/ABD
- 3 Barış için Ortaklık Eğitim Merkezi - NATO
- 4 Terörizme Karşı Mücadele Mükemmeliyet Merkezi - NATO
- 5 ABD Savunma İş Birliği Ofisi –ABD
- 6 Konya Hava Üssü. ABD AWACS Uçakları - ABD
- 7 ABD Tarafından Kullanılan Liman - ABD
- 8 İncirlik Hava Üssü – ABD
- 9 NATO İspanya Patriot Füze Bataryası – NATO
- 10 NATO İtalya Aster 30 Satih Hava Füze Platformu – NATO
- 11 Kürecik Üssü Füze Savunma Radar Mevzii – NAT/ABD
- 12 Malatya (Erhaç) Hava Üssü. IŞİD’e Karşı ABD Liderliğindeki Koalisyon Kuvvetleri - ABD
- 13 Füze Savunma Radarları Komuta Merkezi – NATO/ABD
- 14.Diyarbakır Hava Üssü. IŞİD’e Karşı ABD Liderliğindeki Koalisyon Kuvvetleri – ABD
- 15 Batman Hava Üssü. IŞİD’e Karşı ABD Liderliğindeki Koalisyon Kuvvetleri Acil Kullanım - ABD

Kaynaklar: ABD Savunma Bakanlığı, NATO ve Kongre Araştırma Servisi tarafından yararlanılan çeşitli medya organlarından alınan bilgiler.

Notlar: Gösterilen bütün yerler yaklaşık koordinatları göstermektedir. Bütün üsler Türk kontrolü altındadır ve bazı kısımları sınırlı maksatlı ABD ordusu ve NATO tarafından kullanılmaktadır. ABD ve Alman Patriot füze savunma sistemlerinin 2015 yılı Ekim ve 2016 Ocak aylarında ülkeden çekilmeleri planlanmıştır.

ABD’nin Türkiye’deki askeri varlığı hakkında yapılan maliyet- fayda değerlendirmeleri ve ABD/NATO tavrındaki değişiklikler veya potansiyel değişikliklerin Türkiye’nin hesap ve politikalarını nasıl etkileyeceği aşağıda belirtilen iki soruya odaklanmıştır:

- ABD çıkarlarını korumak için Türk toprakları ve hava sahasını kullanma konusunda ABD Türkiye’ye ne ölçüde güvenebilir?
- Türkiye hem prensipte hem de fonksiyonel olarak, güvenliği ve çevresini etkilemede ABD/NATO desteğine hangi ölçüde güvenebilir?

İncirlik hava üssü yerine, daimî veya kalıcı bir yer bulmanın ABD için maliyeti, fonksiyonelliği ve yeri, gelecekte ABD’nin angajmana gireceği yerler, ABD askeri operasyonlarını başka bir yere taşıma veya genişletmenin politik ve ekonomik zorlukları dâhil birçok değişkene bağlıdır.

Politik Değerlendirme

Türkiye'deki ABD/NATO varlığı ve Türkiye ile ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi, stratejik ve operasyonel hususlar ile birlikte birçok politik hususun da dikkate alınmasını gerektirmektedir. Son yıllarda Suriye ile ilgili olanlar dâhil Türkiye ve NATO müttefikleri arasındaki belirgin farklar, bu ülkelerin kimin tarafından yönetildiğinden bağımsız olarak aşağıdaki faktörlere bağlı olarak gelecekte de sürebilirler.

1. Coğrafi konumlar,
2. Tehdit algılamaları ve
3. Bölgesel ve küresel güvenlik mimarisindeki roller.

Türkiye'nin, bazen *“Sevr Sendromu”*¹⁰⁵ olarak adlandırılan dış güçlerin hâkimiyetine girmeme yönündeki tarihsel ve coğrafik olarak dürtülen gayretleri, daha fazla askeri, ekonomik ve politik kendi kendine yeterlilik ve çevresini etkileme yönündeki çabalarına yansımaktadır.

Birleşik Devletlerin Türkiye ile olan politik ilişkisini, Orta Doğudaki ABD etkisini artırmak maksadıyla kullanma potansiyeli sonuçsuz kalmış görünmektedir. Birleşik Devletler ve diğer NATO ülkeleriyle olan zorluklara rağmen Türkiye, kendisini Müslüman çoğunluğun yaşadığı Mısır, Suudi Arabistan ve İran gibi diğer bölgesel güçlerden ayıran, Batı ile olan bağlarını sürdüren ve benzerlikleri paylaşan bölgesel bir güç olmaya devam etmektedir.¹⁰⁶ Bu nedenle Türkiye ile iş birliği, diğer aktörlerle birlikte olayların süratle değiştiği bölgede ABD çıkarlarının ilerlemesine bağlı kalacak gibi görünmektedir.¹⁰⁷

Bununla birlikte son zamanlardaki dış ve iç siyasi gelişmeler, Türkiye'nin bölgedeki olayları şekillendirme gücünü, komşu ülkeler için bir rol model olma özelliğini ve ABD çıkarlarına hizmet eden rolünü zayıflatmış olabilir.¹⁰⁸ İlave olarak Türkiye'nin enerji tüketiminin de büyüyen ekonomisi ile doğru orantılı olarak artması ve enerji ihtiyacının büyük bölümünü karşılamada, Rusya ve İran'a olan bağımlılığı da Birleşik Devletler ve NATO ile olan güvenlik iş birliğinde bazı sınırlamalara katkıda bulunmuş olabilir. Türkiye, askeri ve savunma endüstrisi alanında ilişkiye girme ile siyasi ve ekonomik açılardan daha büyük bir bölgesel ve küresel güç olma gayretlerinin bir parçası olarak, NATO dışında birçok aktörle bağlantıya girmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Bakınız Nick Danforth, “Sykes-Picot Anlaşmasını Unutun. Modern Ortadoğu’yu Açıklayan Sevr Anlaşmasıdır” foreignpolicy.com, 10 Ağustos 2015.

¹⁰⁶ “Dış Politika: Dünyada Yalnız” *Economist*, 6 Şubat 2016.

¹⁰⁷ Bakınız M. Hakan Yavuz ve Mujeeb R. Khan, “Türkiye Pozitif Yolda İlerliyor” *New York Times*, 12 Şubat 2015.

¹⁰⁸ Michael Crowley, “Obama Erdoğan’ı Yanlış mı Anladı?” *Politico*, 16 Temmuz 2016. İstanbul Kadir Has Üniversitesinden Soli Özel’in Liz Sly’den alıntısı, “Türkiye’nin artan ümitsiz çıkmazı gerçek bir tehlike oluşturuyor” *Washington Post*, 20 Şubat 2016.

¹⁰⁹ Örneğin, artık rafa kaldırılan milyarlarca dolarlık hava ve füze savunma sistem tedarikinde yabancı bir ortak bulma gayretleri kapsamında Türk yetkililer, 2013 yılında Çin devlet kontrolünde olan bir şirketin sistemine ilgi göstermiş, görüşmelerdeki anlaşmazlıklar, NATO müttefiklerinin eleştirileri ile Avrupa ve ABD şirketlerinin rekabetçi teklifleri, Türkleri ilk tercihlerinden vaz geçirmiştir. Lale Sarıbrahimoğlu, “Türkiye Eurosam ile TLoramids Görüşmelerine Başladı” *IHS Jane’s Defence Weekly*, 8 Eylül 2014. Soner Çağaptay, “ABD Ordusu Türkiye Avantajını Nasıl Kaybetti” *Foreign Policy Concepts*, 24 Eylül 2015.

Bu aşamada Türkiye'nin, 60 yıldan fazla bir süredir kurumsallaşmış iş birliğini sürdürdüğü Batı ile olan güvenlik ve ekonomik bağlantılarının bir alternatifi bulunmamaktadır.¹¹⁰ Türkiye'nin NATO üyeliği ve Avrupa ile ekonomik açıdan karşılıklı bağımlılığının, önemli Türk kararlarına güvenme ve Türkiye ile ortaklığı sürdürmenin, Batının gücüne katkıda bulunduğu ortadadır. Bununla birlikte, Türkiye bu şartlar altında zenginleşirken, ekonomik başarısı onu dış politikada daha fazla kendine güvenme ve bağımsızlık aramaya itmiştir.

Türkiye'ye ABD Silah Satış ve Yardımları

Türkiye, gelişmiş ABD askeri donanımı (örneğin savaş helikopterleri ve helikopterler – daha fazla bilgi için EK-C2ye bakınız) tedarik çabalarını sürdürmekte ve savunma endüstrisi, Birleşik Devletler ile F-35 gelecek nesil savaş uçağında olduğu gibi ortak girişimlere katılmaktadır. Türkiye'nin büyüyen savunma endüstrisinin, giderek artan oranda, Çin, Rusya, Pakistan ve Güney Kore gibi NATO dışındaki ülkelerle silah alım satım işlemlerine girmek istediği görülmektedir. Bunun anlamı, Türkiye'nin teknoloji elde etme yönündeki çabalarını en üst seviyeye çıkarması, savunma ilişkilerini çeşitlendirmesi ve Birleşik Devletlere olan bağımlılığını azaltmasıdır. Bu hedefler yönünde ilerleyen Türkiye, 2016 yılında 2 milyar dolara ulaştırmayı hedeflediği silah satışlarını da önemli ölçüde artırmıştır.¹¹¹ Temmuz 2016 askeri darbesinin; ABD-Türkiye ilişkilerini, Türkiye'nin İslami Devlet terör örgütü ve PKK'ya karşı yürüttüğü operasyonları ve Türkiye'nin diğer ülkelerle olan tedarik faaliyetlerinin ilave ABD askeri donanımı tedarik etme yönündeki taleplerini nasıl etkileyeceği henüz belirsizliğini korumaktadır.

ABD'nin Türkiye'ye askeri ve güvenlik yardım programları, Türk ordusu subayları ve güvenlik yetkilileri ile ABD'li paydaşları arasındaki ilişkiler ve uygulamalarda bir yakınlık oluşturmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu programlar aynı zamanda, Türkiye içinde ve sınırları ötesinde, tarihsel olarak operasyonlar yürütenler dâhil, bölgede faaliyet gösteren terörizm ve suç örgütü ağlarına karşı mücadeleyi de kapsamaktadır.¹¹² Son yıllarda Türk yetkililer, artan terörist ve yabancı savaşçılarla ilgili problemlerle de uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Raporlara göre Türk güvenlik unsurları bazen, Türkiye'de bulunan ABD hedeflerine saldırılar düzenlemek isteyen veya Avrupa'ya ulaşmaya çalışan teröristleri tutuklamaktadırlar.¹¹³

Birleşik Devletler, 1948 yılından günümüze kadar Türkiye'ye yaklaşık olarak 13,8 milyar dolar tutarında askeri yardımda bulunmuştur. Bu tutarın yaklaşık olarak 8,2 milyar doları hibe, 5,6 milyar doları ise borç olarak verilmiştir. Bununla beraber halen Türkiye'ye yıllık olarak verilen askeri yardım 3-5 milyon dolar ile sınırlandırılmış durumdadır ve bu yardım Uluslararası Askeri Öğretim ve Eğitim (IMET – International Military Education and Training) ve NADR (Nonproliferation, Antiterrorism, Demining and Related)

¹¹⁰ Temmuz 2016 itibarı ile önemli bir örnek olarak; Türkiye'nin Afganistan NATO Kararlılık Destek görevinde 523 personeli görev yapmakta ve başkent Kabil'deki Hamid Karzai Uluslararası Havaalanında konuşlu Türk Görev Kuvveti; Eğitim, Danışmanlık ve Yardım Komutanlığı görevine liderlik etmektedir. Türk birlikleri ISAF Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvvetinde, kurulduğu 2001 yılından çok kısa bir sonra aktif olarak görev yapmaya başlamıştır. <http://www.rs.nato.int/>

¹¹¹ Guy Anderson, "Brifing: Türk Dönüşümü" IHS Jane's Defence Weekly, 10 Temmuz 2015.

¹¹² Dışişleri Bakanlığı 2017 Mali Yılı Kongre Bütçe Onayı, Dış Operasyonlar, Ek 3 sayfa: 114-116.

¹¹³ Şebnem Arsu, "Türk ABD Elçiliği Hedef Alındığını Açıkladı" New York Times, 12 Nisan 2013; "Türkiye Saldırıları: İstanbul ve Şırnak'ta Ölümcül Şiddet", BBC News, 10 Ağustos 2015. Leda Reynolds, "Polisin, Almanya rotasını gösteren elle çizilmiş bir haritayı ele geçirmesi sonrasında, IŞİD terör örgütünün mülteci kılığına girmesinden korkuluyor" Express (UK), 19 Kasım 2015. "Türkiye, ABD Konsoloslukuna saldırı hazırlığı yaptıklarından şüphelendiği ISIS militanlarını tutukladı" Associated Press, 15 Aralık 2015.

programları için verilmektedir. ABD Dışışleri Bakanlığının 2017 yılı için Türkiye'ye yardım talebi IMET programı için 3,2 milyon dolar ve NADR programı için 600.000 dolar olmak üzere toplam 3,8 milyon dolardır.

F-35 modeli savaş uçağı

Özel Orta Doğu Meseleleri

AKP iktidarının ilk yıllarında Erdoğan ve danışmanları dış politikalarını, Türkiye'nin diğer Orta Doğu aktörleri ile olan tarihsel, kültürel ve dinsel bilgi ve bağları ile olduğu kadar yumuşak güç politikasına da dayandırmıştır.¹¹⁴ Türk liderler genel olarak Birleşik Devletler ve diğer ülkelere, canlı bir ekonomi ve NATO üyeliği ile Müslüman çoğunluktan oluşan bir demokrasi olarak, benzersiz bölgesel statüsü ile Türkiye'nin, etrafındaki ülkelere istikrarı sürdürme ve aynı zamanda komşu ülkelere daha geniş politik ve ticaret serbestisine katkı sağlayacağını empoze etmişlerdir.

Askerler tarafından yönlendirilen liderlikten, büyük oranda tutucu Sünni Müslüman çoğunluğa dayalı sivil yönetime geçiş kapsamında, 2002 yılından itibaren gerçekleştirilen dâhili politik değişimler Türk liderlerin, Suriye ve Irak'ta süren ve birçok Türk tarafından Sünni Müslümanları hedef aldığı

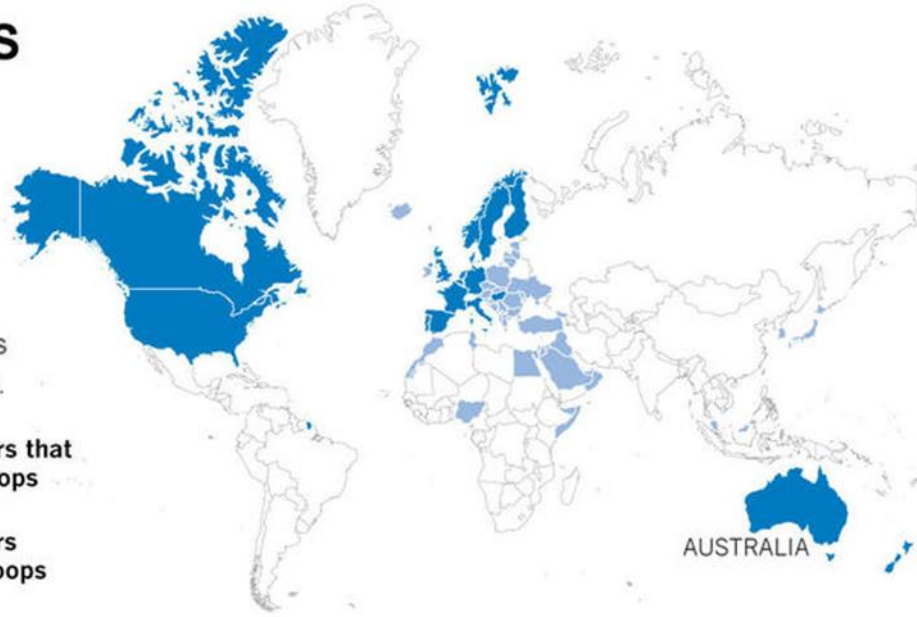
¹¹⁴ Bakınız Ahmet Davutođu, "Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma" Uluslararası Politika ve Liderlik Enstitüsü ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Türkiye Politika Brifing Serisi, 2012 – Üçüncü Baskı

düşünölmekte olan mücadeleler gibi, Batının faaliyetlerini destekleme yönündeki isteksizliklerini artırmış olabilir.¹¹⁵

The anti-ISIS coalition

The 65-nation coalition assembled to help battle Islamic State includes nations as diverse as Iceland and Somalia.

- Coalition members that have not sent troops
- Coalition members that have sent troops

Source: Defense Department, coalition data

@latimesgraphics

İŞİD terör örgütüne karşı oluşturulan koalisyona katılan ölkeler

ABD merkezli bir analizciye göre “Müslöman Kardeşler örgütünün önceliklerini takip eden Sünni tarikatçılığı ve İslami romantizm” son yıllarda Türk dış politikasının yönlendirilmesine yardımcı olmuştur.¹¹⁶ Bu tür algılamalar, Türkiye ile Birleşik Devletler arasında aşağıda sunulan meseleler üzerinde farklılıklara neden olmuş veya mevcut farklılıkları güçlendirmiş olabilir:

- Suriye Başkanı Bashar al Assad karşıtı Suriyeli cihat savaşçıları ve yabancı savaşçıların ikmal ve transit geçişlerinde Türk topraklarını kullanmasına Türkiye’nin olası desteğı ve izin vermesi.
- General Abdel Fattah al Sisi’nin, Mısır’ın seçilmiş başkanı Müslöman Kardeşler üyesi Muhammad Morsi’yi iktidardan indirmesi ve sonrasında Mısır’ın yeni lideri tarafından Müslöman Kardeşler örgütünü zayıflatma yönünde atılan adımlar.
- Türkiye’nin Hamas’a olan siyasi desteğı ve Hamas liderlerine sığınma imkânı sağlaması¹¹⁷ ve düzenli bir şekilde İsrail’i kınaması.¹¹⁸
- İslami Devlet terör örgütüne karşı koyabilmesi için 2014 yılı sonlarından itibaren Suriyeli Kürtler PYD ve YPG’ye sağlanan ABD ve uluslararası destek.

¹¹⁵ Bakınız Gönöl Tol, “Türkiye sonunda ISIS’a karşı düzenlenen hava saldırılarına katılmaya hazır mı?” CNN, 25 Eylül 2014

¹¹⁶ Ömer Taşpınar, “Yeni Osmanlılıktan Türk Milliyetçiliğine” todayzaman.com, 15 Mart 2015 (Erişim Zamanı: Ekim 2015).

¹¹⁷ Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Alt Komitesinin 9 Eylül 2014 tarihli Ortadoğı ve Kuzey Afrika hakkındaki “Hamas Destekçileri: Bir Terör Ağı” başlıklı oturumunun kopyası; Tölin Daloğlu, “İsrail, Türkiye’yi Hamas darbe planına yardım etmekle suçladı” Al-Monitor Turkey Pulse, 22 Ekim 2014.

¹¹⁸ “Erdoğan İsrail’i Hitler’den daha zalim olmakla suçladı” Times of Israel/Associated Press, 19 Temmuz 2014; Sena Alkan, “Türkiye Kalıcı Ateşkes için Faaliyete Geçti” dailysabah.com, 18 Temmuz 2014.

2011 yılında birkaç ülkede Arap isyanları patlak verdiğinde Türkiye, büyük oranda ortaya çıkan bölgesel demokratik hareketleri destekleyen ABD politikasını benimsemiş ve desteklemiştir. Türk politikasında Birleşik Devletlerinkinden ayrı sonradan ortaya çıkan farklılıklar, kısmen de olsa, Türk liderlerin Birleşik Devletlerin başlangıçtaki istikrar ve direkt askeri müdahaleden kaçınmaya önem veren tutuma dayanan demokratik desteğini terk etmesi ve Türkiye'yi büyük oranda izole ettiği yönündeki açık iddialardan kaynaklanıyor olabilir.¹¹⁹ Türk liderler aynı zamanda, Suriye ve Irak ile ilgili olarak Türk iş birliği ile ilgili ABD beklentilerinin, Türkiye'nin iç baskıları ve güvenlik zaafalarına karşı yeteri kadar hassas olmadığı yönünde endişelerini de dile getirmektedirler.

Yine de yukarıda anlatıldığı gibi Türkiye, ABD liderliğindeki İslami Devlet karşıtı koalisyonu birkaç yoldan katılmaktadır. Türkiye, bölgesel politikasını da bir şekilde ayarlıyor gibi görünmektedir. Bu değişiklikler veya potansiyel değişiklikler, 2016 yılı Mayıs ayında Başbakan Davutoğlu'nun görevden ayrılmasına bağlanıyor olsa da Türkiye'nin, Suriye, İran, Rusya, İsrail ve Mısır ile olan ilişkilerindeki gelişmeler veya olası gelişmelerde daha az mezhepsel veya ideolojik bir yaklaşımı yansıtır gibi görünmektedir.¹²⁰ Bu politika ayarlamalarının uzun süreli etkileri ve ne kadar süreceği ile ABD politikalarına daha fazla yaklaşma veya uzaklaşma anlamına geldiği belirsizliğini korumaktadır. Türk Dışişleri Bakanı Mevlut Çavuşoğlu 2016 yılı Ağustos ayında yaptığı açıklamada, Türkiye'nin çatışma sonrasında Suriye Devlet Başkanı Assad'ın geçici rolünü kabul edebileceğini ifade ederken, geçmişteki Türk politikalarından çok önemli bir sapma göstermiştir.¹²¹

Suriye

İslami Devlet ve Suriyeli Kürt Güçleri

Türk yetkililer Temmuz 2015 ayı sonlarında, ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin operasyonlarının lojistik yükünü önemli ölçüde azaltan, Türk toprakları ve hava sahasının IŞİD terör örgütüne karşı Suriye ve Irak topraklarında yapılacak hava saldırıları için kullanılmasını onaylamıştır.¹²² Türk yetkililer bu onay öncesinde koalisyon güçlerinin Türkiye merkezli operasyonlarını, Suriye'de bir güvenli bölge oluşturmak ve İran destekli Suriye hükümetini devirmek için daha fazla ABD desteği sağlamada bir koz olarak kullanmak amacıyla sadece gözlem görevleri ile sınırlandırmıştır. IŞİD terör örgütüne karşı yürütülen operasyonlara ev sahipliği yapmaya ilave olarak Türkiye, Suriye'de İslami Devlet terör örgütüne karşı kendisi bir askerî harekât icra etmiş ve ülke içinde yüzlerce terör suçlusunu tutuklamıştır. Türkiye, 2016 yılında IŞİD terör örgütü ile bağlantılı görülen dört büyük terör saldırısının hedefi olmuş, saldırılardan ikisi İstanbul'daki popüler turizm alanlarında, birisi İstanbul Uluslararası Havaalanında, sonuncusu da Gaziantep'te gerçekleştirilmiştir.

IŞİD bağlantılı periyodik olarak gerçekleştirilen terör saldırıları ve sınır ötesinden atılan füzelerin, son aylarda düzinelerce Türk vatandaşının hayatını kaybetmesine neden olmasının yanı sıra çeşitli faktörler de Türk liderlerin Kürt gruplar, Suriye hükümeti ve müttefikleri hakkındaki endişelerinin sürmesine

¹¹⁹ Semih Idiz, "Bazıları Küstah Olarak Tanımlarken Erdoğan İmreniliyor" Al-Monitor Turkey Pulse, 17 Şubat 2015

¹²⁰ Bakınız Amberin Zaman, "Ankara ve Şam ortak Kürt tehdidini algılıyor mu?" Al-Monitor Turkey Pulse, 22 Ağustos 2016; Semih Idiz, "Türkiye Batı sisteminin bir parçasıdır" Hürriyet Daily News, 23 Ağustos 2016.

¹²¹ Nabih Bulos, "Kürtler Suriye çatışmasında ortalığı karıştırdı" Los Angeles Times, 23 Ağustos 2016

¹²² Chris Kozak, "Türkiye ISIS ve PKK'ya karşı mücadeleyi genişletiyor" Savaş Çalışmaları Enstitüsü, 25 Temmuz 2015.

katkıda bulunmaktadır.¹²³ Türkiye söylendiğine göre; ABD'nin, çeşitli Kürt, Arap ve diğer Suriyeli yarı askeri grupları bir şemsiye altında toplayan ve büyük oranda YPG tarafından liderlik edilen Suriye Demokratik Güçleri (SDF-Syrian Democratic Forces) ile iş birliği yapmasından ve bu unsurların son zamanlarındaki kazanımlarından endişe duymaktadır. SDF'nin kazanımları, tamamında olmasa da Suriye kuzey sınırında etkin bir kontrol sağlama olasılığını artırmaktadır. Daha fazla bilgi için, Jim Zanotti tarafından hazırlanan, CRS R44513 sayılı, Irak ve Suriye'deki Kürtler: İslami Devlete Karşı ABD Ortakları başlıklı kongre araştırma raporuna bakınız.

ABD tarafından ağır silahlar dâhil yardım edilen Kürt kuvvetleri

Türkiye, YPG unsurlarının Manbij kasabasını Ağustos 2016 ayı içinde IŞİD terör örgütünün elinden alması sonrasında, Birleşik Devletlerden YPG kuvvetlerinin Fırat Nehrinin batısını işgal etmeyeceği yönünde söz aldığını iddia etmektedir.¹²⁴ Genel olarak Türk öncelikleri, algılanan tehditler ve Türk liderlerin bunları minimize etmek için düşündükleri seçeneklere dayanıyor gibi görülmektedir.¹²⁵ Türkiye'nin PKK'ya karşı gayretlerinde olduğu gibi Suriye'deki olayları etkileme kapasitesinin de Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve orduadaki deprem sonrasında olumsuz yönde etkilendiği

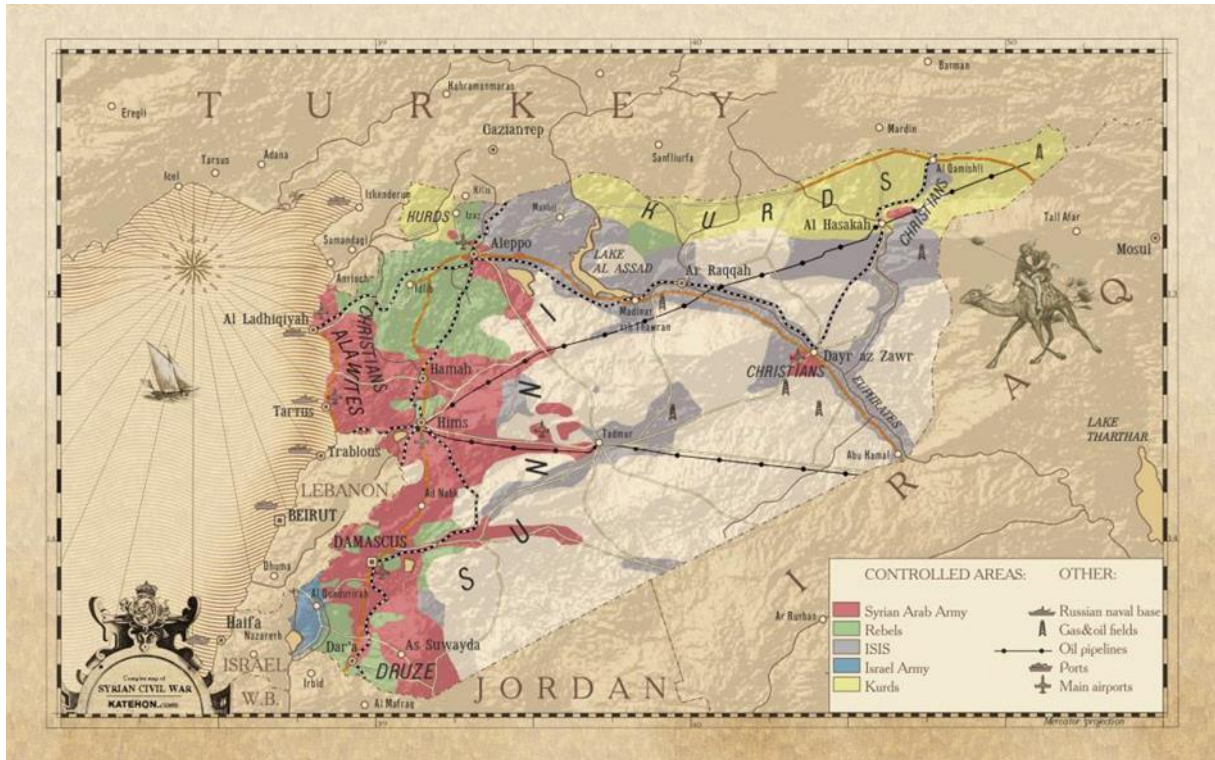
¹²³ Daha fazla bilgi için Jim Zanotti tarafından koordine edilen CRS R44513 sayılı, Irak ve Suriye'deki Kürtler: İslami Devlete Karşı ABD'nin Ortakları başlıklı rapora bakınız.

¹²⁴ "Türkiye, Manbij Operasyonu sonrasında Suriyeli Kürt kuvvetlerin geri çekilmesini umut ediyor" Reuters, 15 Ağustos 2016.

¹²⁵ Bakınız Liz Sly ve Karen DeYoung, "Türkiye'yi dışlayan ABD, Suriye'de ISIS'e karşı Kürtleri destekliyor" Washington Post, 1 Haziran 2016; Soner Çağaptay, "Türkiye'nin İstanbul saldırısına cevabı 'cehennem yağmuru' gibi olacak" CNN, 29 Haziran 2016; Nick Ashdown, "Türkiye Turizmi Bomba Saldırıları ve Rusya Krizi Nedeniyle Düşüşte" Jerusalem Post, 14 Haziran 2016.

görülmektedir.¹²⁶ Bütün bu gelişmeler, belki de Suriye hükümeti ve diğer anahtar konumdaki aktörlerin hesaplarını etkiliyor olabilirler.¹²⁷

2016 yılı Ağustos ayında, ABD ve Türk savaş uçakları, Türk tankları ve özel kuvvetleri tarafından sınırın hemen yanındaki Suriye kasabası Jarablus'a düzenlenen bir saldırıya hava desteği sağlamışlardır. İslami Devlet terör örgütü ve Asad rejimine muhalif bazı Suriyeli milislerin de katıldığı operasyonun sözde hedefi, Jarablus kasabasını IŞİD savaşçılarından temizlemektir. Bununla beraber bir ABD yetkilisine dayandırılan bilgiye göre operasyon aynı zamanda, Kürtlerin daha da ilerleme olasılığını engellemek maksadıyla bir tampon bölge oluşturulmasını da hedeflemiştir.¹²⁸ Başkan Yardımcısı Joe Biden, 2016 yılı Ağustos ayında Türkiye'ye yaptığı ziyaret esnasında YPG kuvvetlerinin Fırat Nehri doğusuna geri çekilmemesinin Suriyeli Kürt gruplara olan ABD desteğini tehlikeye sokacağını açıklamıştır.¹²⁹

Fırat Kalkanı Harekâtı

Türkiye operasyona **“Fırat Kalkanı”** adını vermiş ve cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın, operasyonun hedefinin Türkiye'nin hem İslami Devlet hem de YPG'den algıladığı tehditleri bertaraf etmek olduğunu açıklamıştır.¹³⁰ YPG'nin Manbij kasabasını Arap kuvvetlere terk ettiği yönündeki raporlara, Türklerin alenen Fırat Nehri batısındaki Suriyeli Kürt mevzilerini de hedef aldığı bilgisi

¹²⁶ Bakınız Yaroslav Trofimov, “Türkiye Askeri Darbesi Suriyeli İsyancıları Zor Durumda Bıraktı” Wall Street Journal, 4 Ağustos 2016

¹²⁷ Aynı eserde.

¹²⁸ “İslami Devlet Çatışması: Türkiye tarafından desteklenen Suriyeli isyancılar Cerablus'u ele geçirdi” BBC News, 24 Ağustos 2016

¹²⁹ “ABD, Türk operasyonlarına destek vererek, PYD'yi Fırat nehrini geçmemesi konusunda uyardı” Hürriyet Daily News, 24 Ağustos 2016

¹³⁰ Amberin Zaman, “Türk Birlikleri ISIS ile Savaşmak için Suriye'ye girdiler, ABD tarafından desteklenen Kürt Milislerini de hedef alabilirler” Woodrow Wilson Center, 24 Ağustos 2016.

eklenmiştir.¹³¹ New York Times, hükümetin ordu üzerinde daha fazla kontrolüne neden olan Türkiye’deki başarısız darbe girişimi öncesinde, **darbe girişimi esnasında öldürülen ve Türk ordusunun özel kuvvetlerinde komutan olan bir darbeci general dâhil** birçok askeri liderin, hükümetin Suriye’ye direkt askeri müdahale önerilerine karşı çıktığını bildirmektedir.¹³²

Geleceğe bakıldığında aşağıda belirtilen hususlar belirsizliklerini korumaktadır:

- Türk ordusunun IŞİD terör örgütü ve/veya YPG savaşçıları izlemek ve olası ilerlemelerini engellemek ümidiyle Jarablus sınırında kuvvetlerini muhafaza etmesi,
- ABD, Türk ve diğer IŞİD karşıtı koalisyon güçlerinin hem genel anlamda hem de belirli devlet ve devlet dışı silahlı gruplarla ilgili olarak Suriye içindeki işgal edilen bölgelerdeki angajman kurallarını koordine etmesi,
- Türk operasyonlarının, ABD desteği ile veya olmaksızın sınır boyunca, Jarablus ötesine yayılması ve
- Türkiye’nin faaliyetlerinin, Suriye’deki daha büyük sonuçlara ve Rusya, İran ve Asad rejimi dâhil diğer anahtar konumdaki paydaşlarla olan anlaşmalarına yönelik hedefleriyle olan bağlantısı.

Kaynaklar: IHS Conflict Monitor (son güncelleme tarihi 22 Ağustos 2016), UN OCHA ve Esri; verilerinden hazırlanmış ve medya bildirimlerine göre güncellenmiştir. 25 Ağustos 2016 tarihli verileridir.

Not: Bütün yerler yaklaşık değerleri göstermektedir ve değışikliğı e tabidirler.

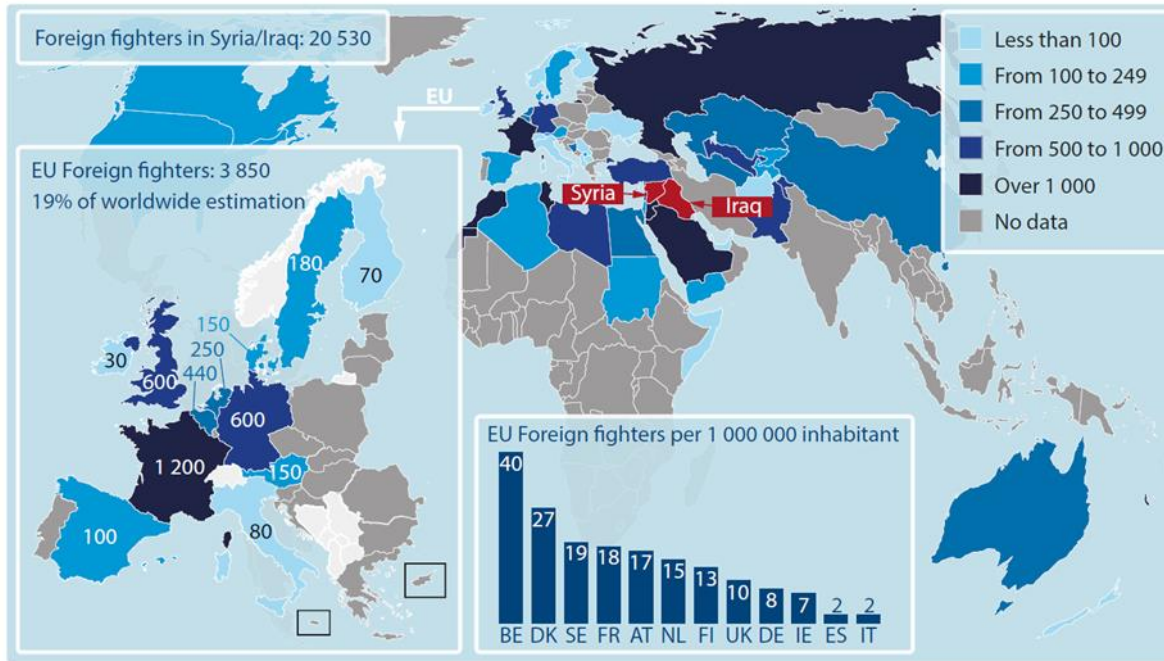
¹³¹ Emre Peker ve diğerleri, “Türkiye Suriye Sınır Bölgesinde Güvenliğı Sağladı” Wall Street Journal, 26 Ağustos 2016

¹³² Tim Arango, “Suriye Operasyonu Türkiye’de Değişikliğin İşareti” New York Times, 26 Ağustos 2016.

Yabancı Savaşçılar ve Kaçakçılık

Kongre ve diğer ABD politika yapımcıları, birçok uluslararası aktörle birlikte, çeşitli gruplar ve kişilerin Türk topraklarını transit geçiş, güvenli sığınak ve kaçakçılık maksatlı olarak kullanması hakkında önemli ölçüde endişelerini dile getirmektedirler. Suriye çatışmasının ilk safhalarında, Türkiye ve çeşitli Arap Körfez ülkelerinin Suriyeli muhalif gruplara, dünyanın her yerinden gelen yabancı savaşçıların geçişleri dâhil, bazı durumlarda ABD yardımları ve danışmanlığı ile direkt olarak yardım ettikleri söylenmektedir. O noktada, Türk yetkililer topraklarının, silah transferleri ve personel hareketleri için kullanılmasına izin vermektedirler.¹³³

Figure 1: Estimated number of foreign fighters in Syria and Iraq by country of origin in 2014

Source: [ICSR](#), 2015. NB the figures used are ICSR's higher estimates in all cases.

İŞİD terör örgütündeki yabancı savaşçılar

2013 ve 2014 yıllarında, cihat yanlısı gruplar en etkin savaşçılar olarak ortaya çıkarken, Suriyeli muhaliflerin yapısı giderek karmaşıklaştığında, Türkiye ve diğer bölge ülkeleri, Sünni İslami radikallere destek olarak görülen faaliyetlerini perdelemekte Birleşik Devletler ve diğer uluslararası aktörlerden daha yavaş kalmışlardır.¹³⁴

Birçok kaynak ve ABD yetkilileri uluslararası baskılara tepki olarak¹³⁵ ve Türkiye'nin güvenliğine yönelik İslami Devlet ve diğer cihat savaşçılarının yarattığı tehlikeler nedeniyle, Türkiye'nin tehlikenin farkında olduğunu ve aşağıda belirtilen tedbirleri aldığını ve uygulamaya koyduğunu bilmektedir:

¹³³ Bakınız C.J. Chivers ve Eric Schmitt, "C.I.A. Aracılığıyla Suriyeli İsyancılara Hava Yardımları Genişliyor" New York Times, 24 Mart 2013

¹³⁴ Sarıbrahimoğlu, "Sınır hattında..." a.g.e.; "Birleşik Krallık cihatçı esir takas raporları" BBC News, 6 Ekim 2014; Alison Smale, "Türkiye'nin Göçmen Kapısı Olarak Rolü, AB için Yeni Bir Acil Durum" New York Times, 18 Kasım 2015.

¹³⁵ B.M. Güvenlik Konseyi Kararları 2170 ve 2178 (sırasıyla Ağustos ve Eylül 2014 tarihlerinde kabul edilmiştir) üye ülkelere, çeşitli terörist gruplara silah akışını, mali desteği ve savaşçı sağlamayı durdurmaları çağrısını yapmaktadır.

- ✓ Potansiyel cihat savaşçıların Türkiye'ye girişlerinin engellenmesi,
- ✓ Türkiye'ye girmeyi başaran cihat savaşçıların Suriye topraklarına geçişlerinin engellenmesi,
- ✓ Cihat faaliyetlerinin finansında kullanılan yasadışı petrol kaçakçılığının önlenmesidir.¹³⁶

Türk hükümetinden bir kaynağa göre¹³⁷ bu tedbirler aşağıdakileri kapsamaktadır:

- 2011 yılında uygulamaya koyulan, Suriye'deki radikal gruplara katılacağından şüphelenilenler için bir giriş yasağı listesinin oluşturulması.
- Suriye'deki aşırılık yanlısı gruplara katılma niyeti olanları belirlemek maksadıyla risk analiz birimlerinin kurulması.
- Yasadışı geçişler ve kaçakçılığı önlemek maksadıyla; birçok sınır kapısının kapatılması, ilave askeri birlikler ve özel kuvvet personelinin görevlendirilmesi ve fiziksel engellerin oluşturulması dâhil, Suriye sınırındaki güvenlik tedbirlerinin artırılması.
- Petrol depolarına el koyulması ve yasadışı boru hatlarının imhası¹³⁸ dâhil petrol kaçakçılığının engellenmesi maksadıyla, 2012 yılından itibaren etkin ve halen sürmekte olan tedbirlerin alınması ve uygulamaya koyulması.

SUPPLY LINE TURKEY'S BORDER WITH ISIS

Bununla beraber Türkiye, aynı anda mültecilere insani yardım sağlamak maksadıyla insani yardım koridorları sağlarken yabancı savaşçı ve kaçakçılığı önleme politikalarını sürdürmekte zorluklarla karşılaşmaktadır. Bir dereceye kadar Türk yetkililer, İslami Devlete karşı yürüttükleri operasyonların şiddeti konusunda, uyuyan hücrelerin potansiyel misilleme veya diğer olası faaliyetleri nedeniyle

¹³⁶ Suriye'den Türkiye'ye petrol kaçakçılığı için Carla E. Humud, Robert Pirog ve Liana W. Rosen tarafından hazırlanan CRS R43980 sayılı, "İslami Devlet Finansı ve ABD Politika Yaklaşımları" başlıklı rapora bakınız.

¹³⁷ 17 Mart 2015, veriler CRS'e Türk hükümeti tarafından sağlanmıştır.

¹³⁸ Bakınız Desmond Butler, "Türkiye İslami Devlet bağlantılı petrol kaçakçılığı için sıkı önlemler aldı" Associated Press, 6 Ekim 2014

kendilerini sınırlı hissedebilirler. Türk yetkililer, yabancı savaşçıların ülkelerinden daha fazla istihbarat paylaşımı alma konusunda ne yazık ki bir dereceye kadar başarılı olabilmışlardır.¹³⁹

Bir kaynağa göre, 2015 yılı sonları itibarıyla Suriye’de savaşan yabancı savaşçıların %7’si Türk’tür.¹⁴⁰ Bazı medya raporları, radikal cihatçı selefi grupların İslami Devlet organizasyonu için, hem ideoloji hem de maddi kazanç bağlamında, etnik Kürtler dâhil çok sayıda genç Türkü cezbediğini iddia etmektedirler.¹⁴¹ Bazı gözlemciler, Türk hükümetinin içindeki radikalleşme ve İslami Devlet terör örgütüne katılmalara karşı tutumundaki kararlılığı ile ilgili endişelerini dile getirmiş ve Türkiye’nin Pakistanlaştığı yönünde uyarılarda bulunmuşlardır.¹⁴²

Türk hükümeti, radikalleşmeye karşı, bazı riskli bölgelere özel önem verdiği, ülke çapında programlar yürüttüğü ve yetkililerin teröristlere ait Türkçe eleman temin web sitelerini izledikleri yönünde ısrar etmektedir.¹⁴³ Türkiye’nin Diyanet İşleri Başkanlığı, İslami Devlet terör örgütünün, İslam dinini kötülediğini iddia eden bir rapor yayımlamıştır.¹⁴⁴

Irak

Türkiye’nin Irak’taki birinci önceliğinin, kuzey Irak’ta bulunan Kürtlerden Türkiye’nin güvenlik ve politik bütünlüğüne yönelik potansiyel tehditlere karşı koymak, azaltmak ve önlemek olduğu görülmektedir. Bu tehditler veya potansiyel tehditler, PKK terör örgütüne sığınak sağlamanın yanı sıra Kürdistan Bölgesel Yönetiminin (KBY) bağımsızlık ilan etmesi durumunda, Türkiye’de yaşayan Kürtler arasındaki milliyetçi ve topraklarını geri alma yönündeki duyguları körükleyerek, Türkiye ile PKK arasındaki çatışmanın çok daha fazla şiddetlenmesine neden olabilir. Petrol zengini Kirkuk kentinin kontrolünün, 2014 yılı Haziran ayında KBY’nin eline geçmesi sonrasında, açık bir Irak Kürdistan bağımsızlığı, daha uzun vadeli bir olasılık haline gelmiştir. Bununla birlikte KBY liderleri şimdilik, federal yapıdaki Irak’ta imtiyazlarını azami seviyeye çıkarmak maksadıyla; egemenliğin bütün sorumluluğunu üzerlerine almak ve daha büyük ve kuvvetli olan Türkiye, İran ve Irak arasındaki karmaşık bölgede sıkışıp kalmak yerine bağımsızlık tehdidini sürekli olarak ellerinde bir koz olarak bulundurmaya tercih edebilirler.

Irak’tan kaynaklanan Kürt tehditlerine rağmen ve belki de bu tehditlerden kaynaklanan Türk endişeleri nedeniyle, KBY ile politik ve ekonomik ortaklığı sürdürmenin Türkiye açısından önemi, kuzey Irak topraklarının bir tampon bölge görevi görmesi, IŞİD terör örgütü tehdidi ve Irak merkezi hükümetinin öngörülmezliğini de dikkate alarak Türkiye, sonunda KBY’nin bağımsızlığına yol açacak da olsa KBY ile

¹³⁹ Greg Miller ve Souad Mekhennet, “Gizli silahlar gözlem kabiliyetlerini geliştirdi ve sınırları sağlamlaştırdı: Türkiye yabancı savaşçılara sıkı önlemler uyguluyor” Washington Post, 6 Mart 2016

¹⁴⁰ “Yabancı Savaşçılar: Suriye ve Irak’a Akan Yabancı Savaşçı Güncellenmiş Raporu” The Soufan Group, 2 Aralık 2015.

¹⁴¹ Ceylan Yeğinsu, “ISIS Türkiye’den Devamlı Olarak Savaşçı Temin Ediyor” New York Times, 15 Eylül 2014; Mahmut Bozarıslan (Türkçeden çeviri), “İslami Devletin Türkiye’den gizli savaşçı tedarik altyapısı” Al-Monitor Turkey Pulse, 23 Temmuz 2015

¹⁴² Shamil Shams, “Türkiye’nin Pakistan’dan Öğrenebilecekleri” dw.com, 19 Mayıs 2016. İfade Pakistan’ın kendi iç güvenliği ve sivil halkın güvenliğinin son zamanlarda Afganistan’da savaşan gruplara ev sahipliği yapması nedeniyle altının nasıl oyulduğuna atıfta bulunmaktadır.

¹⁴³ 17 Mart 2015, CRS için bilgiler Türk hükümeti tarafından sağlanmıştır.

¹⁴⁴ Mustafa Akyol, “Türkiye İslami Devlet ile kapıştı, 40 sayfalık rapor” Al-Monitor Turkey Pulse, 2 Eylül 2015.

iş birliği ve ortaklığa yönelmektedir.¹⁴⁵ Bu nedenlerle Türkiye, İslami Devleti püskürtmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için KBY ve özellikle Türkmenler olmak üzere, bölgedeki çeşitli Kürt azınlık gruplarına malzeme yardımı yapmaktadır. Türkiye aynı zamanda KBY'nin petrolünü uluslararası pazarlara iletebilmesi için Türk limanlarını kullanmasına da izin vermektedir.¹⁴⁶ 2014 yılında ABD, Irak'ın egemenliğinin altını oyduğu iddiaları gerekçesiyle, Türkiye'nin yardım ettiği ve kolaylaştırdığı KBY petrol dış satımını bloke etmiş, fakat 2015 yılında KBY petrol satışlarına tekrar başladığında ABD bu duruma tekrar itiraz etmemiştir. Bu arada, 2014 yılı sonlarında Bağdat ile KBY arasında yapılan petrol satışı ve gelir paylaşımı yönündeki anlaşma da bozulmuş ve KBY, ABD tarafından liderlik edilen İslami Devlet terör örgütü karşıtı gayretlerde çok daha önemli bir statüye kavuşmuştur.

Kuzey Irak'ta bulunan PKK kampları

Bazı gözlemciler, kuzey Irak'ta bulunan PKK hedeflerine yönelik Türk saldırılarının, özellikle Iraklı Kürtler tarafından, IŞİD terör örgütüne karşı yürütülen savaşta güçlerini zayıflattığı veya sivilleri tehdit ettiği şeklinde algılandığında, Türkiye ile KBY arasındaki ilişkilerin bozulacağı yönünde spekülasyonlarda bulunmaktadırlar. Bununla birlikte KBY, yıllardır PKK ile arasındaki, sınır boyunca uzanan topraklarda yaşayan Kürtleri kendine bağlama ve üstünlük sağlamak için süren düşmanlık ve güç savaşı nedeniyle,

¹⁴⁵ Türkiye herhangi bir özerk Irak Kürt devletinin fonksiyonel olarak kendisine bağımlı olmasını garanti altına alma ve bu şekilde Türk Kürt ayrımını özendirilmesini engellemek için yollarını arayabilir. 2009 yılında yayımlanan bir kitaba göre, Türkiye'nin Kürtlerle ilgili kâbus senaryosu: Kürtlerin, Kerkük kentini ele geçirmesi, petrol gelirlerini hava kuvvetleri oluşturmak için kullanması ve kısaca Türkiye'nin güneydoğusundan toprak çalmaya başlamasıdır. Quil Lawrance, Görülmez Ulus: Kürtlerin Devlet Kurma İsteği Irak ve Ortadoğu'yu Nasıl Şekillendiriyor, New York: Walker & Company, 2008, sayfa 185.

¹⁴⁶ Anjli Raval ve David Sheppard, "Kürtler kendi petrol satışları konusunda Irak'a meydan okudu" ft.com, 23 Ağustos 2015

Türk silahlı kuvvetlerinin PKK'ya karşı sürdürdüğü saldırılara genellikle yumuşak bir tepki göstermektedir.¹⁴⁷

Türk Dış Politikası: ABD İlişkilerinde Diğer Meseleler

Türkiye'nin anahtar konumdaki komşularıyla olan ilişkilerinin de ABD-Türkiye ilişkileri üzerinde önemli yansımaları olabilir. Darbe girişimi öncesindeki haftalarda Türkiye, İsrail ve Rusya ile olan ilişkilerini düzeltme ve geliştirme yönünde oldukça önemli adımlar atmış ve çevresindeki diğer ülkelerle olan ilişkilerini de geliştirme yönündeki niyetini ortaya koymuştur. Darbe girişimi öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen bu çabalar Türk liderlerin:

- Çeşitli ulusal güvenlik tehditleri, ekonomik endişeler (dış turizmdeki büyük düşüş dâhil) ve son zamanlarda iktidarına yönelik eleştiriler karşısında, içte ve uluslararası arenada Erdoğan'ın pozisyonunu güçlendirme yönündeki arzularının,¹⁴⁸
- Türkiye'nin artan harici enerji gereksinimini giderme çabalarının¹⁴⁹ ve
- Türkiye'nin, özellikle Suriye ve Irak olmak üzere, bölgesel politik ve askeri sonuçları etkileme yönündeki beklentilerinin göstergesi olabilir.¹⁵⁰

İsrail

1990 ve 2000'li yıllarda Türkiye ve İsrail arasında, 2000 yılında imzalanan serbest ticaret anlaşması da dâhil olmak üzere diğer alanlarda da iş birliğini geliştiren yakın askeri ilişkiler sürmüştür. Bununla birlikte son yıllarda Türkiye-İsrail ilişkileri kötüye gitmiştir. Bu kötüye gidişin nedeni; Türkiye'nin iç politikalarındaki değişikliklerden, gerilimi artıran belirli olaylara kadar uzanan, birkaç faktöre dayandırılabilir. Türkiye iç politikasındaki değişiklikler açısından bakıldığında, Türkiye-İsrail arasındaki ilişkilerdeki kayış, ordunun Türk toplumundaki azalan rolünü ve Erdoğan ile diğer AKP'li ulusal liderlerin artan güçlenmelerini yansıtmaktadır.

Bu liderler, İsrail'i eleştirmenin ülke içinde ve bölgede oldukça popüler olduğunun ve değer gördüğünün farkında gibi görünmektedirler. Türk liderler, İsrail tarafından Batı Şeria (West Bank) ve özellikle Gazze Şeridinde alınan güvenlik tedbirlerini genellikle, Filistinlilere uygulanan kurumsalmış kötü muamele olarak nitelendirmektedirler. Bunun yanı sıra Türk liderler, bölgesel problemlerden bahsederlerken, İsrail'in büyük oranda ve gereğinden fazla askeri imkân ve kabiliyetler (ilan edilmemiş fakat bütün dünya tarafından bilinen nükleer silahları dâhil) ile caydırıcılığa dayandığını da ileri sürmektedirler.

¹⁴⁷ Amberin Zaman, "İraklı Kürtlerin Türkiye ile aşk ilişkisi zayıfladı" Al-Monitor Turkey Pulse, 1 Eylül 2015

¹⁴⁸ Yaroslav Trofimov, "Türkiye Eski Dostları Kazanmak için Dış Politika Taktiğini Değiştirdi" Wall Street Journal, 7 Temmuz 2016.

¹⁴⁹ Soner Çağaptay ve James Jeffrey, "Türkiye'nin Bölgesel Çekim Atığı: Nedenler ve Umutlar" Washington Institute for Near East Policy, 27 Haziran 2016.

¹⁵⁰ Laura Pitel, "Diplomatik faaliyet yoğunluğu Türkiye'nin dış politika değişikliğine işaret" Financial Times, 28 Haziran 2016.

Diplomatik bağların kötüleştiği 2010 yılında meydana gelen Mavi Marmara¹⁵¹ olayından yaklaşık olarak beş yıl sonra, 2016 yılı Haziran ayının sonlarında, Türkiye ve İsrail aralarındaki diplomatik ilişkileri tamamen iyileştirdiklerini ve normale döndürdüklerini ilan etmişlerdir.

Mavi Marmara gemisine saldıran İsrail komandoları

Çevirenin Notları: *İsrail ve Türkiye Gazze Filosu baskınıyla ilgili anlaşmışlar ve ilişkilerini yeniden normale döndürmüşlerdir. 26 Haziran 2016 günü varılan mutabakatla İsrail, Mavi Marmara olayına ilişkin olarak Mart 2013’de dilediği öze ilave olarak, saldırıda hayatlarını kaybedenlerin ailelerine tazminat ödemeyi ve Gazze’deki insani durumu iyileştirmeye yönelik olarak da Türkiye ile iş birliği yapmayı kabul etmiştir. Karşılık olarak Türkiye de TBMM’de çıkarılan bir yasa ile İsrail Genelkurmay Başkanı Rau Gabiel Ashkenazi, Deniz Kuvvetleri Komutanı Eliezer Alfred Maron, Hava Kuvvetleri İstihbarat Sorumlusu Avishay Levi ve İsrail İstihbarat Başkanı Amos Yadlin hakkında günümüzde ve gelecekte açılan bütün davaları düşürmüştür.*

Söylentilere göre ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, iki ülke arasındaki ilişkileri, kısmen de olsa, İsrail kıyısı açıklarındaki doğal gaz kaynaklarından Türkiye’ye uzanacak bir boru hattının, iki ülkeye sağlayacağı potansiyel faydaları anlatarak kolaylaştırmıştır.¹⁵² Medya raporlarına göre iki ülke arasındaki yakınlaşma, Mavi Marmara olayında hayatlarını kaybedenlerin ailelerine İsrail’in tazminat

¹⁵¹ Olay uluslararası sularda meydana gelmiş ve dokuz Türk vatandaşı ile Türk asıllı bir Amerikalının ölümü ile sonuçlanmıştır.

¹⁵² Birçok analizci, Türkiye-İsrail boru hattının büyük bir olasılıkla Kıbrıs kara sularından geçeceğini ve bu nedenle, Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında yıllardır süren anlaşmazlığa bir çözüm olmasa da Türk-Kıbrıs ilişkilerini gerektireceğini öne sürmektedir. Kıbrıs ile ilgili hâlihazır diplomasi için Vincent L. Morelli tarafından hazırlanan CRS R41136 sayılı “Kıbrıs: Yeniden Birleşme Zor” başlıklı rapora bakınız. Boru hattı görüşmeleri halen Türkiye’nin en büyük doğal gaz sağlayıcısı durumundaki Rusya’nın da ilgisini çekebilir.

ödemesi karşısında, İsrail askerleri hakkındaki suçlamaların düşürülmesi ve Türkiye'nin Gazze Şeridindeki Filistinlilere insani ve altyapı yardımları yapmasına imkân sağlamasını içermektedir. Türkiye'nin anlaşmanın bir parçası olarak Hamas ile olan bağlantılarını ve Türkiye'de oldukları bildirilen bazı Hamas liderlerinin faaliyetlerini ne kadar sınırlandıracağı belirsizliğini korumaktadır.¹⁵³ İsrailli bir gazeteci Türk ve İsrail istihbarat servis başkanlarının, Türkiye'nin arabuluculuğu ile İsrail ile Hamas arasındaki mahkûm ve her iki taraftan ölenlerin naaşlarının değiştirilmesini kolaylaştıran bir anlaşma üzerinde uzlaştıklarını iddia etmektedir, fakat Türkiye ve İsrail arasındaki askeri ve istihbarat alanlarındaki iş birliğinin geçmişteki seviyesine dönmesi olası görülmemektedir.¹⁵⁴

Türkiye'nin İsrail ile bozulan ilişkileri, ABD bölgesel politikalarını her iki müttefiki ile koordine etmek istediğinden, Birleşik Devletler açısından sorunlara neden olmaktadır. Bir Türk gazetesi tarafından hazırlanan rapora göre, Mavi Marmara olayına tepki olarak, Türkiye'nin 2011 yılında İsrail istihbarat servisi için çalışan İranlıların isimlerini İran'a bildirmesi (muhtemelen resmi olmayan) Kongre tarafından Türkiye'nin PKK'ya karşı kullanmak üzere talep ettiği ABD dron satışının reddedilmesine neden olmuştur.¹⁵⁵

Jewish Press tarafından İran'a İsrail hesabına çalışan ajanların listesini verdiği öne sürülerek resmen ölümlle tehdit edilen MİT Müsteşarı Hakan Fidan

Obama Yönetimi yetkilileri ve bazı Kongre Üyeleri, Erdoğan ve diğer Türk liderler tarafından İsrail, Siyonizm, Mavi Marmara olayı ile ilgili olarak, bazen de Yahudi halkının genelini, 2014 yılındaki İsrail-Gazze çatışması dâhil İsrail'in Filistin halkına muamelesi aleyhine yaptıkları açıklamaları ve diğer iç ve uluslararası olaylara ilave olarak Türkiye'de gerçekleştirilen Haziran 2013 protestolarını

¹⁵³ Rory Jones ve diğerleri, "Türkiye ve İsrail İlişkileri Normalleştirme Anlaşmasını Kutluyor" Wall Street Journal, 27 Haziran 2016.

¹⁵⁴ Yossi Melman, "Uzun Bir Yol" Jerusalem Report, 8 Ağustos 2016.

¹⁵⁵ "Rapor: ABD, Türkiye'ye Predator vermeyi iptal etti" Today's Zaman, 21 Ekim 2013 (Erişim Zamanı: Ekim 2013), Taraf gazetesinden alıntı. Bilgi için David Ignatius'un Washington Post'ta 16 Ekim 2013 tarihinde yayımlanan "Türkiye, İsrail'in gizli İranlı ajanlarını açığa çıkardı" başlıklı yazısına bakınız.

eleştirmişlerdir.¹⁵⁶ Erdoğan ve yakın danışmanları, söylemlerinin Yahudi aleyhtarlığı yaratabileceği yönünde, kendilerine periyodik şekilde yapılan eleştirilere, eleştirilerinin sadece İsrail hükümeti ve uygulamalarına yönelik olduğunu, Yahudi halkını ve Türkiye’de yaşayan Yahudileri hedef almadığını vurgulayarak cevaplandırmaktadırlar. Türkiye’nin olası İsrail düşmanlığı hakkındaki eleştiriler, Türkiye’nin Hamas ile ilişkiye girmesi ve onu terörist grup olarak nitelendirmeyi reddetmesi üzerine daha da kötüleşmiştir.¹⁵⁷

Türkiye ile İsrail arasındaki ticaret ülkelerin politik farklılıklarına rağmen gelişmeye devam etmiştir. İlave olarak Türkiye, İsrail Hayfa limanını, Suriye iç savaşı sonrasında kara yolları ile irtibatı kesildiğinden, çeşitli Arap ülkelere bir geçiş noktası olarak kullanmıştır.

Rusya Federasyonu

Türkiye, Türkiye-Suriye sınırı yakınlarında bir Türk F-16 savaş uçağı ile Rus Su-24 hava aracını düşürdüğü Kasım 2015 ayından günümüze kadar, Rusya ile gerilen ve bozulan ilişkilerini düzeltmek için oldukça büyük adımlar atmıştır.

Türk savaş uçağı tarafından vurulan Rus uçağı

¹⁵⁶ Dışişleri Bakanlığının 2013 yılı Uluslararası Dini Özgürlükler raporuna göre; Gezi Parkı ve hükümet karşıtı gösterilere tepki olarak Haziran ve Temmuz aylarında Başbakan Erdoğan ve birkaç üst düzey hükümet yetkilisi, yaratılan karışıklıklar için uluslararası bir Yahudi komplosu tanımlamasını yapmış, faiz lobisi ve Rothschilds dâhil defalarca uluslararası karanlık güçleri suçlamışlardır. Temmuz ayında Başbakan yardımcısı Beşir Atalay, olaylar nedeniyle Yahudi diasporasını suçlamıştır. Üst düzey politik liderler tarafından yapılan bu açıklamaları, hükümete yakın medya kuruluşlarında yayımlanan Yahudi düşmanlığını körükleyen rapor ve yorumlar takip etmiştir. Baş Haham ve Yahudi toplumu ortak bir basın bildirisi ile karışıklıklar nedeniyle Yahudi grupları suçlayanları kınamıştır.

¹⁵⁷ 117 numaralı dip nota bakınız.

2016 yılı Haziran ayında Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’e bir mektup yazarak Kasım ayında meydana gelen olay için **özür dilemiştir**. Karşılık olarak Rusya, olay sonrası uygulamaya koyduğu çeşitli ekonomik yaptırımları kaldırmış¹⁵⁸ ve müteakiben devlet tarafından işletilen Gazprom Şirketi, iki ülke arasında durdurulan Türk Akımı doğal gaz boru hattı görüşmelerinin yeniden başlayacağını duyurmuştur.¹⁵⁹

Rus uçağının düşürülmesi sonrasında Rusların misilleme yapabileceği yönündeki endişeler Türk hava kuvvetlerinin Suriye hava sahasında uzun bir süre uçuş yapmasına engel olmuştur¹⁶⁰ ve bu dönemde Rusların Suriyeli Kürt unsurları desteklemesi, kısmen de olsa iki ülke arasındaki gerilimli ilişkilerden kaynaklanmış olabilir.¹⁶¹

Bazı analizciler Türk hükümetinin darbe sonrasındaki uygulamalarının Batı tarafından eleştirilmesinin, ABD ve Avrupa ile olan ilişkilerin kötüleşmesi pahasına da olsa, Erdoğan’ı Rusya ile daha yakın ilişkilere itmiş olabileceğini varsaymaktadırlar.¹⁶² Bununla beraber Türkiye’nin Rusya ile olan ilişkileri uzun süreden beri gerilimlidir¹⁶³ ve iki ülkenin Suriye üzerindeki görüşleri oldukça farklıdır.¹⁶⁴ Ağustos 2016 ayı içinde Türkiye Başbakanı Binali Yıldırım, İncirlik hava üssünün, Suriye’de İslami Devlet terör örgütüne karşı yürütülen operasyonlarda kullanılmak üzere Rusların kullanımına açılabilceğini ifade etmiş olsa da bunun gerçekleşmesi pek de olası görülememektedir.¹⁶⁵

İran İslam Cumhuriyeti

Türkiye’nin İran’a olan yaklaşımı, onunla jeopolitik etkinlik için rekabet etme ve bölgesel istikrarı muhafaza etme ile İran petrol ve doğal gazına erişebilmek maksadıyla; göreceli olarak normal politik ve ekonomik bağları muhafaza etmek arasında değişkenlik göstermektedir. Türkiye ile İran arasındaki gerilimlerin temel nedeni Suriye ve Irak olsa da iki ülke Filistin meselesinde, Arap ve Müslüman nüfusun haklarını koruma şampiyonluğunda da rekabet içindedirler. İran’ın Suriye ve Irak hükümetleri ile çeşitli Kürt grupları ile olan bağları, ona potansiyel gerilim noktaları ve Türkiye ile ilişkilerinde bir denge sağlamaktadır.

NATO üyesi olarak sahip olduğu güvenlik garantisi, kısmen de olsa Türk liderlerin neden Haziran 2015 tarihli İran’ın nükleer programı uluslararası anlaşması ve kapsamındaki yaptırımların hafifletilmesinde dikkatli davrandıklarını açıklayabilir.¹⁶⁶ Türk liderler, ABD-İran ilişkilerindeki potansiyel bir gelişmenin

¹⁵⁸ “Rusya Türkiye ile ‘kriz bölümünü’ kapatıyor” Al Jazeera, 29 Haziran 2016.

¹⁵⁹ Dmitry Solovyov, “Rusya ve Türkiye Türk Akımı ile nükleer santral üzerinde anlaştı” Reuters, 26 Temmuz 2016.

¹⁶⁰ Deniz Zeyrek, “Rusya ile kriz sonrasında Türkiye Suriye uçuşlarını askıya aldı” Hürriyet Daily News, 27 Kasım 2015

¹⁶¹ Trofimov, a.g.e; Fabrice Balanche, “Azaz Koridoru için mücadele Türk müdahalesine neden olabilir” Washington Institute for Near East Policy, PolicyWatch 2532, 11 Aralık 2015.

¹⁶² Soner Çağaptay, “Batı ile gerilim artarsa Erdoğan Putin ile dost olabilir” Guardian, 23 Temmuz 2016.

¹⁶³ Soner Çağaptay, “Rusya Bağırıldığında Türkiye Harekete Geçti” War on the Rocks, 2 Aralık 2015.

¹⁶⁴ Colum Lynch, “Özel: BM’de Kapalı Kapılar Ardında, Rusya ve Türkiye Hala Savaşıyorlar” Foreign Policy, 15 Ağustos 2016.

¹⁶⁵ John Vandiver, “Türkiye ABD İncirlik Hava Üssünü Rus Uçaklarına Açıyor” Stars and Stripes, 23 Ağustos 2016

¹⁶⁶ Daha fazla bilgi için Kenneth Katzman ve Paul K. Kerr tarafından hazırlanan CRS R43333 sayılı, İran Nükleer Anlaşması başlıklı rapora bakınız

Türkiye'nin İran ile olan ticaretini azaltabileceğini bekliyor olabilirler. Yine de Türkiye'nin endişeleri İran'ın bölgedeki etkisinin potansiyel artışı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kürecik NATO Füze Savunma Sistemi

Türkiye'nin Malatya kenti yakınlarındaki Kürecik'te, NATO Aktif Katmanlı Bölgesel Balistik Füze Savunma (ALTBMD) sistemi kapsamında, Aralık 2011 ayında bir ABD ileri erken uyarı radarı konuşlandırılmıştır.¹⁶⁷ Birçok analizci bu sistemi, Avrupa'ya İran'dan gelebilecek füze tehditlerine karşı bir tedbir olarak yorumlamaktadır.¹⁶⁸

Avrupa Birliği¹⁶⁹

Türkiye, o zamanlar adı Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olan Avrupa Birliği ile birleşmeyi ilk olarak 1959 yılında talep etmiş ve Türkiye ile AET arasında birleşme anlaşması 1959 yılında imzalanmıştır. 1995 yılının sonlarından günümüze kadar Türkiye, birçok gözlemci tarafından sonraki yıllarda Türk ekonomisinin rekabetçi patlamasının temel itici güçlerinden bir tanesi olarak gördükleri, Avrupa Birliği Gümrük Birliği'ne tam üyedir.¹⁷⁰ Türkiye bunun yanı sıra, Rusya dâhil bazı diğer AB üyesi olmayan ülkelerle birlikte Avrupa Konseyi üyesidir ve Konseyin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargı kararlarına tabidir.

¹⁶⁷ Radarın, Diyarbakır'da bulunan bir komuta merkezinde görevli ABD personeli tarafından işletildiği ve Almanya'da bulunan bir Türk general ile timi tarafından bütün füze savunma sistem komuta kontrol mekanizmasının izlendiği söylenmektedir. "Malatya radar sistemi Ramstein'den yönetilecek" Hürriyet Daily News, 4 Şubat 2012.

¹⁶⁸ 15 Eylül 2011, Beyaz Ev Basın Bildirisi <http://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2011/09/15/fact-sheet-implementing-missile-defense-europe>. Açıklamalar zamanın silah kontrol, doğrulama ve uyum yardımcı asistanı Frank Rose tarafından Warsaw, <http://www.state.gov/t/avc/rls/2013/207679.htm> Polonya'da yapılmıştır. 18 Nisan 2013,

¹⁶⁹ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için Vincent L. Morelli tarafından hazırlanan CRS RS22517 sayılı Avrupa Birliği Genişlemesi: Türkiye'nin Katılım Görüşmelerinin Durumu başlıklı rapor ile Kristin Archick ve Vincent L. Morelli tarafından hazırlanan CRS RS21344 sayılı, Avrupa Birliği Genişlemesi başlıklı raporlara bakınız.

¹⁷⁰ Dış İlişkiler Konseyi, ABD-Türkiye İlişkileri: Yeni Bir Ortaklık, Madeleine K. Albright ve Steven J. Hadley, Eş Başkanlar, Bağımsız Görev Kuvvet Raporu No. 69, 2012, sayfa 18.

2005 yılında başlayan AB katılım görüşmeleri, başta Fransa ve Almanya olmak üzere, bazı anahtar konumdaki AB üyesi ülkelerin Türkiye'nin tam üyeliğine itirazları nedeniyle kısa bir süre sonra durmuştur. Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkanlar genellikle bilimsel olmayan nedenler ileri sürseler de birçok analizci asıl nedeninin; Türkiye'nin büyük Müslüman nüfusunun AB'nin kültürel karakterini değiştireceği ve AB'nin kurucu devletlerinin politika belirleme gücünün etkisini azaltacağı korkusu olduğunu ileri sürmektedirler.

Türkiye'nin girmesi durumunda Avrupa Birliği'nin korkusu

Aşağıda bahsedildiği gibi, Türkiye'nin AB üyesi Kıbrıs ile olan diplomatik ve ticari ilişkilerini normalleştirme yönündeki isteksizliği, Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılım umutları önündeki en büyük engeldir.¹⁷¹ AB'nin Türkiye'nin tam üyeliğe uygunluğu hakkındaki diğer endişeleri; Kürtler ve dini azınlıklara karşı davranışları, basın özgürlüğü, kadın hakları ve Türkiye'nin demokratik ve hukuk sisteminin uygun ve şeffaf işleyişi etrafında yoğunlaşmaktadır.¹⁷² Türkiye'nin AB standartlarına uyumluluğu üzerindeki tartışmalar, 2013 yılından itibaren süregelen, Temmuz 2016 darbe girişimi ve hükümetin tepkisi dâhil, içteki tartışmalar ışığında yoğunlaşmış durumdadır.

Türk halkının Avrupa Birliğine tam üyelik konusundaki umut ve desteği, bu tarihin çok öncesinde ve henüz Euro Bölgesi krizi nedeniyle AB'ye girmenin ekonomik ve politik açılarından doğruluğunun

¹⁷¹ Türkiye'nin, katılım anlaşması kapsamında, 2005 yılında imzaladığı ilave protokola aykırı olarak limanlarını Kıbrıs Rumlarına açmayı reddetmesi üzerine AB Konseyi, Türkiye'nin Avrupa Birliğine girebilmesi için yapması gereken 35 başlıktan sekizini bloke etmiştir. Fransa 2007 yılında beş ilave başlığı ve Kıbrıs Rum Cumhuriyeti de 2009 yılında altı başlığı bloke etmiştir. 2013 ile 2016 yılları arasında, üç başlık için engellemelerin kaldırılması, analizciler arasında Türkiye'nin uzun vadede AB'ye girebileceği yönünde iyimser bir hava oluşmasına neden olmuştur. Bugüne kadar açılan başlıklardan sadece bir tanesi tamamen kapanmış ve 15 adet diğer başlık görüşmelere açılmıştır.

¹⁷² Avrupa Komisyonu, Türkiye, a.g.e.

tartışılmaya başlanması öncesinde azalmıştır.¹⁷³ Türkiye'nin AB'ye katılım görüşmelerinde genel bir ilerleme olmamasına rağmen Avrupa Birliği, her yıl Türkiye ekonomisi, toplumu, bürokrasisi ve politik sisteminin AB üye ülkeleri ile uyumlaştırılması kapsamında Türkiye'ye milyonlarca Euro ödemeyi sürdürmüştür.¹⁷⁴

Mülteci Meselesi ve AB Anlaşması

2011 yılından günümüze kadar Suriye ve diğer ülkelerden, önemli ölçüde insani, sosyoekonomik ve güvenlik sorunlarına neden olan yaklaşık üç milyon mülteci veya göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye bu mültecilere yardım etmek için yaklaşık olarak dokuz milyar dolarında bir harcama yapmıştır.¹⁷⁵ Türkiye, Avrupalı olmayanlara mülteci statüsünü vermemektedir,¹⁷⁶ fakat Türkiye, yasa ve uygulamalarını geldikleri ülkeden bağımsız olarak, sığınma talep edenlere daha fazla koruma ve yardım sağlayacak şekilde son yıllarda düzenlemiştir.

Denizde yüzer mülteci mezarları

¹⁷³ Dan Bilefsky, "Türkiye için Avrupa'ya bağlı olmanın çekiciliği azalıyor" New York Times, 4 Aralık 2011. Birleşik Devletler Alman Marshall Fund tarafından yapılan Transatlantik Eğilimler araştırmasının sonuçlarına göre AB'ye üye olmanın iyi olacağını düşünen Türklerin oranı 2004 yılında %73, 2014 yılında ise %54'tür.

¹⁷⁴ Daha fazla bilgi için bakınız http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/funding-by-country/turkey/index_en.htm ve http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf.

¹⁷⁵ "Türkiye mülteciler için 9 milyar dolar harcadı: Erdoğan," Agence France Presse, 1 Şubat 2016; Mac McClelland, "Mükemmel Bir Mülteci Kampı Nasıl İnşa Edilir" New York Times Dergisi, 13 Şubat 2014.

¹⁷⁶ Bakınız http://www.geneva-academy.ch/RULAC/international_treaties.php?id_state=226

Suriye’de devam etmekte olan iç savaş nedeniyle, birçok mültecinin ülkelerine geri dönmesi açık bir şekilde mümkün olmadığından, Türkiye mültecilerin, Türk toplumu içindeki yasal statüleri,¹⁷⁷ temel ihtiyaçları, iş verilmesi,¹⁷⁸ eğitim, yerel halk üzerine etkileri ve ilave kitlesel gelişleri önlemek dâhil yeni düzenlemeler üzerinde çalışmaktadır. Başarısız Temmuz 2016 darbesi sonrasında Türkiye’den bazı gözlemciler Türkiye’nin bu durumla baş edebilme kabiliyetini sorgulamaktadırlar.¹⁷⁹

2015 yılı ve 2016 yılının ilk üç ayı içinde yüzbinlerce mülteci ve göçmenin Türkiye’den ayrılarak Yunan adalarına geçmelerine tedbir olarak, Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) Mart 2016 ayında, başvuruları kabul edilmeyen düzensiz göçmenler ve sığınmacıların Yunanistan’dan Türkiye’ye dönmeleri konusunda bir anlaşma yapmışlardır.¹⁸⁰ Bu anlaşma kapsamında, Türkiye’ye dönen her mülteciye karşılık olarak, AB Türkiye’den bir mülteci almayı kabul etmiştir. AB, ilave olarak önceden tahsis edilen üç milyar avronun verilmesini hızlandırmayı, mülteci anlaşması kapsamında 2018 yılında Türkiye’ye ilave üç milyar avro verilmesini, belirli gereksinimleri karşılayan Türk vatandaşlarına vizesiz seyahat hakkının verilmesini ve Türkiye’nin AB’ye giriş sürecini yeniden canlandırmayı kabul etmiştir.¹⁸¹

Bodrum’da kıyıya vuran Suriyeli çocuk

¹⁷⁷ Bakınız Zia Weise, “Türkiye Suriyeli mültecilere vatandaşlık vermeyi planlıyor” telegraph.co.uk, 3 Temmuz 2016; Soner Çağaptay ve diğerleri, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye Üzerine Etkileri” Washington Institute for Near East Policy, PolicyWatch 2681, 25 Ağustos 2016

¹⁷⁸ Türkiye’de kayıtlı olan Suriyeli mülteciler için çıkarılan çalışma izni ile ilgili bilgiler için Daryl Grisgaber ve Ann Hollingsworth tarafından kaleme alınan “Başarının Yeni Tohumları? Türkiye’nin Yeni Mülteci Çalışma İzinleri” başlıklı yazıya bakınız, 14 Nisan 2016.

¹⁷⁹ Bakınız Michael Birnbaum ve Erin Cunningham, “Avrupa ile göçmen anlaşması suya düşebilir” Washington Post, 24 Ağustos 2016; Jessica Brandt, “Türkiye’nin başarısız darbesi Avrupa göçmen krizi üzerinde felaket sonuçlara neden olabilir” Brookings Institution, 29 Temmuz 2016.

¹⁸⁰ Avrupa Komisyonu Bilgi Tablosu, “AB-Türkiye Anlaşmasını Uygulamak – Sorular ve Yanıtlar” 15 Haziran 2016, Bakınız http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1664_en.htm.

¹⁸¹ A.g.e.

Varılan anlaşmanın caydırıcı etkisi Türkiye’den Yunan adalarına geçenlerin sayısında dramatik bir düşüş yaşanmasına katkıda bulunmuş ve bazı gözlemcilerin anlaşmayı pragmatik bir başarı olarak nitelendirmesine neden olmuştur.¹⁸² Türkiye ile AB arasında, anlaşmanın uygulanabilirliği ve uluslararası yasal ve insan hakları standartlarıyla uyumu hakkındaki görüşmeler ve sorunlar sürüyor olsa da uzun dönemde uygulanabilirliği halen sorgulanmaktadır.

Türk yetkililer AB yardım fonlarının üçüncü parti organizasyonlar yerine direkt olarak hükümete verilmesini talep etmektedir¹⁸³ ve Türkiye’nin vize serbestisi karşılığında, AB’nin teröre karşı yürütülen mücadelede terör karşıtı yasalarının kapsamını daraltma yönündeki taleplerini karşılamaya istekli olduğuna dair sorular bulunmaktadır.¹⁸⁴ AB, Haziran ayında vize serbestisi uygulamasının Ekim ayına ertelenebileceğini duyurmuş fakat darbe sonrası meydana gelen gelişmelere yönelik AB eleştirileri zamanlama ve anlaşmanın tamamının sürdürülebilirliği konusunda şüphelere neden olmuştur.¹⁸⁵

Bütün bunlara ilave olarak bazı uluslararası organizasyon ve gözlemciler, Türkiye ile AB arasında varılan anlaşmanın uluslararası normlar ve yasalara uygun olmadığını iddia etmektedirler.¹⁸⁶ 2016 yılında yayımlanan bazı raporlarda, Türk yetkililerin bazı Suriyeli mültecileri sınır dışı ettiği, güvenlik kuvvetlerinin bazılarını vurarak öldürdüğü, bazılarını da Türkiye sınırlarında girişlerini engellemek amacıyla dövdükleri iddia edilmektedir.¹⁸⁷

Yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan ve Türkiye’ye giremeyen bazı insanlar, sınırın Suriye tarafında derme çatma kamplarda yaşamaktadırlar.¹⁸⁸ Türkiye’nin “güvenli ülke” statüsü hakkındaki endişeler nedeniyle Yunanistan’da bulunan mülteciler, anlaşma imzalandığındaki beklentilerin çok altında Türkiye’ye dönmek talebinde bulunurken,¹⁸⁹ AB ülkeleri arasındaki tartışmalar Türkiye ile yapılabilecek daha geniş kapsamlı bir mülteci anlaşması olasılığını gölgelemektedir.

¹⁸² James Traub tarafından kaleme alınan “Mülteci Anlaşması Suya Düşerse Ödenecek Bedel Çok Ağır Olacak” başlıklı makaleye bakınız. Foreign Policy, 7 Haziran 2016. Mart 2016 ayında imzalanan anlaşma ile Yunanistan’dan, Batı Balkanlar üzerinden Avrupa’ya uzanan çeşitli göçmen rotalarının kapatılması, büyük bir olasılıkla Türkiye’den deniz yoluyla geçiş miktarını da azaltmıştır.

¹⁸³ Laura Pitel ve Alex Barker, “Türkiye AB’den mülteciler için 3 milyar dolar talep ediyor” Financial Times, 11 Mayıs 2016.

¹⁸⁴ Lorne Cook, “Türkiye şartlı terör yasası görüşmelerine açık” Associated Press, 11 Ağustos 2016; Semih İdiz, “Türkiye-AB ilişkileri yavaş ölüm eziyeti çekiyor” Al-Monitor Turkey Pulse, 21 Haziran 2016.

¹⁸⁵ Birnbaum ve Cunningham, a.g.e.; Rem Korteweg, “AB-Türkiye Mülteci Anlaşması Erdoğan’ın Tasfiyelerini Sürdürebilir mi?” Centre for European Reform, 2 Ağustos 2016; Michelle Martin ve Hümeysra Pamuk, “Türkiye Ekim ayında vize serbestliğinin sağlanmasını yoksa mülteci anlaşmasını iptal edeceğini duyurdu” Reuters, 15 Ağustos 2016.

¹⁸⁶ Bakınız Amnesty International, Hiçbir Mülteci Güvende Değil: Sığınmacılar ve Mülteciler Türkiye’de Etkin Korumadan Mahrum, Haziran 2016; Medecins Sans Frontieres (Sınır Tanımayan Doktorlar), “AB Devletleri’nin mülteci sığınma yerlerine tehlikeli yaklaşımı bütün dünyada tehlike yaratıyor” 17 Haziran 2016.

¹⁸⁷ Uluslararası Af Örgütü, “Türkiye: Suriyeli mültecilerin kitlesel illegal dönüşleri AB-Türkiye anlaşmasında ölümcül hataları ortaya çıkardı” 1 Nisan 2016; İnsan Hakları İzleme Örgütü “Türkiye: Sınır Muhafızları Sığınmacıları Öldürdü ve Yaraladı” 10 Mayıs 2016; Ceylan Yeğinsu, “11 Suriyeli Mültecinin Türk Sınır Muhafızları Tarafından Öldürüldüğü Bildirildi” New York Times, 20 Haziran 2016.

¹⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü “Türkiye: Yurtlarından Sürülen Suriyelilere Açık Olan Sınır Hükümet Tarafından Bombalandı” 20 Nisan 2016.

¹⁸⁹ Nektaria Stamouli, “AB’nin Göçmen Planı Yunanistan’da Engele Takıldı” Wall Street Journal, 20 Mayıs 2016. Mayıs ayında bir Avrupa Komisyonu sözcüsü “AB-Türkiye anlaşması kapsamında hiçbir sığınmacı, eğer Türkiye,

Ermenistan

1915 ile 1923 yılları arasında Türkiye öncesindeki Osmanlı İmparatorluğu zamanında yüzbinlerce Ermeni, imparatorluk yönetiminin uygulamaları sonucu hayatlarını kaybetmiştir. Bu olayların ABD ve uluslararası ortamda nasıl tanımlandırıldığı Türkiye'nin iç ve dış politikalarını etkilemekte ve karşılık olarak da Türkiye-Ermenistan ilişkilerini etkilemektedir. Türkiye ve Ermenistan aslında, 2009 yılında ilişkileri normalleştirmek için bir takım ortak protokoller üzerinde anlaşmışlar, fakat süreç kısa bir süre sonra tıkanmış ve yeniden başlaması yönünde, günümüze kadar her iki taraftan da neredeyse yok denecek kadar az bir isteklilik sergilenmiştir.¹⁹⁰

Kongre 1915-1923 olaylarını nasıl nitelendireceğini birkaç vesile ile incelemiştir. Temsilciler Meclisi 1975 yılında (H.J.Res. 148) ve 1984 (H.J.Res. 247), kararları ile 1915 yılı ile 1915-1923 yılları arasında cereyan eden olaylarda hayatlarını kaybeden Ermenileri **“soykırım kurbanları”** olarak nitelendirmiştir.¹⁹¹

Soykırım iddiasıyla gösteri yapan Ermeniler

Önerilen hiçbir ortak çözüm Senatoda oylanmamıştır. Birinci Dünya Savaşı olaylarını soykırım olarak nitelendirmeye yönelik önerilen bir dizi diğer karar tasarıları çeşitli kongre komiteleri tarafından rapor edilmiştir (Liste için bakınız EK-D). Jimmy Carter'dan başlayarak bütün ABD Başkanları olaylardan duydukları büyük üzüntüyü dile getiren açıklamalar yapmış, Başkan Ronald Reagan, 1981 yılında

üçüncü ülke olarak her bir mülteci için güvenli bir ülke veya güvenli ilk sığınma ülkesi değil ise, Türkiye'ye geri gönderilmeyecektir” açıklamasını yapmıştır. A.g.e.

¹⁹⁰ Türkiye ve Ermenistan arasında, 1915-1923 olayları dışında, diğer bir gerilim kaynağı da Ermenistan ile etnik ve dil açısından Türkiye ile yakın bağları olan Azerbaycan arasındaki, Ermenistan tarafından işgal edilen, Azerbaycan sınırları içindeki Dağlık Karabağ bölgesi üzerindeki anlaşmazlıktır.

¹⁹¹ Son yıllarda teklif edilen birçok karar metninin aksine ne H.J. Res. 148 ne de H.J. Res. 247 sayılı kararlar Osmanlı İmparatorluğunu veya yetkililerini sözde soykırımın failleri olarak görmemektedir. H.J. Res. 247 sayılı karar metninde 1,5 milyon Ermeni nüfusun **Türkiye’de işlenen soykırımın** kurbanı olduğu ifade edilmektedir.

Felaketi Anma Günü'nde yaptığı bir konuşmada olayları **“Bütün Ermenilerin Soykırımı”** olarak nitelendirmiştir.¹⁹²

Her yıl Nisan aylarında yapılan açıklamalarda Başkan Obama, 1915-1923 olaylarını, 1,5 milyon Ermeni'nin katledildiği veya ölüme sürüklendiği 20'nci yüzyılın en büyük vahşeti olarak nitelendirmiştir. Seçim kampanyası esnasında başkan seçilmesi durumunda Ermeni Soykırımını tanıyacağını açıklayan Başkan Obama, bunun yanı sıra ifadelerinin kendi görüşleri olduğunu, tarihin değişmediği görüşünde olduğunu ve herkesin çıkarları açısından söylediklerinin gerçeklerin tam ve samimi bir bilgilendirmesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁹³ Bir senatörken ve başkanlık adaylığı esnasında Obama'ya ait olan 28 Nisan 2008 tarihli Kongre Kayıtlarında; “Ermeni soykırımı, gerçekleştiği yaygın bir şekilde dokümanite edilen ve çok sayıdaki tarihi kanıtlarla ispatlanan bir olaydır” ifadeleri yer almaktadır. 2008 yılı Ocak ayında yaptığı bir konuşmada, o zamanlar bir Senatör olan Obama, başkan seçilmesi durumunda **“Ermeni Soykırımını”** tanıyacağını yazmıştır.¹⁹⁴

114'üncü Kongre'de karar tasarıları hem Temsilciler Meclisine (H. Res. 154, Mart 2015), hem de Senato'ya (S. Res. 140, Nisan 2015) sunulmuş ve Başkan Obama'nın, Türkiye'nin gerçekleri tam olarak kabul etmesi yönündeki geçmiş açıklamalarına atıfta bulunulmuştur.

ABD politikacılarının geçmiş faaliyetleri ve ifadelerine ilave olarak, ABD merkezli bir organizasyon olan Ermeni Ulusal Enstitüsü, Birleşik Devletler ve Ermenistan hariç, AB üyesi 28 ülkeden 13'ü dâhil, en az 25 ülkenin bir anlamda olayları soykırım olarak nitelendirdiklerini iddia etmektedir.¹⁹⁵

Kıbrıs¹⁹⁶

Kıbrıs 1960 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazandığı andan itibaren Türkiye kendisini adadaki etnik Türk azınlığının, Rum çoğunluğun potansiyel kötü davranışlarına karşı koruyucusu olarak görmüş ve bu

¹⁹² İlave olarak 1951 Mayıs ayında Truman Yönetimi Uluslararası Adalet Mahkemesine gönderdiği yazılı bir metinde, Türklerin Ermenileri katletmesinin soykırım suçlarına en büyük örnek olarak gösterilen üç olaydan bir tanesi olduğunu ifade etmektedir. Diğer iki büyük soykırım olayı Romalıların Hristiyanlara yaptıkları işkence ve zulüm ile Nazi Almanyasının Yahudi ve Polonyalıları yok etmesidir. Uluslararası Adalet Mahkemesi, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Hakkındaki Rezervasyonlar: 28 Mayıs 1951 Tarihli Danışma Görüşü: Savunmalar, Tartışmalar, Dokümanlar, sayfa 25.

¹⁹³ Bakınız Beyaz Ev, Ermeni Anma Günü 24 Nisan 2014 tarihli Başkanın Açıklaması.

¹⁹⁴ O zamanlar senatör olan Obama'nın konuşma metni http://armeniansforobama.com/armenian_issues.php; “Ermeni Soykırımını Tanımak” PolitiFact.com; Olivier Knox, “Obama Ermeni soykırımını anmak için verdiği sözü yine yerine getirmedir” Yahoo News, 24 Nisan 2014;

¹⁹⁵ Soykırımı tanıyan AB ülkeleri; Avusturya, Lüksemburg, Fransa, Almanya, İtalya, İsveç, Belçika, Hollanda, Litvanya, Polonya, Slovakya, Yunanistan ve Kıbrıs'tır. Avrupa Parlamentosu da olayları soykırım olarak nitelendirmiştir. AB üyesi olmayan Arjantin, Bolivya, Kanada, Şili, Lübnan, Paraguay, Rusya, İsviçre, Uruguay, Vatikan Kenti ve Venezuela da olayları soykırım olarak tanımıştır. 2015 yılı Nisan ayında Kıbrıs Cumhuriyeti etnik Rum parlamentosu olayları soykırım olarak nitelendirmeyi reddetmenin suç olduğunu kabul eden bir yasa'yı kabul etmiştir. 2007 yılında İsviçre olayların soykırım olduğunu reddeden bir Türk politikacı'yı cezalandırmış, 2012 yılında Fransa parlamentosu olayların soykırım olmadığını iddia edenlere ceza yaptırımını getiren bir yasa'yı onaylamış, fakat Fransa Anayasa Konseyi bu kararı geçersiz saymıştır. Uzun süredir yürürlükte olan Türk yasaları, olayları soykırım olarak nitelendirmeyi suç saymaktadır. Ermeni Ulusal Enstitüsü tarafından soykırımı onaylayanlar listesinde yer almayan ülkeler; Birleşik Krallık, Çin, İsrail, İspanya, Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya, Hindistan ve Meksika'dır.

¹⁹⁶ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için Vincent L. Morelli tarafından hazırlanan CRS R41136 sayılı, Yeniden Birleşme Çok Zor başlıklı rapora bakınız.

yönde hareket etmiştir.¹⁹⁷ Yunanistan'ın adayı olası ilhakı üzerindeki endişeler nedeniyle Yunan ve Rum politik gelişmelerine tepki olarak Türk ordusu 1974 yılında adaya müdahale etmiş ve adanın kuzeyindeki üçte birlik kesimde kontrolü ele geçirerek tamamen etnik ve fiili coğrafi hatlara dayalı politik bölünme gerçekleştirmiştir. Ayrım, günümüzde de hala sürmekte ve uluslararası birleştirme gayretlerine konu olmaya devam etmektedir.¹⁹⁸ İlave olarak New York Times makalesine göre, 1974 istilasından sonra, Kıbrıslı Rumlar tarafından Türkiye'nin demografik silah olarak kullandığı illegal göçmenler olarak tanımlanan, birçoğu fakir ve çiftçi olan tahmini 150.000 Türk yerleşimci, anayurttan adaya getirilmiştir.¹⁹⁹

İşgal altında olduğunu iddia ettikleri topraklardaki Yunan ve Rum mezarları önünde poz veren mankenler

Etnik Rumların yönetimindeki Kıbrıs Cumhuriyeti, uluslararası arenada bütün adada yetki sahibi olarak tanınırken, adanın kuzeyindeki üçte birlik kısımda yer alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, sadece Türkiye tarafından tanınmaktadır. Kongre, Türkiye'nin adayı işgal ettiği 1974 yılındaki çatışmalarda ABD tarafından sağlanan silahları kullandığı gerekçesiyle, 1975 ile 1978 yılları arasında Türkiye'ye askeri hibe

¹⁹⁷ Türkiye kendi koruyucu rolünü, Kıbrıs bağımsızlığını kazandığında imzalanan, 1960 tarihli Garanti Anlaşmasındaki üç garantör devletten bir tanesi olmasına dayandırmaktadır. Birleşik Krallık ve Yunanistan diğer iki garantördür.

¹⁹⁸ Türkiye adada, 5.000 Kıbrıslı Türk askeri ve 26.000 ihtiyat tarafından desteklenen 30.000 ile 40.000 arasında birliğini bulundurmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) IHS Jane's Sentinel Güvenlik Değerlendirmesi – Doğu Akdeniz, 23 Ağustos 2012. Türklerin bu kuvveti karşısında Kıbrıslı Rumların, 50.000 ihtiyat tarafından desteklenen 12.000 kişilik bir kuvveti bulunmaktadır. Kıbrıs- Ordu, IHS Jane's Dünya Orduları, 22 Ağustos 2016. Birleşmiş Milletler adada 900 personelden oluşan, karargâhı Kıbrıs'ın bölünen başkenti Nicosia'da (Türkçede Lefkoşe olarak kullanılmaktadır) bulunan bir barışı koruma kuvveti (UNIFICYP) bulundurmaktadır. UNIFICYP'in 1964 yılında göreve başlamasından bugüne kadar kayıpları 179 ölümdür. Birleşik Krallık, adanın güney kesiminde yer alan Akrotiri ve Dhekelia adlı iki adet bağımsız askeri üste yaklaşık olarak 3.000 asker bulundurmaktadır.

¹⁹⁹ Dan Bilefsky, "Kıbrıs Sahilinde, Çatışmanın İnatçı Kalıntısı" New York Times, 3 Ağustos 2012. 2011 yılı tahminlerine göre, adanın güneyindeki Rum tarafında yaklaşık olarak 840.000, kuzey kesimindeki Türk tarafında ise 260.000 kişi yaşamaktadır. "Kıbrıs – Yönetici Özeti" IHS Jane's Sentinel Güvenlik Değerlendirmesi – Doğu Akdeniz, 20 Ocak 2016.

ve silah satış ambargosu uygulamış ve birkaç üye Kıbrıs ile ilgili meseleler ile ilgilenmeye devam etmiştir.²⁰⁰

Kıbrıs'ta Türkler ve Rumlar tarafından kontrol edilen alanlar

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2004 yılında Avrupa Birliği'ne girmesi ve Türkiye'nin siyasi ve ticari ilişkileri normalleştirmeyi reddetmesi, Türkiye'nin Avrupa birliğine girmesinde en büyük engellerden bir tanesi olarak görülmektedir. Kıbrıs ikilemi aynı zamanda etkin bir AB-NATO savunma iş birliğini de engellemektedir. Bunun da ötesinde, AB'ye giriş, Kıbrıs Rum halkının birleşme anlaşması yönünde ödünlere bulunma isteklerini de azaltmış olabilir. Kıbrıslı Rumlar, Annan Planı olarak adlandırılan ve Kıbrıs Türklerinin kabul ettiği Birleşmiş Milletler tarafından yapılan birleşme anlaşmasını 2004 yılında reddetmişlerdir. Türkiye ve Kıbrıslı Türk liderler, Kıbrıs Türk rejiminin haksız bir şekilde uluslararası arenada tanınmamasının, özellikle Türkiye dışındaki ülkelerle olan ticaret ve seyahat engelleri aracılığı ile halkın temel ekonomik ve siyasi haklarının engellendiğini iddia etmektedirler.

Türkiye ve Kıbrıslı Türkler, adanın yeniden birleşme sorunu çözülmeden Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kıyı açıklarındaki enerji kaynaklarının bulunması ve kullanılması çabalarına karşı çıkmaktadırlar. Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın güneydoğu açıklarında bulunan Aphrodite doğal gaz kaynaklarından gelecekte

²⁰⁰ Bakınız 112. Kongre tarafından alınan H. Res. 676 sayılı; Türkiye Cumhuriyeti'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Kıbrıslı olmayanlar ile illegal olarak kolonileştirmesinin ortaya çıkarılması ve durdurulması, Kıbrıs'ın kendi kontrolündeki bölgeyi tam olarak kontrol etme yönündeki gayretlerinin desteklenmesi, Türkiye'nin kuzey Kıbrıs'ı illegal olarak işgaline son verilmesi ve Türkiye'nin illegal olarak karışmasına müsaade etmeden enerji kaynaklarını kullanabilmesi yönündeki kararı. Bakınız S. Con.Res. 47 (Kongrenin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütünündeki egemenlik hakkını tanıyan kararı ile eş zamanlı olarak) ve H.R. 2597 İşgal Edilen Kıbrıs'ta Amerikan Malları Yasası).

çok büyük gelir elde etmeyi bekliyor görünmektedir.²⁰¹ Daha fazla bilgi için, Michael Ratner tarafından hazırlanan R44591 Doğu Akdeniz’de Doğal Gaz Keşifleri adlı Kongre Araştırma Servis raporuna bakınız.

Diğer Uluslararası İlişkiler

Türkiye, siyasi ve ekonomik etkisi arttıkça, ticaret ve savunma ilişkileri vasıtasıyla Batılı olmayan ülkelerle ilişki kurma ve bu ilişkileri güçlendirmenin yollarını aramaktadır.

Türkiye ilave olarak, özellikle kendinden önceki Osmanlı İmparatorluğu topraklarında olmak üzere, yakın çevresinde olan ülkelere etkisini de artırmak istemekte, bazen Türk yetkililer, Türkiye’nin tarihsel bağlar ve etkisini; İngiltere’nin, İngiliz Milletler topluluğu ülkeleri ile olan ilişkisiyle karşılaştırmaktadırlar. Siyasi ilişkiler, artan özel ticaret ve yatırımlar ile insani yardım ve geliştirme projeleri sayesinde Türkiye, sadece Genişletilmiş Orta Doğu’da değil, Balkanlar, Kafkasya ve Merkezi Asya’nın yanı sıra Sahra Altı Afrika’daki Müslüman ülkelere de etkisini artırmış ve taraftar kazanmıştır. Bu faaliyetlerin bazılarının Gülen bağlantılı organizasyonlar sayesinde yürütüldüğü göz önüne alındığında gelecekte ne olacağı konusunda sorular bulunmaktadır.

Türkiye’nin İçteki Gelişmeleri Üzerinde ABD ve Uluslararası Görüşler

ABD ve AB yetkilileri ve gözlemcileri belki de dâhili istikrar ve seçim sonuçlarının yanı sıra, ülkenin ekonomik canlılık ve bölgesel politik rolü nedeniyle en fazla sivil haklar, kontroller ve dengeler hakkındaki endişeler üzerinde durmaktadırlar. Mart 2015 ayında 74 senatör Dışişleri Bakanı John Kerry’e bir mektup yazarak Türkiye’de medya üzerine uygulanan baskı ve sansürü protesto etmişlerdir.²⁰² Benzer bir mektup Şubat 2015 ayında 89 temsilci tarafından kaleme alınmıştır.²⁰³

Türkiye’nin demokrasiye olan bağlılığı, laik dini dengesi ve Kürt meselesiyle ilgili olarak, Türk olmayan aktörlerin ne dereceye kadar rol oynayacağı belirsizliğini korumaktadır. Erdoğan ve destekçileri dış etkilere karşı dâhili politik destek sağlamak maksadıyla periyodik olarak Batıyı eleştirmektedirler.²⁰⁴ Fethullah Gülen’in statüsü ile ilgili ABD-Türkiye arasındaki gerilim, dış aktörlerin Türkiye’deki iç gelişmeleri etkileme beklentileriyle daha da karmaşık bir hale gelebilir.

İkili Ticaret

Türkiye Avrupa Birliği üyesi değildir ve bu nedenle ABD ve AB arasında sürmekte olan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (T-TIP: Transatlantic Trade and Investment Partnership) görüşmelerinin bir

²⁰¹ Bakınız “Kıbrıs ve Mısır doğal gaz için anlaşma yolunda ilerliyor” Xinhua, 10 Eylül 2015.

²⁰² Mektubun tam metni <http://www.schumer.senate.gov/newsroom/press-releases/schumer-and-70senate-colleagues-call-on-state-dept-to-address-ongoing-intimidation-of-media-and-censorship-of-the-press-in-turkeyunder-president-erdogans-administration>. linkindedir.

²⁰³ Tolga Tanış, “ABD kongre üyeleri Kerry’e, Türkiye’nin Gülen bağlantılı medya üzerindeki baskıları hakkında bir mektup gönderdi” Hürriyet Daily News, 6 Şubat 2015. Senato ve Temsilciler Meclisi tarafından kaleme alınan mektuplar için Erdoğan ve devlet tarafından işletilen veya bağlantılı medya organları, Fethullah Gülen hareketinin sorumlu olduğu ve birkaç imzacı üzerinde maddi etkileri olduğu yönünde suçlamalarda bulunmuştur. Gülen lobisi Türkiye hakkında ABD kanun yapımcılarını etkiledi” Anadolu Ajansı, 15 Şubat 2015. Ragıp Soylu, “Gülen hareketi ABD kongre üyelerini kampanya bağışları ve bedava seyahatler ile elde etmeye çalışıyor” dailysabah.com, 9 Şubat 2015.

²⁰⁴ Mustafa Akyol, “Erdoğan’ı batıya karşı ne döndürdü?” Al-Monitor Turkey Pulse, 3 Şubat 2015

parçası değildir. Türkiye, Avrupa Birliği ile olan gümrük birliğini öne sürerek görüşmelere katılma talebinde bulunmuştur. ABD'nin bu konudaki pozisyonu ise T-TIP görüşmelerinin zaten karmaşık olduğu ve ilave ortakların görüşmeleri daha da karmaşıklatacağı ve bütüncül ve yüksek standartlarda bir anlaşmanın imzalanmasına engel olacağı yönündedir.²⁰⁵ İlave olarak, ABD Ticaret Bakanı milyarder iş kadını Penny Pritzker, Ekim 2014 ayında Avrupa'ya yaptığı bir ziyaret esnasında, Türkiye'nin T-TIP görüşmelerine katılmasını önleyen bazı özel ticaret politikası engellerini kamuoyuna açıklamıştır.²⁰⁶ Bu nedenle, bir analizci, T-TIP'in oluşması sonrasında Türkiye'nin ortaklığa katılması veya ABD ve/veya AB ile ticaret tercihlerini artırmasını ileri sürmüştür.²⁰⁷ Türkiye'nin, potansiyel T-TIP görüşmelerinin her iki tarafla da ticaret ilişkilerini etkileyeceği yönündeki endişeleri dikkate alınarak, Birleşik Devletler ve Türkiye, 2013 yılı Mayıs ayında bu tür potansiyel etkileri incelemek ve ikili ticaret ile yatırımları geliştirmek üzere yeni yollar aramak maksadıyla; bir Üst Düzey Komite (HLC – High Level Committee) oluşturulması konusunda anlaşmışlardır. O tarihten günümüze kadar HLC altında, iki ülke arasında birkaç çalışma toplantısı icra edilmiştir.²⁰⁸

Türkiye'de Dini Azınlıkların Statüsü

ABD anayasası hükümetin dine karışma ve müdahalesini yasaklarken, cumhuriyet ile yönetilen Türkiye, laikliği ülkedeki dini faaliyetleri kontrol etmek ve denetlemek maksadıyla muhafaza etmiştir. Bunun nedeni kısmen de olsa, Osmanlı İmparatorluğu zamanında olduğu gibi, dinin devlet aktörleri ve kurumlarını etkilemesinin önüne geçmektir. Sünni Müslümanlar, ibadet özgürlüğü konusundaki görüşlerinde yekvücut olmasalar da çoğunluk statülerinden dolayı, demokratik sürece diğer dini taraftarlara nazaran daha olumlu yaklaşmaktadırlar. Çoğunlukla Alevi olan azınlıkta olan Müslüman mezhepler ve diğer Müslüman olmayan azınlıklar, Türkiye'deki haklarını korumak maksadıyla yasal başvurular, siyasi savunma ve Batı ilkelerinin desteklerine dayanmaktadırlar.

Hristiyanlar ve Yahudiler

ABD'nin endişeleri büyük oranda Türkiye'de bulunan Hristiyan ve Yahudi toplumların hakları ve dini liderlikler ile bunların bağlı kuruluşları ve organizasyonlarının kendi liderlerini seçmesi, din adamlarını yetiştirmesi, mülklerine sahip olmaları ve Türkiye hükümetinden bağımsız hareket edebilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.²⁰⁹ Bunlara ilave olarak Dışişleri Bakanlığı, 2013 yılı Uluslararası Din Özgürlük

²⁰⁵ CRS Raporu R43387, Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (T-TIP) görüşmeleri, Shayerah Ilias Akhtar, Vivian C. Jones ve Renée Johnson.

²⁰⁶ Abdullah Bozkurt, "Pritzker: T-TIP (Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı)'a daha fazla dâhil olabilmek için Türkiye'nin reformlara ihtiyacı var" todayzaman.com, 2 Ekim 2014 (Erişim 2014 yılı sonlarında). 2016 yılı Şubat ayında 24 senatör ABD Ticaret Bakanı Penny Pritzker'e bir mektup göndererek, inşaat demiri pazarında ABD iç rekabetçiliğine zarar vereceğini öne sürerek, olası Türk damping uygulamaları hakkındaki endişelerini dile getirmişlerdir. Mektubun metnine <http://www.durbin.senate.gov/newsroom/press-releases/durbin-joins-bipartisan-group-of-senators-incalling-for-action-against-recent-surge-in-cheap-steel-imports-from-turkey> adresinden ulaşılabilir.

²⁰⁷ Kemal Kirişçi, "T-TIP's Genişlemesi ve Türkiye Dosyası" Woodrow Wilson Center ve Istanbul Policy Center, Ocak 2015

²⁰⁸ ABD Ticaret Temsilcisi 2015 Yılı Ticaret Politikası Ajandası, sayfa. 145.

²⁰⁹ 2009 yılından günümüze kadar, ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu (USCIRF) Türkiye'ye, "özel dikkat gösterilmesi gereken ülke" (en üst düzey) ile "izlenen" arasında değişen statüler vermiştir. 2014 yılından 2016 yılına kadar Türkiye orta seviye ülkelerin yer aldığı Tier 2 aşamasında kalmıştır. Türkiye'nin dini azınlıkları hakkında ilave bilgiler için Dışişleri Bakanlığının 2015 Yılı Uluslararası Dini Özgürlükler Raporuna bakınız.

Raporuna göre Yahudi liderler, Yahudi toplumuna karşı medya ve Türk toplumunun bazı kesimlerinde giderek artan Yahudi düşmanlığı üzerinde endişelerini dile getirmişlerdir.

Bazı Kongre Üyeleri, İstanbul merkezli Ortodoks Hristiyanlarının dini merkezi olan İstanbul Ekümenik Patrikhanesi (Rum Ortodoks) adına şikâyetlerini, rutin olarak kongre çözüm önerileri ve mektuplar vasıtasıyla Başkan ve Türk liderlere iletmektedirler.²¹⁰ Örneğin 13 Aralık 2011 tarihinde Temsilciler Meclisi Türkiye Cumhuriyeti'ni Hristiyan kültürünü koruması ve el koyulan kilise mallarını geri vermesi konusunda uyarın H. Res. 306 sayılı kararı sesli olarak yapılan oylama sonucunda onaylamıştır.²¹¹ Haziran 2014 ayında Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi, Türk yetkililerin olumsuz tepkilerine neden olan Türk Hristiyan Kiliseleri Hesap Verebilirlik Yasası (H.R. 4347) yönünde olumlu görüş bildirmiştir.

Türkiye’de Hristiyanlar bir ayin esnasında görülürken

Ekümenik Patrikhane sözcüsü 2014 yılı Aralık ayında bir Türk gazeteci ile yaptığı röportajda, Türkiye’nin Patrikhane ve dini özgürlük adına son yıllardaki tutum ve davranışları hakkında aşağıdakileri ifade etmiştir:

²¹⁰ Patrikhane köklerini Havarî Andreas’a kadar dayandırmaktadır. Kongrede, ekümenliği Türk hükümeti tarafından tanınmayan, fakat diğerleri tarafından dile getirildiğinde de itiraz edilmeyen, patrikhane adına dile getirilen en yaygın şikâyetler, İstanbul Heybeliada’da bulunan Rum Ortodoks Ruhban Okulunun 1971 yılından günümüze kadar açılmaması, Patriğin Türk vatandaşı olma zorunluluğu ve Türk hükümetinin geçmişte el koyulan mülkleri geri vermemesidir.

²¹¹ H. Res. 306, şimdi Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi başkanı olan Cumhuriyetçi Edward Royce tarafından desteklenmektedir.

Ekümenik Patrikhanesine yönelik tutumun genel olarak son yıllarda geliştiğini düşünüyorum. Son olarak Türk hükümeti, sayısız malları, ülkede yaşayan gerçek sahiplerine geri vererek, kiliselerde görevli piskoposlara Türk vatandaşlığı vererek ve Trabzon Sümela Manastırında ibadete izin vererek bu girişime de olumlu tepki göstermiştir.²¹²

Fakat öte yandan, iş malların geri verilmesiyle ilgili yasaların çıkarılması ve pratikte uygulamalara gelince işaretlemler olumlu ve açık değildir.²¹³

Patrikhane, çeşitli ABD ve Avrupalı yetkililerle birlikte Heybeliada’da bulunan Halki Ruhban Okulu (Rum Ortodoks Ruhban Okulu)’nun yeniden açılması yönünde baskı yapmaya devam etmektedir. Erdoğan, Halki Ruhban Okulunun açılmasını, Yunanistan tarafından Müslüman topluma uygulanacak uyumlaştırma tedbirleri şartına bağlamıştır.²¹⁴ Bu arada Türkiye, bazı tarihi Hristiyan kiliselerini camiye çevirmiştir ve ilave kiliseleri de camiye çevirmeyi planlamakta olabilir.²¹⁵ ABD Uluslararası Dini Özgürlük Komitesi (USCIRF - U.S. Commission on International Religious Freedom), 2014 yılı Mayıs ayında yaptığı bir açıklamada, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarında müzeye çevrilen, İstanbul’un sembolü Hagia Sophia (Ayasofya)’nın camiye çevrilmesi yönünde Türk parlamentosuna verilen kanun teklifini **“hatalı”** bulunduğunu ifade etmiştir.²¹⁶ Sonrasında benzer kanun teklifleri sunulmuş, fakat hiçbirisi yasalara dönüşmüş ve yürürlüğe girmemiştir. Haziran 2016 Ramazan ayında hükümet, Hagia Sophia’dan günlük Kuran ayetlerinin televizyonda yayımlanmasına izin vermiş ve bu uygulama Yunan hükümetinin eleştirilerine hedef olurken,²¹⁷ Dışişleri Bakanlığının tarihi yerlerin geleneksel ve karmaşık geçmişlerine saygı gösterilmesi yönünde desteğine neden olmuştur.²¹⁸

Aleviler

Türkiye’deki Müslümanların çoğunluğu Sünni mezhebindendir, fakat sayıları 10 ile 20 milyon arasında değişen (yaklaşık %20’si etnik Kürt) Alevi mezhebi mensupları da bulunmaktadır. Aleviliğin Şiilik ile bir bağlantısı bulunmaktadır²¹⁹ ve İslam öncesi Anadolu ve Hristiyan gelenekleri ile bağlantıları da olabilir.²²⁰ Alevilik geleneksel olarak, inananların bireysel ruhani yolunu öne çıkaran Sufi mistizminden

²¹² USCIRF 2015 yıllık raporuna göre; “Türk hükümeti 2003 yılından günümüze kadar 2,5 milyar Türk Lirası (1 milyar ABD doları) değerindeki 1.000’den fazla mülkün geri verildiğini veya zararların tazmin edildiğini rapor etmektedir. Yüzlerce başvurunun değerlendirilmesi halen işlem aşamasındadır. Yaklaşık olarak 1.000 başvuru sahibinin kanıt yokluğu veya diğer nedenlerle reddedildiği bildirilmiştir. Örneğin Türk hükümeti bazı başvuruların, farklı dini grupların hak sahipliği iddiaları nedeniyle aynı olduklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte bazı dini gruplar işlemlerin çok yavaş sürdüğünden ve tazminatların yetersiz olduğundan şikâyet etmektedirler.”

²¹³ “Papa Francis, Patrik Bartholomew ile Görüşmek için Türkiye’ye Gitti,” Huffington Post, 19 Aralık 2014 (İngilizce çeviri Cansu Çamlıbel, “Papa, Bartholomew için Geldi,” Hürriyet, 8 Aralık 2014).

²¹⁴ “Türkiye Yunanistan’daki bir cami karşılığında Rum Ortodoks Ruhban Okulunu açmaya hazır” Hürriyet Daily News, 8 Mayıs 2015.

²¹⁵ Peter Kenyon, “Bazı Türk Kiliselerine Cami Makyajı Yapılıyor” NPR, 3 Aralık 2013; Dorian Jones, “Türk Liderler Hagia Sophia’yı Camiye Dönüştürmek İstiyorlar” Voice of America, 29 Kasım 2013.

²¹⁶ USCIRF website, “Türkiye: Hagia Sophia Açıklaması,” 21 Mayıs 2014

²¹⁷ Pinar Tremblay, “İstanbul’da Hagia Sophia Savaşı Kızışıyor” Al-Monitor Turkey Pulse, 15 Haziran 2016.

²¹⁸ Philip Chrysopoulos, “Türkiye Hagia Sophia Geleneğine Saygı Göstermelidir, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü açıklaması” usa.greekreporter.com, 10 Haziran 2016

²¹⁹ Sünnilik ve Şiiliği karşılaştıran ve aralarındaki farklılıkları gösteren bilgiler için Christopher M. Blanchard tarafından hazırlanan CRS RS21745 sayılı, İslam: Sünniler ve Şiiler başlıklı rapora bakınız.

²²⁰ İlave tarihsel bilgiler için Elise Massicard tarafından kaleme alınan Türkiye ve Avrupa’da Aleviler: Kişilik ve bölgesel farklılıkları yönetmek” başlıklı makaleye bakınız. New York: Routledge, 2013, sayfa 11-18.

etkilenmiş olmasına rağmen, merkezi liderlik ve yabancılardan saklanan sözlü geleneklere bağlı olması nedeniyle tam bir tanımdan yoksundur.

Türkiye'nin en üst düzeydeki mahkemesinin Ağustos 2015 ayında verdiği, Alevi ibadethanesi olan cem evlerinin mali olarak desteklenmesi yönündeki bir karara rağmen, hükümet halen bu kararı uygulamamakta ve Alevileri aykırı bir Müslüman mezhebi olarak görmeyi sürdürmektedir.²²¹ Aleviler uzun bir süreden beri, kendilerini Sünni çoğunluktan koruma aracı olarak gördükleri laik Türkiye devletinin en kuvvetli savunucularıdır.²²² Son gelişmeler, Suriye çatışması da dâhil, Aleviler ile Sünniler arasındaki gerilimin arttığına işaret etmektedir. Suriye ve Türkiye'nin güneydoğusunda yaşayan Arap Aleviler, uzaktan Şii bağlantısı olan dini bir toplum olmalarına karşın, bölgedeki Sünni Müslümanlar tarafından genellikle Alevilere benzetilmektedirler.

Sonuç

Türkiye'nin Birleşik devletler açısından önemi, geçmiş dönemlerdeki ABD-Türkiye iş birliğine nazaran, Türkiye'nin jeopolitik ve ekonomik açılardan önemi ve daha iddialı dış politikası nedeniyle artmış olabilir. Aynı zamanda Türkiye içindeki gelişmeler ve trendler de ülkelerin değer yargıları ve çıkarları evrimleşirken ve bazen farklılaşırken, ABD-Türkiye ilişkilerinin geleceği açısından sorulara neden olmaktadır. Kongre Üyeleri, silah satışları ve ticaret aracılığı ile ABD'nin Türkiye ile olan ilişkilerini, İslami

²²¹ Dışişleri Bakanlığı 2015 Yılı Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu.

²²² Türkiye'den bir akademisyene göre "Aleviler, onları gerçek Müslüman olmamakla suçlayan ve Şii Perslerle bir olarak imparatorluğun arkasından dolap çevirmelerinden şüphelenen Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde asırlardır baskı altında kalmışlardır. Alevi Kürtler, cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan Türkleştirme politikalarının kurbanı olmuş ve binlercesi, 1937-39 yıllarında Dersim'de (şimdi Tunceli olarak adlandırılmaktadır) katledilmiştir. 1970'li yıllarda politik haklar Sünni Müslüman çoğunluğun ellerindeyken, Aleviler sosyalist ve diğer solcu hareketler ile ilişkilendirilmiştir. Mezhep ayrılığı, sınıf kutuplaşması ve politik şiddet, 1980 askeri darbesi için zemin hazırlayan, 1977 ve 1978 yıllarında beş büyük Türk kentinde Alevilerin toplumsal katliamına neden olmuştur. Jenny White, Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler, Princeton: Princeton University Press, 2013, sayfa 14.

devlete karşı yürütölen gayretleri ve Suriye ile Irak'taki siyasi gelişmeleri şekillendirme açılarından etkileyebilirler. ABD ve Türkiye'nin çeşitli Kürt gruplarla olan ilişkilerinin, tıpkı iki ülkenin Rusya, Çin, İran, İsrail, Ermenistan ve Kıbrıs ile olan ilişkilerinde olduğu gibi, iki ülke arasındaki ikili ilişkiler ve NATO ittifakına etkileri olabilir.

Recep Tayyip Erdoğan— Aslen Rizeli olan Recep Tayyip Erdoğan 26 Şubat 1954'te İstanbul'da doğmuştur. 1965 yılında Kasımpaşa Piyale İlkokulu'ndan, 1973 yılında ise İstanbul İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan Erdoğan fark dersleri sınavını vererek Eyüp Lisesi'nden de diploma almıştır. Üniversiteyi Marmara Üniversitesi İktisadî ve Ticarî Bilimler Fakültesi'nde okuyan Erdoğan, bu okuldan 1981 yılında mezun olmuştur.

Gençlik yıllarından itibaren sosyal hayat ve siyasetle iç içe bir yaşamı tercih eden Erdoğan, disiplinli ekip çalışmasının ve takım ruhunun önemini kendisine çok genç yaşlarda öğreten futbola 1969-1982 yılları arasında amatör olarak ilgilenmiştir. Aynı zamanda bu yıllar, genç bir idealist olarak memleket meseleleri ve toplumsal sorunlarla ilgilenen Recep Tayyip Erdoğan'ın aktif politikaya adım attığı döneme rastlamaktadır. Lise ve üniversite yıllarında Millî Türk Talebe Birliği öğrenci kollarında aktif görev alan Recep Tayyip Erdoğan, 1976 yılında MSP Beyoğlu Gençlik Kolu Başkanlığı'na ve aynı yıl MSP İstanbul Gençlik Kolları Başkanlığı'na seçilmiştir. 1980 yılına kadar bu görevlerini sürdüren Erdoğan, siyasi partilerin kapatıldığı 12 Eylül döneminde, özel sektörde bir süre müşavirlik ve üst düzey yöneticilik yapmıştır.

1983 yılında kurulan Refah Partisi ile fiilî siyasete geri dönen Recep Tayyip Erdoğan, 1984 yılında Refah Partisi Beyoğlu İlçe Başkanı, 1985 yılında ise Refah Partisi İstanbul İl Başkanı ve Refah Partisi MKYK üyesi olmuştur. İstanbul İl Başkanlığı görevi sırasında diğer siyasi partiler için de model olan yeni bir örgütsel yapı geliştiren Erdoğan, bu dönemde özellikle kadınların ve gençlerin siyasete katılımını artırmaya yönelik çalışmalar yapmış; siyasetin tabana yayılarak geniş halk kitleleri tarafından benimsenip itibar görmesi yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu yapılanma, mensubu bulunduğu Refah Partisi'ne 1989 Beyoğlu yerel seçimlerinde büyük bir başarı kazandırırken, yurt genelinde de parti çalışmalarını için de örnek teşkil etmiştir.

27 Mart 1994 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan, siyasî yeteneği, ekip çalışmasına verdiği önem, insan kaynakları ve malî konulardaki başarılı yönetimiyle dünyanın en önemli anakentlerinden biri olan İstanbul'un kronikleşmiş sorunlarına doğru teşhis ve çözümler üretmiştir. Su sorunu, yüzlerce kilometrelik yeni boru hatlarının döşenmesiyle; çöp sorunu ise dönemin en modern geri-dönüşüm tesislerinin kurulmasıyla çözümlenmiştir. Hava kirliliği sorunu Erdoğan döneminde geliştirilen doğalgaza geçiş projeleriyle son bulurken, kentin trafik ve ulaşım açmazına karşı 50'den fazla köprü, geçit ve çevre yolu inşa edilmiş; sonraki dönemlere ışık tutacak birçok proje geliştirilmiştir. Belediye kaynaklarının doğru kullanımı ve yolsuzluğun önlenmesi amacıyla olağanüstü önlemler alan Erdoğan, 2 milyar dolar borçla devraldığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin borçlarını büyük ölçüde ödemiş ve bu arada 4 milyar dolarlık yatırım gerçekleştirmiştir. Böylece, Türkiye'nin belediyecilik tarihinde yeni bir çığır açan Erdoğan, bir yandan diğer belediyelere örnek olurken, bir yandan da halk nezdinde büyük bir güven kazanmıştır.

Recep Tayyip Erdoğan, 12 Aralık 1997'de Siirt'te halka hitaben yaptığı konuşma sırasında, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere tavsiye edilen ve bir devlet kuruluşu tarafından yayınlanan bir kitaptaki şiiri okuduğu için hapis cezasına mahkûm edilmiş ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevine son verilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, 4 ay kaldığı cezaevinden çıktıktan sonra kamuoyunun ısrarlı talebi ve gelişen demokratik sürecin bir sonucu olarak 14 Ağustos 2001'de arkadaşlarıyla birlikte Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AK Parti) kurmuş ve Kurucular Kurulu tarafından AK Parti'nin Kurucu Genel Başkanı seçilmiştir. Milletin teveccüh ve güveni AK Parti'yi daha kuruluşunun ilk yılında Türkiye'nin en geniş halk desteğine sahip siyasî hareketi haline getirmiş ve 2002 yılı genel seçimlerinde üçte ikiye yakın parlamento çoğunluğuyla (363 milletvekili) tek başına iktidara taşımıştır. Hakkındaki mahkeme kararı nedeniyle 3 Kasım 2002 seçimlerinde milletvekili adayı olamayan Erdoğan, yapılan yasal düzenlemeyle milletvekili adaylığının önündeki yasal engelin kalkması üzerine, 9 Mart 2003'te Siirt ili milletvekili yenileme seçimine katılmış ve bu seçimde oyların yüzde 85'ini alarak 22. Dönem Siirt Milletvekili olarak parlamentoya girmiştir.

15 Mart 2003 tarihinde başbakanlık görevini üstlenen Recep Tayyip Erdoğan, aydınlık ve sürekli kalkınan bir Türkiye idealiyle, hayatî öneme sahip birçok reform paketini kısa süre içinde uygulamaya koymuştur. Demokratikleşme, şeffaflaşma ve yolsuzlukların engellenmesi yolunda büyük mesafeler kat edilmiştir. Buna paralel olarak ülke ekonomisi ve toplum psikolojisini olumsuz yönde etkileyen ve uzun yıllar çözülemeyen enflasyon krizi kontrol altına alınmış ve itibarını yeniden kazanan Türk Lirası'ndan 6 sıfır atılmıştır. Devletin borçlanma faiz oranları aşağı çekilmiş ve kişi başına düşen millî gelirden büyük bir artış gerçekleştirilmiştir. Ülke tarihinde daha önce görülmemiş hız ve sayıda baraj, konut, okul, yol, hastane ve enerji santrali hizmete girmiştir. Bütün bu olumlu gelişmeler, bazı yabancı gözlemciler ve Batılı liderler tarafından **"Sessiz Devrim"** olarak adlandırılmıştır.

Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde ülke tarihinin dönüm noktası olarak nitelenen başarılı girişimlerine ek olarak, akılcı dış politikası ve yoğun ziyaret-temas trafiğiyle Kıbrıs sorununun kalıcı çözüme kavuşturulması ve dünyanın çeşitli ülkeleriyle verimli ilişkiler geliştirilmesi konularında da önemli adımlar atmıştır. Tesis edilen istikrar ortamı iç dinamikleri harekete geçirerek Türkiye'yi bir merkez ülke haline getirmiştir. Türkiye'nin ticaret hacmi ve siyasal gücü, yalnız içinde bulunduğu coğrafi bölgede değil, uluslararası alanda da hissedilir düzeyde artmıştır. Recep Tayyip Erdoğan, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde %46,6 oy alarak büyük bir zafer kazanan Ak Parti'nin Genel Başkanı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 60. Hükümeti'ni kurmuş ve tekrar güvenoyu almıştır. Recep Tayyip Erdoğan,

12 Haziran 2011 seçimlerinden daha büyük bir zaferle çıkmış ve %49,8 oy alarak 61'inci Hükümeti kurmuştur Cumhurbaşkanlığı web sitesi).

10 Ağustos 2014 Pazar günü, Türk siyasi tarihinde ilk kez doğrudan halkın oylarıyla ve ilk turda 12. Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan evli ve 4 çocuk babasıdır. İngilizcesi akıcı değildir, fakat anlama seviyesi gelişiyor olabilir.

Binali Yıldırım— Binali Yıldırım, 21 Aralık 1955'te Erzincan Refahiye'de doğmuştur. Gemi İnşa Yüksek Mühendisi. İstanbul Teknik Üniversitesi Gemi İnşa ve Deniz Bilimleri Fakültesi'ni bitirmiştir. Dünya Denizcilik Üniversitesi'nde (WMU) master öğrenimini tamamlamış ve Türkiye'nin en eski tersanelerinden Camialtı Tersanesi'nde mühendislik ve yöneticilik görevlerini yürütmüştür. İstanbul Deniz Otobüsü İşletmeleri (İDO) Genel Müdürlüğü görevini yapmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucular Kurulu üyesi olan Yıldırım; 58, 59 ve 60, 61, 64. Hükümetlerde Ulaştırma Bakanlığı görevlerini yürütmüştür. Çok iyi derecede İngilizce, orta derecede Fransızca bilmektedir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. 2016 yılı Mayıs ayında Ahmet Davutoğlu'nun istifası sonrasında Erdoğan Yıldırım'ı başbakanlığa aday göstermiştir. Yıldırım genel olarak Erdoğan'a daha saygılı görünmektedir. Politik İslami hareketlere olan bağlılığı zayıf olsa da 1994 yılında, o zamanlar İstanbul belediye başkanı olan Erdoğan tarafından İstanbul Deniz Otobüsü İşletmeleri (İDO) Genel Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Beş yıl sonra yolsuzluk söylentileri nedeniyle görevden alınmıştır.

2002 yılında milletvekili seçilen Yıldırım Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına getirilmiştir. Yıldırım bu görevi 10 yıldan fazla bir süre yürütmüş ve devlet organizasyonlarının özelleştirilmesi, hızlı altyapı projeleri ve büyük inşaat projelerini gerçekleştirmiştir.

2016 yılı Mayıs ayında Erdoğan, Başbakan Davutoğlu'nun istifası nedeniyle boşalan başbakanlık görevine Yıldırım'ı atamıştır.

Kendisinin başbakanlık görevini sona erdirecek olan **“Türk Tipi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemini”** (ÇN: Yani başkanlık) haddinden fazla aşırı bir şekilde hararetle destekleyen ve Erdoğan'a görevi devir

aldığı eski başbakandan çok daha saygılı olan Binali Yıldırım, yazının çevrildiği günlerde AKP genel başkanlığı görevini Recep Tayyip Erdoğan’a devretme hazırlıkları içerisindeydi.

Kemal Kılıçdaroğlu— Kemal Kılıçdaroğlu, 1948 yılında Tunceli’nin Nazımiye ilçesinde doğmuş, ilk ve ortaöğrenimini Erciş, Tunceli, Genç, Elâzığ gibi Anadolu’nun çeşitli yerlerinde tamamlamıştır. Yükseköğrenimini yapmak için girdiği Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nden (Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) 1971’de mezun olmuştur. Lisans öğrenimini tamamladığı 1971 yılında, girdiği hesap uzman yardımcılığı sınavının ardından Maliye Bakanlığı’nda görevine başlayan Kılıçdaroğlu daha sonra hesap uzmanı olmuş ve bir yıl Fransa’da kalmıştır. Hesap uzmanlığını 1983’e kadar sürdüren Kılıçdaroğlu aynı yıl Gelirler Genel Müdürlüğü’ne atanmıştır. Burada önce daire başkanı olarak görev almış, daha sonra aynı kurumun genel müdür yardımcılığını yapmıştır.

Kemal Kılıçdaroğlu 1991 yılında Bağ-Kur’a atanmıştır. Burada genel müdürlük yapan Kılıçdaroğlu, 1992 yılında da Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü’ne geçmiştir. Daha sonra kısa bir süre Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nda müsteşar yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1994 yılında Ekonomik Trend dergisi tarafından “Yılın Bürokratı” seçilmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu, 1999’un Ocak ayında kendi isteğiyle Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü’nden emekli olmuştur. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarında Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu’na başkanlık eden Kılıçdaroğlu, Hacettepe Üniversitesi’nde de bir süre ders vermiştir. Daha sonra Türkiye İş Bankası’nda yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan Kemal Kılıçdaroğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi 22. dönem için yapılan 3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimleriyle Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul milletvekili olarak Meclis’e girmiştir.

CHP Merkez Yönetim Kurulu’nda görev alan Kemal Kılıçdaroğlu 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimlerinde de İstanbul’dan 23. dönem milletvekili seçilmiş ve Genel Başkanlığa adaylığını açıklayıncaya kadar CHP Grup Başkanvekilliği görevinde bulunmuştur. 22 Mayıs 2010 tarihinde yapılan 33. Olağan Kurultayında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı seçilmiştir.

Ülke çapında AKP yetkililerinin ve AKP bağlantılı Ankara belediye başkanının yolsuzluklarını araştırmakla büyük bir ün kazanmıştır. 2010 yılında partinin başına geçmesi sonrasında CHP önemli başarılar kazanamasa da CHP ve diğer muhalefet partileri AKP'nin temel anayasal değişiklikleri yapmasını engellemiştir. Kılıçdaroğlu evlidir, bir oğlu ve iki kızı bulunmaktadır. Akıcı bir şekilde Fransızca konuşmaktadır.

Devlet Bahçeli— 1948 yılında Osmaniye'de doğan Bahçeli yörede Fettahoğulları olarak bilinen geniş bir Türkmen ailesine mensuptur. İlköğrenimini Osmaniye'de, orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayan Dr. Bahçeli, üniversite öğrenimini Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisinde yapmıştır.

Başlangıcından itibaren Ülkücü Hareket'in her kademesinde görevler üstlenerek Büyük Ülkü Davası'na hizmet etmiştir.

Dr. Bahçeli, 1967 yılında Ankara İktisadi ve Ticari ilimler Akademisinde öğrenci iken Ülkü Ocağı Kurucusu ve yöneticisi olarak görev almıştır. 1970-1971 yıllarında Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Sekreterliği görevlerinde bulunmuştur. Dr. Bahçeli, bir yandan aktif olarak Ülkücü Hareket'te yer alırken, diğer yandan da ilmi alandaki çalışmalarını devam ettirmiştir. 1972 yılından itibaren Ankara İktisadi ve Ticari İlimler akademisi ve bağlı Yüksek Okullarda İktisat Bölümü asistanı olarak görev almıştır. Dr. Bahçeli, yine 1970'li yıllarda Ülkücü Maliyeciler ve İktisatçılar Derneği'nin (ÜMİD-BİR) kurucularından, Üniversite Akademi ve Yüksekokullar Asistanları Derneği'nin (ÜNAY) kurucularından ve Genel Başkanlarındandır. İyi derecede İngilizce bilen Dr. Devlet Bahçeli, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İktisat Doktorası yapmış ve aynı üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Politikasında Ana Bilim Dalı'nda 1987 yılına kadar öğretim üyeliği görevini sürdürmüştür.

Dr. Bahçeli yine bu süre içerisinde Türk-İslam âlemi, Türkiye ve Dünya Ekonomisi, Türk Tarihi ve Dış Politika konularıyla ilgilenmiş ve bu alanlarda çalışmalar yapmıştır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra cezaevlerine doldurulan MHP ve Ülkücü kuruluşların yöneticileri ile mensuplarının haklı davalarının her platformda savunulmasında takdirle karşılanan çalışmalarda bulunmuştur. Ülkücü kadroların yetişmesinde önemli görevler de üstlenen Dr. Bahçeli, Başbuğ Alparslan Türkeş tarafından göreve çağırılması üzerine 17 Nisan 1987 tarihinde üniversitesindeki öğretim üyeliği görevinden istifa etmiş, 19 Nisan 1987 tarihinde yapılan MÇP Büyük Kurultay'ında parti yönetimine seçilmiş ve Genel Sekreterlik görevine getirilmiştir.

MÇP ve MHP'nin yönetim kadrolarındaki görevi, günümüze kadar kesintisiz olarak sürmüştür. Çeşitli zamanlarda Genel Sekreterlik, Genel Başkan Yardımcılığı, Merkez Yürütme Kurulu Üyeliği, Merkez Karar Kurulu Üyeliği, Genel Başkan Baş-Danışmanlığı görevlerinde bulunan Dr. Devlet Bahçeli, 6 Temmuz 1997 tarihli 5'nci Olağanüstü Kongre sonrasında MHP Genel Başkanı görevini üstlenmiştir. 5 Kasım 2000, 12 Ekim 2003, 19 Kasım 2006, 8 Kasım 2009, 4 Kasım 2012 ve 21 Mart 2015 tarihlerindeki MHP Olağan Büyük Kongrelerinde tekrar Genel Başkan seçilmiştir. Bahçeli akıcı bir şekilde İngilizce konuşmaktadır.

Selahattin Demirtaş— 1973 yılında Palu’da doğmuş, ilkokul ve liseyi burada bitirmiştir. Lise sonrasında 9 Eylül Üniversitesi Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu’nda okumaya hak kazanan Demirtaş, iki yıl okuduğu bu bölümden politik gerekçeler nedeniyle ayrılmak zorunda kalmıştır. Ardından bir kez daha girdiği üniversite yerleştirme sınavında Ankara Üniversite Hukuk Fakültesi’nde okumaya hak kazanmış ve başkente taşınmıştır. Hukuk Fakültesi’nden mezun olduktan sonra bir süre serbest avukatlık yapan Demirtaş ardından İnsan Hakları Derneği’nin Diyarbakır Şube yönetiminde görev almıştır. Dönemin İHD Başkanı Osman Baydemir’in belediye başkanı seçilmesinin ardından, İHD Diyarbakır Şube Başkanlığı’na seçilmiş, Dernek, Demirtaş’ın başkanlığı döneminde, faili meçhul cinayetlerin üzerine giden bir politika izlemiştir. Aynı dönemde, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü Diyarbakır Şubesi derneklerinin kurucuları arasında yer almıştır.

2007 yılında Demokratik Toplum Partisi’nde (DTP) aktif siyasi mücadelesine başlayan Demirtaş, aynı yıl gerçekleştirilen genel seçimlerde, DTP ve Türkiye demokrasi güçlerinin ortak ‘Bin Umut Adayları’ Diyarbakır listesinden 23. Dönem Milletvekili seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde oluşturulan DTP grubuna katılmış ve 34 yaşında partinin grup başkanvekilliğini üstlenmiştir. 2009 yılında DTP’nin kapatılmasını izleyen süreçte, milletvekillerinin Barış ve Demokrasi Partisi’ne (BDP) geçişi sonrası 2010 yılında toplanan olağanüstü kongrede Selahattin Demirtaş ve Gültan Kışanak BDP’nin yeni eş başkanları seçilmiştir. 2011 Türkiye genel seçimlerine ise bu defa 18 ayrı demokrasi hareketi ve BDP’nin desteklediği Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğunun Hakkâri adayı olarak giren Demirtaş, 24. Dönem Milletvekili seçilmiştir.

Ateşkes ve barış sürecinin de başladığı bu son dönemde BDP Eş Genel Başkanlığı görevini yürütmüştür. 22 Haziran 2014 tarihinde, bileşenleri arasında BDP’nin de bulunduğu Halkların Demokratik Kongresi’nin partileşme sürecinde kurulan ve seçim sonrası çok daha geniş bir katılımıla vücut bulan Halkların Demokratik Partisi’nin (HDP) Eş Genel Başkanlığına Figen Yüksekdağ ile birlikte seçilmiştir. Ulus seviyesinde görünürlüğü, Erdoğan’a karşı cumhurbaşkanlığı adaylığı için yarıştığı 2014 yılından sonra artmıştır. Kişisel popülarlığı ve karizması sayesinde partisi HDP %10 seçim barajını aşan ilk Kürt yanlısı parti olmuştur. Demirtaş evlidir ve iki kızı bulunmaktadır.

Abdullah Öcalan— 1948 yılında Şanlıurfa'da doğmuştur. Ankara'da lise öğrenimini tamamlayan Öcalan, 1971 yılında Ankara Üniversitesine kayıt yaptıranı kadar Diyarbakır ve İstanbul'da sivil hizmet görevlerinde çalışmıştır. Sosyalizm ve Kürt milliyetçiliğine ilgisi artan Öcalan 1972 yılında yasa dışı öğrenci gösterilerine katıldığı gerekçesiyle yedi ay cezaevinde kalmıştır.

7 Kasım 1978 tarihinde Marksist ve Lenin etkisindeki terör örgütü PKK'yı kurmuş, Türk güvenlik güçlerine karşı ayrılıkçı savaşı başlatmış ve kısa bir süre sonra Suriye'ye geçmiştir. Örgüt, Suriye topraklarının yanı sıra Lübnan topraklarını eğitim, Irak topraklarını da operasyon maksatlı olarak kullanmıştır. Örgütün kanlı eylemlerini buradan yönetmeye başlayan Öcalan'ı Türkiye'nin ısrarlı takibi sonucu Suriye, topraklarından çıkarmak zorunda kalmıştır. Suriye'den Rusya'ya, oradan İtalya'ya geçen Öcalan, İtalyan Hükümeti tarafından ülkeden çıkarılınca, kendisine sığınacak yer aramaya başlamıştır. Yunanistan Hükümeti, kuruluşundan beri destek verdiği PKK'nın liderini Kenya Büyükelçiliği'nde saklamaya karar vermiştir. Öcalan, Türk Güvenlik Güçleri'nin, büyük bir olasılıkla ABD yardımıyla 1999 yılında düzenlediği bir operasyonla Kenya'da yakalanmış ve Türkiye'ye getirilmiştir.

Yakalanmasından kısa bir sonra PKK ateşkes ilan etmiştir. Üzerinden sahte bir Kıbrıs Rum Kesimi pasaportu çıkan Öcalan, Türkiye'de, Avrupa İnsan Hakları mahkemesi tarafından adil olmadığı ileri sürülen yargılama sonrasında idam cezasına çarptırılmış, fakat Türkiye 2002 yılında idam cezasını kaldırınca ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir. Halen, Marmara Denizindeki İmralı Adasında cezasını çekmektedir. Cemil Bayık ve Murat Karayılan gibi liderler emir komutayı devralsa da bazı gözlemcilere göre örgüt hala Öcalan'ın kontrolündedir. PKK şiddeti 2003 yılında tekrar başlamış ve aralıklı olarak devam etmiştir. Türkiye ile PKK arasındaki son ateşkes tarihi Temmuz 2015'dir.

EK – B Birleşik Devletler’deki Türkiye Bağlantılı Organizasyonlar

Alliance for Shared Values (<http://afsv.org/>)—includes Rumi Forum in Washington, DC

American Friends of Turkey (<http://afot.us/>)

American Research Institute in Turkey (<http://ccat.sas.upenn.edu/ARIT/>)

American Turkish Society (<http://www.americanturkishsociety.org/>)

American-Turkish Council (<http://www.the-atc.org/>)

Assembly of Turkish American Associations (<http://www.ataa.org/>)—component associations in 21 states and the District of Columbia

Atatürk Society of America (<http://www.ataturksociety.org/>)

Federation of Turkish American Associations

Institute of Turkish Studies (<http://turkishstudies.org/>)

SETA Foundation for Political, Economic and Social Research (<http://setadc.org>)

Turkic American Alliance (<http://turkicamericanalliance.org/>)

Turkish Coalition of America (<http://tc-america.org/>)

Turkish Confederation of Businessmen and Industrialists (TUSKON)

Turkish Cultural Foundation (<http://turkishculturalfoundation.org/>)

Turkish Heritage Organization (<http://turkheritage.org>) Turkish Industry & Business Association (TUSIAD) (<http://tusiad.org/>)

Turkish Policy Center (<http://turkishpolicycenter.org/>)

Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey (TOBB) (<http://tobb.org.tr/>)

EK – C 2006 Yılı Sonrasında ABD kaynaklı Türkiye’ye Yapılan ve Yapılması Olası Silah Transferleri

Miktar/Tanım	FMS DCS	Kongreye Sunulma Tarihi	Sözleşme Tarihi	Teslim Tarihi	Ana Yüklenici	Tahmini Bedel (Dolar)
100 F-35 Savaş Uçağı	DCS	2006	2014	2017 2026	Lockheed Martin	11-16 Milyar
30 F-16C Blok 50 Savaş Uçağı	FMS	2006	İmzalandı	2011 2012	Lockheed Martin, Raytheon	1.8 Milyar
40 AGM-84H SLAM-ER Hava Satih Füzesi	FMS	2006	2006	2011	Boeing	162 Milyon
105 AIM-9X Hava-Hava Füzesi	FMS	2007	İmzalandı	2008	Raytheon	71 Milyon
51 Blok II Taktik HARPOON Gemisavar Füzesi	FMS	2007	2008	2011	McDonnell Douglas	159 Milyon
100 MK-54 Mako Torpido	FMS	2007	2009	2012 2014	Raytheon	105 Milyon
30 AAQ-33 Sniper ve AN/AAQ-13 LANTIRN	FMS	2008	2009	2011 2012	Lockheed Martin	200 Milyon
6 MK-41 Dikey Fırlatma Sistemi	FMS	2008	İmzalandı	2013 2014	Lockheed Martin	227 Milyon
107 AMRAAM	FMS	2008	İmzalandı	2013 2014	Raytheon	-
400 RIM-162 Gemi-Hava Füzesi	DCS	2009	İmzalandı	2011 2015	Raytheon	157 Milyon
72 PATRIOT, 197 PATRIOT Güdüm Sistem ve Donanımı	FMS	2009	-		Raytheon, Lockheed Martin	300 Milyon
14 CH-47/F Yük Helikopteri	FMS	2009	2011	2016	Boeing	4 Milyar
3 AH-1W Helikopteri	FMS	2011	İmzalandı	2012	USMC	111 Milyon
117 AIM-9X-2 Hava-Hava Füzesi	FMS	2012	-	2007	Raytheon	140 Milyon
48 MK-48 Mod 6 Torpido	FMS	2014	-	-	Raytheon, Lockheed Martin	170 Milyon
145 AIM-120C-7 Hava-Hava Füzesi	FMS	2014	-	-	Raytheon	320 Milyon
21 MK-15 Phalanx Blok 1B	FMS	2015	-	-	Raytheon	310 Milyon
JDAM ve Donanımı	FMS	2015	-	-	Boeing	70 Milyon

Kaynaklar: Savunma Güvenlik İş Birliği Ajansı, Stockholm Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü Silah Transfer Veri Bankası, Defense News, Hürriyet Daily News, Global Security.

Not: Bütün rakamlar ve tarihler yaklaşık değerleri göstermektedir. Bilgi olmayan satırlar verilerin bilinmediğini veya uygulanabilir olmadığını göstermektedir. FMS’in anlamı; Yabancı Askeri Satışlardır (Foreign Military Sales) ve ABD ile Türkiye arasındaki satışları göstermektedir. DCS’nin anlamı ise Direkt Ticari Satışlardır (Direct Commercial Sales) ve özel ABD firmaları ile Türkiye arasında gerçekleşen satışları göstermektedir.

EK – D Osmanlı İmparatorluğu Dönemindeki 1915-1923 Ermeni Olaylarıyla İlgili “Soykırım”
Tabirinin Kullanılmasına Yönelik Kongre Komite Raporları

Rapor/Oylama Tarihi	Önerilen Karar	Komite
5 Nisan 1984	S.J.Res. 87	Senate Judiciary
28 Eylül 1984	S.Res. 24	Senate Foreign Relations
9 Temmuz 1985	H.J.Res. 192	House Post Office and Civil Service
23 Temmuz 1987	H.J.Res. 132	House Post Office and Civil Service
3 Ağustos 1987	H.Res. 238	House Rules
18 Ekim 1989	S.J.Res. 212	Senate Judiciary
11 Ekim 2000	H.Res. 596 and H.Res. 625	House Rules
22 Mayıs 2003	H.Res. 193	House Judiciary
15 Eylül 2005	H.Res. 316 and H.Con. Res. 195	House International Relations
29 Mart 2007	S.Res. 65	Senate Foreign Relations
10 Ekim 2007	H.Res. 106	House Foreign Affairs
4 Mart 2010	H.Res. 252	House Foreign Affairs
10 Nisan 201	S.Res. 410	Senate Foreign Relations

İletişim

Yazar İletişim Bilgileri

Jim Zanotti Specialist in Middle Eastern Affairs jzanotti@crs.loc.gov

Clayton Thomas Presidential Management Fellow in Middle Eastern Affairs cthomas@crs.loc.gov

Ercan Caner, ercancaner@gmail.com

Çeviren: Ercan Caner Elektrik ve Elektronik Mühendisliğinin yanı sıra, uçak ve helikopter lisanslarına sahiptir. Kara Harp Okulunu 1985 yılında tamamlayan, yüksek lisans derecesini 2012 yılında Gazi Üniversitesi'nden Avrupa Birliği – Türkiye İlişkileri alanında alan Caner, halen Türkiye Hava Sahası Yönetimi alanında Haliç Üniversitesi'nde doktora tez çalışmalarını sürdürmektedir. Bir yazılım firmasında proje yöneticisi ve havacılık projeleri alan uzmanı olarak çalışan Caner, Asliye Ceza Mahkemelerinde “**Havacılık Bilirkişiliği**” alanında pilot ve bakım uzmanlığı görevini de yürütmektedir. İleri Mühendislik ve Tasarım alanında “**Mentor**” unvanı da olan Caner, havacılık, savunma, teknoloji, güncel haber ve güncel politika hakkındaki yazı ve çevirilerini academia.edu ve sunsavunma.net sitelerinde paylaşmaktadır. Caner evli ve iki çocuk babasıdır. İngilizce bilen ve Fransızca okuyabilen Caner'in **İnsansız Hava Araçları** (2014) ve **Taarruz Helikopterleri** (2015) konulu makaleleri yayımlanmıştır. 40 yılı kapsayan Türk Silahlı Kuvvetleri, Birleşmiş Milletler, NATO ve savunma sektör deneyimlerine sahiptir. ercancaner@gmail.com